

**Uganda'daki Okul Terkinin Nedenleri
ve Çözüm Yolları: Nitel Bir Araştırma**

Magret Ssebalinga NTABADDE

Yüksek Lisans Tezi

Eskişehir, 2023

ESKİŞEHİR OSMANGAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
EĞİTİM YÖNETİMİ BİLİM DALI
(TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI)

**UGANDA'DAKİ OKUL TERKİNİN NEDENLERİ VE ÇÖZÜM
YOLLARI: NİTEL BİR ARAŞTIRMA**

Magret Ssebalinga NTABADDE

Yüksek Lisans Tezi

Danışman: Doç. Dr. Gökhan KILIÇOĞLU

Eskişehir, 2023

ESKİŞEHİR OSMANGAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

Magret Ssebalinga NTABADDE tarafından hazırlanan **Uganda'daki Okul Terkinin Nedenleri ve Çözüm Yolları: Nitel Bir Araştırma** başlıklı bu tez, 31/05/2023 tarihinde *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği*'nin ilgili maddeleri uyarınca yapılan **Tez Savunma Sınavı** sonucunda **başarılı** bulunarak, jürimiz tarafından seçiniz ile Yüksek Lisans Tezi/Doktora Tezi olarak kabul edilmiştir.

<u>Görevi</u>	<u>Unvanı Adı SOYADI</u>	<u>İmza</u>
Jüri Başkanı :	Dr. Öğr. Üyesi Elif AYDOĞDU	
Danışman :	Doç. Dr. Gökhan KILIÇOĞLU	
Üye :	Dr. Öğr. Üyesi Çetin TERZİ	

Prof. Dr. Mustafa Zafer BALBAĞ
Enstitü Müdürü V.

ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ

Uganda'daki Okul Terkinin Nedenleri ve Çözüm Yolları: Nitel Bir Araştırma başlıklı tezin bizzat tarafımda hazırlanan, özgün bir çalışma olduğunu; bu çalışmanın tüm aşamalarında (hazırlık, veri toplama, analiz, bilgilerin sunumu ve raporlaştırma vb.) bilimsel etik ilke ve kurallara uygun olarak hareket ettiğimi; bu çalışma kapsamında elde edilmeyen tüm veri, bilgi vb. için kaynak gösterdiğimi ve bu kaynaklara çalışmanın kaynakçasında yer verdiğimi; bu çalışmanın Eskişehir Osmangazi Üniversitesi tarafından kullanılan "Bilimsel İntihal Tespit Programı"yla tarandığını ve hiçbir "intihal içermediğini" beyan ederim. Herhangi bir zamanda, herhangi bir biçimde bu çalışmamla ilgili yukarıdaki beyanıma aykırı bir durumun saptanması halinde, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçların sorumluluğunu kabul ettiğimi bildiririm.

31 / 05 / 2023
Magret Ssebalinga NTABADDE

Teşekkür

Bu çalışmanın başarılı bir şekilde tamamlanmasında değerli katkıları olan tez danışmanım Doç. Dr. Gökhan Kılıçoğlu'na şükranlarımı sunarım. Ayrıca, araştırma sürecinde öğretmenlerimizden aldığımız destek, rehberlik ve bilgilerle çalışmamızı başarılı bir şekilde tamamlayabildik. Kendilerine minnettarız ve teşekkür ederiz.

Tez savunma sürecim boyunca yoğun programlarına rağmen jüri üyeliği yaparak desteklerini esirgemeyen Dr. Öğr. Üyesi Çetin Terzi ve Dr. Öğr. Üyesi Elif Aydoğdu'ya teşekkürlerimi sunuyorum.

Yurt Dışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı (YTB) ve Türkiye Bursları Programı'nın sağladığı burs ve maddi destek ile çalışmamın tamamlanmasına yardımcı oldukları için teşekkürlerimi sunarım.

Bilgi toplama sürecine sağladığı kurumsal destek ile katkıda bulunan Balinga Helen'e teşekkürlerimi sunarım. Osmangazi Üniversitesi'nde edindiğim değerli arkadaşlıklar ve dostluklar için tüm arkadaşlarıma teşekkürlerimi sunarım. Öğrenme deneyimime katkıda bulunan İbrahim Nsobyia arkadaşına da ayrıca teşekkür etmek istiyorum.

Eğitim hayatımın her aşamasında desteklerini ve sevgilerini yanımda hissettiğim, hayatımın en önemli direklerinden olan aileme teşekkürlerimi sunmak istiyorum. Özellikle değerli annem Nansimbe Perusi'ye ayrıca teşekkürlerimi iletmek istiyorum. Kız kardeşim Nakku Dianah ve erkek kardeşim Kirabira Bonny'ye de içtenlikle teşekkür ederim.

Çalışmamın başarılı tamamlanmasına katkıda bulunan Prof. Dr. Kato Jacob'a, çalışmaya katılan ve desteğini esirgemeyen herkese şükranlarımı sunarım.

İçindekiler

Teşekkür	i
İçindekiler	ii
Tablolar Listesi	iv
Şekiller Listesi	v
Özet	1
Abstract	2
BİRİNCİ BÖLÜM	3
1. Giriş	3
1.1. Problem Durumu	3
1.2. Araştırmanın Amacı	4
1.3. Araştırmanın Önemi	4
1.4. Varsayımlar/Sayıtlar	5
1.5. Sınırlılıklar	5
1.6. Tanımlar	5
1.7. Kısaltmalar	6
İKİNCİ BÖLÜM	7
2. Kavramsal/Kuramsal Çerçeve	7
2.1. Kavramsal Çerçeve	7
2.2. Teorik Çerçeve	11
2.3. Sahra Altı Afrika'da Okul Terk Etme	13
2.3.1. Uganda'da okul terki	14
2.4. Uganda'da Okul Terkinin Nedenleri	16
2.4.1. Aile kaynaklı faktörler	16
2.4.2. Kişisel faktörler	18
2.4.3. Okul kaynaklı faktörler	21
2.5.1. Aile merkezli çözüm yolları	23
2.5.2. Kişisel çözüm yolları	25
2.5.3. Okul merkezli çözüm yolları	27
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	32
3. Yöntem	32
3.1. Araştırma Deseni	32
3.2. Evren ve Örneklem/Çalışma Grubu	32
3.2.1. Pilot çalışma	36

3.2.2. Etik değerlendirme	36
3.3. Verilerin Toplanması	37
3.3.1. Veri toplama araçları	37
3.3.1.1. Görüşme	38
3.4. Verilerin Çözümlemesi	39
3.4.1. Geçerlilik ve güvenilirlik	40
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	43
4. Bulgular	43
4.1. Uganda'da Okul Terkinin1 Nedenleri	43
4.1.1. Aile kaynaklı nedenleri	44
4.1.2. Bireysel kaynaklı nedenler	46
4.1.3. Okul kaynaklı nedenleri	50
4.2. Okul Terk Etme Nedenleri Çözüm Yolları	54
4.2.1. Aile kaynaklı nedenleri çözüm yolları	55
4.2.2. Bireysel kaynaklı nedenleri çözüm yolları	57
4.2.3. Okul kaynaklı nedenleri çözüm yolları	59
BEŞİNCİ BÖLÜM	63
5. Sonuç, Tartışma ve Öneriler	63
5.1. Sonuç ve Tartışma	63
5.2. Okul Terki Nedenleri	63
5.2.1. Aile kaynaklı nedenleri	63
5.2.2. Kişisel kaynaklı nedenleri	65
5.2.3. Okul kaynaklı nedenleri	67
5.3. Okul Terkinin Çözüm Yolları	69
5.3.1. Aile nedenleri çözüm yolları	69
5.3.2. Kişisel nedenlerin çözüm yolları	71
5.3.3. Okul kaynaklı nedenlerin çözüm yolları	71
5.4. Öneriler	74
KAYNAKÇA	77
EKLER	90
ÖZGEÇMİŞ	100

Tablolar Listesi

Tablo Numarası	Başlık	Sayfa Numarası
3.2	Araştırmaya Katılan Öğretmenlerinin Kişisel Özellikleri	32
3.3	Araştırmaya Katılan Okul Terk Eden Çocuklarının Kişisel Özellikleri	33
3.4	Araştırmaya Katılan Velilerinin Kişisel Özellikleri	35
4.1	Ebeveynlerin, Okul Terk Eden Çocukların Ve Öğretmenlerin Okul Terkinin Nedenleri İlişkin Çeşitli Görüşleri	43
4.2	Ebeveynlerin, Okul Terk Eden Çocukların Ve Öğretmenlerin Okul Terkinin Nedenleri Çözüm Yolları İlişkin Çeşitli Görüşler	54

Şekiller Listesi

Şekil Numarası	Başlık	Sayfa Numarası
2.1	Okul Terkinin Nedenleri ve Çözüm Yolları	10

Özet

Uganda'daki Okul Terkinin Nedenleri ve Çözüm Yolları: Nitel Bir Araştırma

Magret Ssebalinga NTABADDE

Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı

Danışman: Doç. Dr. Gökhan KILIÇOĞLU

2023

Amaç: Araştırmanın amacı, Uganda'daki ilkokul ve ortaokullarda okulu terk etmenin nedenlerini ve çözüm yollarını belirlemektir.

Yöntem: Bu çalışmada, nitel araştırma yöntemi olan anlatısal araştırması yöntemi kullanılmıştır. Amaçlı örnekleme tekniği kullanılarak seçilen 60 katılımcı çalışmaya dahil edilmiştir. Veriler, araştırmacı tarafından hazırlanan açık uçlu sorular ve kapalı uçlu sorular kullanarak görüşme ve anketler yoluyla toplanmıştır. Ayrıca veriler içerik analizi ile analiz edilmiştir.

Bulgular: Okul bırakma nedenleri arasında yoksulluk, aile içi şiddet, eğitime aile katılımı zayıf olması, cinsel kimlik, akademik başarısızlık, yaş büyümesi, çocukların duyarsız ve ilgisiz olması., arkadaş etkisi, zorbalık, okulların geçici olarak kapatması , okul uzak, ders müfredat ve kötü okul iklimi bulunmaktadır. Okul terkinin çözüm yolları arasında fakir ailelere destek, STK'lar, ailelerin eğitim sürecine katılımı, rehberlik ve danışmanlık hizmetler, burs programları ve yüksek standartlı devlet okulları, öğle yemeği, olumlu okul iklimi , öğrenci takip sistemi, ortak müfredat etkinlikleri, geniş kapsamlı okul değişiklikleri ve öğretmenlerin motive edilmesi bulunmaktadır.

Sonuç ve Öneriler: Uganda hükümeti ve diğer karar vericiler, gelir üreten projeler üretebilir, devlet okullarının kalitesi iyileştirilebilir ve etkili okul denetimi sağlanabilir. Öğretmen motivasyonu ve ailenin eğitime katılımı dikkate alınabilir. Gelecekteki araştırmacılar okul terkine dair çözüm yollarının etkililiğini araştırabilirler.

Anahtar kelimeler: Okul terki, Okulu terkinin nedenleri, Okul terkinin çözüm yolları, Uganda, Sahra Altı Afrika

Abstract

The Causes of School Dropout in Uganda and The Ways to Overcome: A Qualitative Study

Magret Ssebalinga NTABADDE

Eskisehir Osmangazi University Institute of Educational Sciences

Department of Education Sciences

Advisor: Assoc. Prof. Dr. Gökhan KILIÇOĞLU

2023

Purpose: The aim of the research is to investigate causes of school dropout and the ways to overcome in primary and secondary schools of Uganda.

Method: In this research, a narrative research quantitative research method was used. The study involved 60 participants chosen using purposeful sampling technique. Data was collected using interviews and questionnaires specifically open-ended interview questions and closed-ended interview questions formulated by the researcher. Data was analyzed by means of content analyses.

Results: The causes of school dropout include; poverty, domestic violence, low parental involvement in education, child labor, poor academic performance, age, lack of interest in education, bad peer influence, student harassment, class repetition, poor-quality schools and bad school environment. School dropout solution ways include, funded projects for poor families, NGOs, parental involvement in education, guidance, counseling, scholarships, high-quality government schools, lunch, improvement of school environment, monitoring student behavior and teacher motivation.

Conclusion and Suggestions: The Ugandan government may establish income-generating projects, improve the quality of public schools. MoES may ensure effective inspection of schools. Teacher motivation and family sensitization regarding the value of education may be prioritized. Future researchers may investigate the characteristics of out-of-school children and the effectiveness of solutions for school dropout.

Keywords: School Drop-out, The Causes of school drop-out, The ways to overcome school drop-out, Uganda, Sub-Saharan Africa

BİRİNCİ BÖLÜM

1. Giriş

Bu tezin ilk bölümünde Uganda'da okulu terkinin nedenleri ve çözüm yolları: nitel bir analiz incelenmiştir. Tez konusu ile ilgili sorunlar özetlenerek araştırmanın amacı ve önemi açıklanmaktadır. Daha sonra varsayımlar ve tez sınırlamaları, tanımlar ve kısaltmalar belirtilecektir.

1.1. Problem Durumu

Uganda hükümeti, ilkokullarda ve ortaokullarda ücretsiz eğitim sunmasına rağmen birçok öğrenci okuldan ayrılmaktadır. Bu durum düşük mezuniyet oranlarına sebep olmaktadır. Galimaka (2008) ve Eğitim ve Spor Bakanlığı (MoES, 2012) gibi kaynaklara göre, Uganda'da ilkokul ve ortaokul mezuniyet oranları oldukça düşüktür. Uganda İstatistik Kurumu (UBOS) tarafından yapılan bir araştırmaya göre, 2016-2017 yılında arasında ilkokula bitirme oranının %62'den %60'a ve ortaokula bitirme oranı %38'den %35'e düşmüştür. Bu düşük mezuniyet oranları özellikle kız öğrencileri etkilemektedir. Bu sorunlar, Uganda eğitim sisteminin performansını ve iç verimliliğini olumsuz yönde etkilemektedir (Julia, 2022). Bunun yanı sıra, 2016- 2017 öğretim yılında sekizinci sınıf geçiş oranı ve on ikinci sınıf geçiş oranı düşmüştür. Buna göre ilköğretimden ortaöğretime geçişte ve ortaöğretimden liseye geçişte önemli ölçüde öğrenci kaybı olduğu görülmektedir. Uganda İstatistik Kurumu (UBOS) tarafından sağlanan verilere göre, ilkokul net okullaşma oranı artarken, ortaokul net okullaşma oranı düşmektedir. Düşük okulu bitirme oranları ve geçiş oranları da öğrencilerin okuldan ayrıldığıнын bir işaretidir.

Uganda, köy toplumundan modern ve refah seviyesi yüksek bir ülke olma hedefine ulaşmak için 30 yıl içinde eğitimde önemli adımlar atmayı planlamaktadır. Bununla birlikte, eğitimsiz ve vasıfsız genç işgücü nedeniyle yetersiz insan kaynağı mevcudiyeti, çözülmesi gereken sorunlar arasında okul terki gibi konuların olduğu anlamına gelmektedir (Julia, 2022, s. 10; The government of Uganda, 2021, s. 4). Bunun yanı sıra, beşeri sermaye endeksinin önemli bir unsuru olan eğitim, Afrika'da büyük bir potansiyele sahiptir; çünkü geniş bir eğitim potansiyeli ekonomik kazanç sağlamak için kullanılabilir (Walker vd., 2019, s. 32). Bu sebeple, Uganda'nın nüfusunun %54'ü 18 yaşın altında olduğundan, okuldan erken ayrılmanın Uganda

Vizyon 2030'u, insan sermayesi ve gelecekteki istihdam olanaklarını etkileyeceği göz önünde bulundurulmalıdır (UBOS, 2021, s. 13). Bu bağlamda, bu çalışma Uganda'daki okul terkinin nedenlerine ve çözüm yollarına odaklanmıştır.

1.2. Araştırmanın Amacı

Araştırmanın amacı, Uganda'daki okul terkinin nedenlerini ve bu sorunun çözüm yollarını belirlemektir. Tez aşağıdaki araştırma sorularına odaklanmaktadır:

- Uganda'daki ilkokullar ve ortaokullarda okul bırakmanın nedenleri nelerdir?
- Okulu terk etme sorununun çözüm yolları nelerdir?

1.3. Araştırmanın Önemi

Bu nitel çalışmanın amacı, ilkokul ve ortaokul öğrencilerinin okulu neden terk ettiklerini ve bu sorunun çözüm yollarını ortaya koymaktır. Çalışma, okulların, ailelerin, toplumun ve devletin öğrenci kayıt ve mezuniyet oranlarını artırmak için okulu terk etme nedenleri hakkında farkındalıklarını artırmasına yardımcı olacaktır. Bu çalışmanın sonuçları, okul terki oranlarını azaltmak için atılacak adımların belirlenmesinde önemli bir rol oynayacak ve eğitim sistemi için daha iyi bir geleceğin inşasına katkı sağlayacaktır. Ayrıca, çalışma kapsamında okul terkine ilişkin çözüm önerileri sunması beklenmektedir ve bu çözüm önerileri okul terkinin önlenmesine yönelik geliştirilecek politikalara ışık tutabilir. Ayrıca bu çalışmanın sonuçları ve geliştirilecek öneriler, hem Uganda Eğitim Bakanlığı'ndaki politika yapıcılarını hem de ilgili ulusal ve uluslararası kurum ve kuruluşları yönlendirebilir.

Çalışma kapsamında ulaşılacak çocuklar, öğretmenler ve ebeveynlerle yapılacak mülakatlardan ortaya çıkacak okulu terk etmeye ilişkin görüşler ve öneriler, okul terkine yol açan faktörlerin daha iyi anlaşılmasını sağlayacak ve bu sorunu çözmeye yönelik daha etkili stratejilerin geliştirilmesine yardımcı olacaktır. Ayrıca karar vericilerin ve politika yapıcılarının bu konuda daha bilinçli ve duyarlı adımlar atmalarına katkı sağlayacaktır. Bu sayede, Uganda eğitim sistemindeki bu önemli sorunla mücadele edebilir ve öğrencilerin geleceği için daha iyi bir eğitim ortamı sağlanabilir. Son olarak, bu çalışma, Uganda'daki okul terkleri, eğitim ve öğrenciler konularındaki ilgili literatüre katkıda bulunacak ve gelecekte bu konuda çalışma yapacak araştırmacılara rehberlik edecektir.

1.4. Varsayımlar/Sayıtlar

Uganda'da okul terk nedenleri ve çözüm yolları konularında samimi ve içten cevaplar verecek çocuklar, öğretmenler ve ebeveynler ile mülakatlar yapıldığı varsayılmıştır. Uganda'daki okul terk nedenlerini ve çözüm yollarını araştırmak için nitel araştırma yöntemi uygun kabul edilmektedir. Bu yöntem, araştırmacılara katılımcıların deneyimlerini derinlemesine anlama ve neden-sonuç ilişkilerini açıklama fırsatı sağlayacaktır.

Araştırmacıların tarafsız ve objektif bir şekilde mülakatları yürüteceği varsayılmaktadır. Araştırmacıların ön kabullerden bağımsız olarak katılımcılara doğru ve yeterli sayıda sorular sorduğu, yanıtları nesnel bir şekilde değerlendirdiği varsayılmaktadır.

1.5. Sınırlılıklar

İlk olarak, araştırma 2021-2022 akademik yılıyla sınırlıdır. Bu sınırlama nedeniyle, araştırmanın sonuçları yalnızca belirli bir döneme ve belirli bir öğrenci kitlesine odaklanmıştır. Bununla birlikte, okul terki oranlarının zamanla değişebileceği göz önüne alındığında, elde edilen sonuçların genelleştirilmesi sınırlıdır ve farklı zamanlarda veya öğrenci gruplarında farklı sonuçlar elde edilebilir.

İkinci olarak, Uganda'da yapılan bir araştırmada, kültürel ve dil farklılıkları, araştırmacılar ile katılımcılar arasında iletişim engellerine yol açabilir. Katılımcıların belirli bir konuyu veya deneyimlerini anlatmak için farklı bir dil veya ifade tarzına sahip olmaları, anlayışı ve yorumlamayı zorlaştırabilir. Bu nedenlerden dolayı, araştırmacıların kültürel ve dil bariyerlerini aşmak için uygun yöntemler kullanmaları önemlidir.

Son olarak, araştırma örneklem büyüklüğü yeterli olmayabilir. Bunun yanı sıra, Uganda'nın birçok aile, okul terk eden çocuklar ve öğretmenler içermesi ve okullardaki diğer paydaşların görüşlerinin alınmayacak olmasından kaynaklanmaktadır.

1.6. Tanımlar

Çocuk İşçiliği: Çocuk işçiliği, okula gitme yaşındaki çocukların herhangi bir işte çalıştırılması durumunu ifade eder.

Devamsızlık: Devamsızlık, öğrencinin derslere belirli günlerde düzenli olarak katılmaması veya dersleri kaçırmaması durumunu ifade eder.

Tamamlama Oranı: Bu tezdeki tamamlama oranı, son eğitim yılında mezun olan öğrencilerin sayısını ifade eder.

Kayıt: Kayıt, bir eğitim kurumuna kayıt yaptıran öğrenci sayısını ifade eder.

Okul Terk Etme Çözüm Yolları: Okul terk etme çözüm yolları, okul terkinin önlemeye yönelik çözüm önerileri veya önlemleri ifade eder.

Okul Terk Etme Nedenleri: Bu fikir, okulu terk etmenin geniş sebeplerini veya öğrencilerin okulu bitirmeden önce okulu terk etmeye neden olan faktörleri veya nedenleri ifade eder.

Okul Terk Etme: Bu çalışmada, okul terki, bir öğrencinin mezun olmadan ya da çalıştığı programı tamamlamadan okuldan ayrılması olarak tanımlanmaktadır.

Sınıf Tekrarı: Bu araştırmada, sınıf tekrarı, öğrencinin bir sınıfı tamamlamasına rağmen, başarısız olması veya öğretim programına uyum sağlamaması nedeniyle aynı sınıfı yeniden almak zorunda kalması anlamına gelmektedir.

1.7. Kısaltmalar

BM: United Nations/ Birleşmiş Milletler

MOES: Ministry of Education and Sports/ Eğitim ve Spor Bakanlığı.

MoNE: Ministry of National Education/ Milli Eğitim Bakanlığı

PLE: Primary Leaving Education/ Milli İlköğretim Sertifikası.

STK'lar: Sivil Toplum Kuruluşları

UACE: Uganda Advanced Certificate of Education/ Uganda Gelişmiş Eğitim Sertifikası

UCE: Uganda Certificate of Education/ Uganda Eğitim Sertifikası

UBOS: Uganda Bureau of Statistics/ Uganda İstatistik Kurumu

UNESCO: United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization/ Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü

UIS: UNESCO Institute for Statistics/ BMEBKÖ İstatistik Enstitüsü

UNICEF: United Nations Children's Fund/ Birleşmiş Milletler Çocuk Fonu

UPE: Uganda Primary Education/ Milli İlköğretim

NKO: Net Kayıt Oranı

UNHS: Uganda National Household Survey/ Uganda Milli Ev Anketi

UNEB: Uganda National Examinations Board/ Uganda Millî Sınav Kurulu

%: Yüzde

İKİNCİ BÖLÜM

2. Kavramsal/Kuramsal Çerçeve

Tezin ikinci bölümünde tez konusu ile ilgili teorik ve kavramsal çerçeve incelenecektir. Ayrıca, Uganda'daki okul terkinin nedenleri ve çözüm yolları hakkındaki literatür anlatılacaktır.

2.1. Kavramsal Çerçeve

Bu çalışmada, okul terk etme nedenlerinin üç kategoride incelendiği belirtilmektedir. İlk kategori aile/ebeveyn merkezli faktörler iken; (Kayongo vd., 2019, s.2; Makisu, 2019, s. 90; Oduya, 2020, s. 62) ikinci kategori öğrenci/bireysel merkezli faktörlerdir (Karacabey ve Boyacı, 2019, s. 1050; Kayongo vd., 2019, s. 2; Mikisa, 2019, s. 90; Taddese ve Tadele, 2019, s. 73). Üçüncü kategori ise okul merkezli faktörler olarak ifade edilmektedir (Mikisa, 2019, s. 90; Kayongo vd., 2019, s. 2; Oduya, 2020, s. 63). Bu çalışmalar, okulu terk etmenin nedenlerinin aile merkezli nedenler, öğrenci merkezli nedenler ve okul merkezli nedenler olduğunu göstermektedir.

Maswahu'nun (2012) yapılan çalışma göre, aile merkezli faktörler arasında maddi yetersizlikler, düşük aile eğitim katılımı, anne-baba eğitim durumu ve çocuğun ihmeline bağlı nedenler yer almaktadır (Maswahu, 2012). Kinyagu (2020) ise bireysel faktörleri kötü akademik performans, devamsızlık ve disiplin problemleriyle ilişkilendirmektedir (Kinyagu, 2020, s. 29). Okul kaynaklı faktörleri arasında, Oduya'nın (2020) belirttiği üzere, okul ücretlerinin yüksekliği, okullardaki güvensizlik ve akademik başarısızlık gibi nedenler bulunmaktadır (Oduya, 2020, s. 63).

En önemli aile merkezli faktörünün yoksulluk olduğu, Wodon vd (2016) araştırmasında okulu terk etmenin bu sebeple gerçekleştiği belirtilmektedir (Wodon vd., 2016, s. 7). Anne ve babanın eğitim durumu, çocuk işçiliği ve erken evlilik gibi faktörler, öğrencilerin okula devam kararını olumsuz yönde etkileyebilir (Mikisa, 2019, s. 85-86). Anne ve babanın eğitim durumu, çocuk işçiliği ve erken evlilik, okula devam kararını olumsuz yönde etkileyen faktörlerdir (Mikisa, 2019, s. 85 ve 86). Boşanma da okulu terk etmenin önemli bir aile faktörüdür (Karacabey ve Boyacı, 2019; Stoebeu vd., 2015, s. 11).

Öğrenci merkezli okul terkine neden olan faktörler arasında ilk sırayı cinsiyet almaktadır (Segumba, 2015, s. 63). Okul terk etmenin önemli nedenleri arasında yaşın büyümesi, akademik başarısızlık ve eğitime duyarsızlık da yer almaktadır (Nabugoomu, 2019, s. 187). Okul terk etmenin nedenleri arasında, öğrenci merkezli faktörlerin yanı sıra uyuşturucu madde kullanımı, erken yaşta hamilelik, öğrenci devamsızlığı ve arkadaş baskısı gibi diğer faktörler de sayılabilir. (Kinyagu, 2020, s. 21; Mikisa, 2019, s. 85 ve 86).

Okul merkezli nedenler arasında COVID-19 pandemisi nedeniyle okul kapanışlarının önemli bir rol oynadığı belirtilmektedir (Azevedo vd., 2020 s. 20). Kayongo vd (2019) yaptığı araştırmaya göre, sınıf tekrarları ve düşük kaliteli okullar, okulu bırakma eğilimini artıran faktörler arasındadır (Kayongo vd., 2019, s.5). Ayrıca, Nabugoomu'nun (2019) çalışması, okul bırakmada etkili faktörler arasında okula uzak mesafenin de yer aldığını göstermektedir (Nabugoomu, 2019, s.190). Mikisa'nın (2019) çalışması, kötü okul iklimi ve zorbalığın da okul bırakmada önemli faktörler olduğunu ortaya koymaktadır (Mikisa, 2019, s. 86).

Öğrenci tacizi de öğrencilerin okuldan ayrılmasına neden olabilir. Konuyla ilgili yapılan araştırmalar da benzer bir sonuç ortaya koymaktadır (Oduya, 2020, s. 54). Erken okul terki konusunda, müfredatın ağırlığı da etkili olabilir. Ağır müfredat, öğrencilerin dersleri tamamlayamama, not düşüklüğü, sınav stresi, dersleri bırakmalarına gibi problemler yaşamasına yol açabilir (Adigüzel, 2013, s. 335; Maswahu, 2012, s. 86). Yukarıda bahsedilen tüm faktörler, öğrenme çıktıları ve öğrencinin okula devam oranları üzerinde etkilidir.

Dünya Bankası'nın analizine göre, okul terk etme sorununun tek bir basit çözümü yoktur. (Inoue vd., 2015, s. 11). Bu araştırmalarda okul terkinin aile kaynaklı, bireysel kaynaklı ve okul kaynaklı faktörleri azaltmaya yönelik çözüm önerileri ele alınmıştır. Aile merkezli nedenlere çözümler genellikle okul terkinin temel nedeni olan yoksulluk ve maddi zorlukları ele alarak, aile gelirini artırmaya odaklanmaktadır (Kayongo vd., 2019, s. 3; Adam, Adom ve Bediako, 2016, s. 6; Segumba, 2015, s. 67). Okul bırakmayı önlemek için aile kaynaklı faktörler arasında, nakit transferleri etkili bir çözüm yoludur (Cummins, 2020, s. 26). Benzer şekilde, Mpyangu ve diğerleri (2014) tarafından yapılan araştırmaya göre, Sivil Toplum Kuruluşları (STK'lar), okulu bırakmanın önemli bir çözümü olarak önerilir (Mpyangu vd., 2014, s. 24). Blattman, Fiala ve Martinez'in (2014) araştırmasına göre, aile desteği programları okul bırakmayı etkili bir şekilde azaltabilir (Blattman, Fiala & Martinez, 2014, s. 723). Inoue ve

diğerleri (2015) tarafından yapılan araştırmaya göre, aile eğitimine katılım ve yetişkin eğitimi, okul bırakma oranını belirgin şekilde düşürebilir (Inoue vd., 2015, s. 106). Diğer taraftan, çocukların ihtiyaçlarına odaklanan bireysel kaynaklı nedenler çözüm yolları arasında, rehberlik ve danışmanlık gibi uygulamaların öğrenci tutma oranını pozitif etkileyebileceği gösterilmiştir (Mpyangu vd., 2014, s. 24). Cinsel eğitim, burslar ve öğrencilerin ve ailelerin eğitimin önemi hakkında farkındalık oluşturma gibi uygulamalar da öğrenci tamamlama oranını artırabilir. (Kayongo vd., 2019, s. 6 ve 7).

Okul faktörlerinin çözüm yolları, ilkokul ve ortaokul öğrenci kayıt ve tamamlama oranlarını artırmak üzerinde odaklanır. Okulları güvenli ve keyifli hale getirmek, öğrenci katılımını artırmak ve öğrenci performansını iyileştirmekle yapılabilir. Bu da çocukların eğitimlerini tamamlamalarını ve sıkıntı çekmelerini önleyerek okul terkini azaltabilir. (Kinyagu, 2020, s. 24 ve 26). Öğretmenleri motive etmek de öğrencilerin okula sadakatini olumlu etkileyebilir. (Nabugoomu, 2019, s. 190). Yüksek kaliteli devlet okullarının varlığı da öğrencileri eğitimlerini tamamlamaya teşvik edebilir. (Mpyangu vd., 2014, s. 25). Ayrıca okul iklimini iyileştirmek erken okul terk etmenin çözüm yollarından biridir (Mikisa, 2019, s. 215) ve son olarak, kapsamlı okul reformları okul terk etmesinin çok önemli bir çözümüdür. (Sabates vd., 2011, s. 18). Okul terk etmenin nedenleri ve çözüm yolları Şekil 2.1'de özetlenmiştir.

Şekil 2. 1.

Okul Terkinin Nedenleri ve Çözüm Yolları.

Okul Terkinin Nedenleri	Okul Terkinin Çözüm Yolları
<u>Aile Merkezli Faktörler</u> ✓ Yokusulluk ✓ Düşük aile eğitimi katılımı ✓ Ebeveyn kaybı ✓ Anne ve babasının eğitim durumu ✓ Çocuk işçiliği ✓ Boşanma	<u>Aile Merkezli Faktörler Çözüm Yolları</u> ✓ Nakit transferleri ✓ Sivil Toplum Kuruluşları ✓ Gelir üreten programlar ✓ Aile eğitimi katılımı ✓ Yetişkin eğitim
<u>Öğrenci Merkezli Faktörler</u> ✓ Cinsiyet, ✓ Yaş büyüdü ✓ Akademik başarısızlık ✓ Çocukların eğitime duyarsızlığı ✓ Uyuşturucu bağımlılığı ✓ Erken yaşta hamilelik. ✓ Devamsızlık ✓ Disiplinsiz ✓ Arkadaş etkisi	<u>Öğrenci Merkezli Faktörler Çözüm Yolları</u> ✓ Rehberlik ve danışmanlık ✓ Cinsel eğitim ✓ Bursları ✓ Eğitim önemi hakkında farkındalık oluşturma
<u>Okul Merkezli Faktörler</u> ✓ Okul kapanışlar ✓ Sınıf tekrarı ✓ Kalitesiz okullar ✓ Okula uzaklık ✓ Kötü okul ortamı ✓ Zorbalık ✓ Okul müfredatı	<u>Okul Merkezli Faktörler Çözüm Yolları</u> ✓ Öğle yemeği ✓ Öğrenci davranışları izlenmesi ✓ İyi öğretmen-öğrenci ilişkisi ✓ Öğretmen motivasyonu ✓ Kaliteli devlet okulları ✓ İyi okul iklimi ✓ Kapsamlı okul reformları

Kaynak: Okul terkinin ve çözüm yolları hakkında temel veriler.

Okulu bırakmayı etkileyen faktörler arasında aile, öğrenci ve okul merkezli faktörler bulunmaktadır ve bu sorunun çözümü, Şekil 2.1'de özetlenen stratejilerin uygulanmasını gerektirmektedir.

2.2. Teorik Çerçeve

Okulu terk etmenin nedenleriyle ilgili bu çalışma, Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisi teorisine dayanmaktadır. Maslow, insan ihtiyaçlarını beş kategoriye ayırmıştır: fizyolojik ihtiyaçlar (nefes almak, beslenmek, su içmek, uyumak, metabolizmayı düzenlemek ve atık atmak); güvenlik ihtiyaçları (fiziksel güvenlik, iş güvenliği, kaynaklar, etik, aile, sağlık ve güvenlik özellikleri); ait olma ihtiyaçları (arkadaşlık, aşk, aile, cinsel yakınlık); saygı ihtiyaçları (öz saygı, güven, başarı ve saygı); ve kendini gerçekleştirme ihtiyacı (Maslow, 1943, s. 372). Fizyolojik ve güvenlik ihtiyaçları, insanların daha yüksek seviyedeki ihtiyaçlarını karşılamadan önce tatmin edilmesi gereken o kadar önemli ihtiyaçlardır ki, çocukların okul bırakmasının nedeni bu temel ihtiyaçların yetersizliği olabilir. Örneğin, evde elektrik ve suya erişim olmaması ile birlikte, günde yalnızca bir öğün yemek yeme alışkanlığı olan çocukların okulu bırakma oranı yüksek görülmektedir (Candia vd., 2018, s. 484). Bunun yanı sıra, araştırmalar ekonomik açıdan zor durumda olan ailelerin çocuklarının okulu bırakma olasılığının yüksek olduğunu belirtmektedir (Erktin, Okcabol ve Ural, 2010, s. 115; Karacabey ve Boyacı, 2019, s. 1051). Bu durum, ekonomik sıkıntıların temel ihtiyaçların ve fizyolojik gereksinimlerin karşılanamamasına neden olması ve bunun sonucunda da okul terkine katkıda bulunmasıyla açıklanabilir.

Okul terkinin nedenleri arasında çocukların güvenlik ihtiyaçlarına yeterince önem verilmemesi de yer almaktadır. Karacabey ve Boyacı'nın (2019) ve Oduya'nın (2020) yaptığı araştırmalar, okuldaki güvensizlik duygusunun erken okul terkine neden olduğunu göstermektedir (Karacabey ve Boyacı, 2019; Oduya, 2020, s. 51). Yapılan araştırmalar, okullardaki öğrenci tacizi, sert cezalar ve şiddetin okul bırakmada önemli bir rol oynadığını ortaya koymaktadır (Haq ve diğerleri, 2019; Oganda ve diğerleri, 2015, s. 19; Erktin ve diğerleri, 2010, s. 115). Öte yandan, erken yaşta evlilik yoluyla kız çocuklarının güvenlik ihtiyaçlarının ihlali, erken okul bırakmaya katkı bulunur (Mikisa, 2019, s. 117; Wodon ve diğerleri, 2019, s. 5).

Çocukların, evde, okulda ve toplumda kendilerini ait hissetmemeleri, okul terki eğiliminde olmalarına neden olabilir. Araştırmalar, ebeveyn kaybı ve ailelerin eğitime kayıtsızlığının, çocukların okula devam ve mezuniyetlerini olumsuz etkilediğini

göstermektedir (Nabugoomu, 2019, s. 188; Şahin ve diğerleri, 2016, s. 203). Yapılan araştırmalar, boşanmanın, çocuk ihmali ve okulu bırakma konusunda önemli bir rol oynadığını göstermektedir (Stoebenau vd., 2015, s. 3). Diğer yapılan araştırmalar, kötü öğretmen-öğrenci ilişkisinin öğrenci ilgisizliğine ve erken okul terkine neden olduğunu göstermektedir (Davis vd., 2004, s. 183; Karacabey ve Boyacı, 2019, s. 1052). Bunun nedeni olarak okul terk eden öğrenciler, genel olarak kendilerini evde veya okula ait hissetmezler.

Öğrencilerin okulu bırakmasının en önemli nedenlerinden biri de kişisel eksiklikler ve akademik başarısızlık olarak belirtilmektedir. Diğer yapılan çalışmalar, kötü performansın ve sınıf tekrarının okulu bırakmada rol oynadığını göstermektedir (MoNE ve UNICEF, 2013, s. 54; Nabugoomu, 2019, s. 187; Oduya, 2020, s. 51). Öte yandan, Lawrence ve Adebawale (2021), öz-saygı ile okul terki olasılığı arasında pozitif bir ilişki olduğunu bulmuşlardır (Lawrence ve Adebawale, 2021, s. 130).

Aruma ve Enwuvesi (2017) Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisi teorisinin uygun şekilde uygulanmasının insan ihtiyaçlarının karşılanmasına yol açtığını önermişlerdir. (Aruma ve Enwuvesi, 2017, s. 27). Erken okul terkinin önlenmesi için, çocukların ihtiyaçlarının karşılanması ve motivasyonlarının artırılması konusunda Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisi teorisi faydalı olabilir. Öğrencilerin düzenli bir şekilde okulda yemek yemelerinin sağlandığı öğle yemeği programları, mezuniyet oranlarını olumlu yönde etkileyebilir (Kayongo vd., 2019; Oganga, 2013). Başka bir çalışma, çocukların temel ihtiyaçlarının, özellikle gıda, giyim ve eğitim kaynaklarının karşılanmasının, okul terkinin azaltılmasının önemli bir stratejisi olduğunu göstermektedir (Runhale vd., 2021). Okuldan ayrılma riski altındaki öğrencilere psikososyal destek sağlanması da, öğrencilerin özsaygı, özgüven ve kendine değer verme düzeylerinin artmasına ve dolayısıyla okul bırakma olasılığının azalmasına katkı sağlayabilir (Bademci vd., 2018, s. 75). Ekonomik zorlukların birçoğu okulu bırakmaya yol açarken, yoksullukla mücadele programlarının, özellikle nakit transferlerinin, okul terki oranlarını azaltmada etkili bir strateji olduğu gösterilmiştir (Inoue vd., 2015, s. 13; Majgaard ve Mingat, 2012, s. 71).

Okulda ve evde sağlanan destek ortamları, çocukların aidiyet ihtiyaçlarını karşılayarak, erken okul terk etme oranlarını düşürmede etkili olabilir. Örneğin, Mikisa'nın araştırması (2019), kız öğrencilerin okullaşma olumlu yönde etkileyen faktörlerin destekleyici ebeveynler ve çocuk dostu okul ortamı olduğunu ortaya koymaktadır (Mikisa, 2019, s. 90). Okul terk oranları, öğrencilerin karşılaştığı zorluklar

ve sıkıntılarla doğrudan ilişkilidir. Bu bağlamda, okul ortamının iyileştirilmesi, öğrencilerin davranışları ve performanslarının izlenmesi, okul terkini azaltmada etkili olabilir (Kinyagu, 2020, s. 28). Bunun yanı sıra, bazı araştırmacılar, okul ortamının öğrencilerin özgüven ve başarılarına katkıda bulunacak şekilde düzenlenmesinin okul terk oranlarını azaltabileceğini savunmaktadır. Bu düzenleme, öğretmenlerin ve okul yöneticilerinin öğrencilerin aidiyet duygusunu güçlendirmesiyle gerçekleştirilebilir (Christenson ve Thurlow, 2004, s. 38; Özdemir vd., 2010, s. 84).

Son olarak, okul terk oranlarını azaltmanın yollarından biri de öğrencilerin yeteneklerini, bilgi ve becerilerini geliştirecek okul reformları ve okul dışı etkinliklerdir. Bu reformlar, öğrencilerin ilgi ve ihtiyaçlarına göre düzenlenmeli ve öğrencilere çeşitli fırsatlar sunmalıdır (Kinyagu, 2020, s. 26; Simşek, 2011, s. 4). Başka bir araştırma da, okul bırakma oranını azaltmak için esnek zamanlama, karma sınıf veya karma yaş öğretim yöntemi, yıllık sınıf atlama ve uygun öğretim dilinin kullanılması gibi okul reformlarının uygulanabileceğini önermiştir (Sabates vd., 2011, s. 18). Özetle, öğrencilerin ihtiyaçlarına odaklanmak okul bırakma oranını azaltmanın anahtarıdır.

2.3. Sahra Altı Afrika'da Okul Terk Etme

Afrika'nın Sahra-altı bölgesinde, okul bırakma oranları tüm eğitim seviyelerinde yüksek bir sorun olarak öne çıkmaktadır. Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü İstatistik Enstitüsü'nün (UIS) verilerine göre, Sahra-altı Afrika ülkeleri uzun bir süredir tüm yaş gruplarındaki en yüksek okul bırakma oranları ile karşı karşıyadır (UIS ve Global Education Monitoring Report, 2016; UIS, 2018, 2019). Sahra-altı Afrika ülkelerinin çoğu, ilkokul eğitimini ücretsiz ve zorunlu kılmasına rağmen, çocukların okulu bırakmaları yaygın bir sorundur.

UIS'nin (2018) verilerine göre, Sahra-altı Afrika'daki ülkelerde 2016 yılında ilkokul çağındaki çocukların %32'si, ortaokul çağındaki gençlerin %32'si ve lise çağındaki gençlerin %32'si okulu bırakmıştır. Bu okul terk oranı kızlarda %35 iken, erkeklerde %30 olarak gerçekleşmiştir. 2018 yılında ise Sahra-altı Afrika'daki ülkelerde okul terk eden çocukların oranları azalmıştır ve bu oran %31 olarak belirlenmiştir. Bu oran kızlarda %34 iken, erkeklerde %29 olarak gerçekleşmiştir (UIS, 2019, s. 4). Bu bölgede ilkokula okullaşma oranı oldukça yüksek (81%), ancak ilkokulu bitirme oranı düşük (63%) olarak belirlenmiştir. Aynı şekilde, ilkokula okullaşma oranı artarken (%63), ortaokulu bitirme oranı düşmüştür (%38) (UIS, 2019, s. 4-58). Bu veriler, Sahra-altı Afrika ülkelerinde okul bırakma oranlarının tüm eğitim seviyelerinde yüksek

olduğunu göstermektedir. Ayrıca, kız öğrencilerin okulu bırakma oranının erkek öğrencilere kıyasla daha yüksek olduğu da ortaya çıkmaktadır.

Sahra Altı Afrika'da okul terk oranı, çocukların yaşı ve eğitim seviyesinin yükselmesiyle birlikte artmaktadır; çünkü ortaokulu terk eden çocukların sayısı, ilkokulu terk eden çocuklardan daha fazladır. Ayrıca, Covid-19 pandemisi, Sahra Altı Afrika'daki eğitim sistemlerinde ciddi bir krize neden olmuştur. Okulların kapanması, öğrencilerin eğitim hayatında önemli bir zaman kaybına sebep olmuştur. Bu durum, çoğu öğrencinin herhangi bir uzaktan eğitim yöntemine erişiminin olmamasından kaynaklanmaktadır ve tüm eğitim seviyelerindeki öğrencileri etkilemektedir. Cummins'a göre, COVID-19 pandemisi nedeniyle okul kapatmaları Sahra Altı Afrika'da 250 milyon çocuğun eğitimini etkilemiş ve cinsel, fiziksel ve duygusal istismarın artmasına neden olmuştur (Cummins, 2020). Okul kapatmaları yoksul çocukları, öğrenme güçlüğü çeken öğrencileri ve kız öğrencileri öğrenme sınırlamalarına maruz bırakarak eğitim eşitsizlikleri yaratmış, öğretmenlerin yetersiz mesleki gelişimlerine neden olmuş ve ekonomik krizi artırmıştır (The World Bank, Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü [UNESCO] ve Birleşmiş Milletler Çocuk Fonu [UNICEF], 2021).

Doğu ve Güney Afrika, okulların en uzun süre kapalı kaldığı bölgelerdir. Bu bölgelerdeki ülkelerin üçte biri, okullarını 40 veya daha fazla hafta kapatmıştır (Avanesian vd., 2021, s. 2-3). UNESCO'ya göre, 2020 ve 2021 yıllarında öğrenciler okul bırakma veya kayıt olmama riskiyle karşı karşıya kalmışlardır. (UNESCO, 2021, s. 4). UNICEF'in yaptığı bir çalışma, okulların yeniden açılmasından sonra 169 milyon çocuğun hala öğrenme fırsatlarına erişemediğini ortaya koyarken, Covid-19 öncesi dönemde ise 41 milyon çocuğun okulda olmadığını göstermektedir (Avanesian vd., 2021, s. 8). Bu veriler, Sahra altı Afrika'da okul bırakma oranının yüksek olduğunu göstermektedir.

2.3.1. Uganda'da okul terki

Uganda, Afrika kıtasının doğusunda yer alan bir ülke olup; toplam alanı 241.555 kilometrekaredir. 2019-20 mali yılına göre Uganda'nın nüfusu 35 milyon kişi olup; bu nüfusun 16 milyon kişisi çalışma çağındadır. Uganda İstatistik Kurumu'na göre, çalışan nüfusun yüzde 68'i tarım, ormancılık ve balıkçılık sektörlerinde çalışmaktadır. Ekonomik olarak, Uganda ekonomisi 2020/21 mali yılında %4 büyüdü ve gayri safi yurtiçi hasıla 147.962 milyar Uganda Şilini olarak kaydedildi. Uganda Milli Ev

Anketi'ne (UNHS) göre, 10 yaş ve üstü nüfusun yaklaşık %70'i okuryazarlık seviyesine sahiptir.

Uganda'daki eğitim sistemi, 3 ila 5 yıl okul öncesi eğitim, 7 yıl ilkokul, 4 yıl ortaokul, 2 yıl lise ve 3-5 yıl üniversite veya teknik eğitim olmak üzere farklı aşamalardan oluşmaktadır. Her seviye, Uganda Milli Sınav Kurulu tarafından değerlendirilmektedir. Ancak literatürde belirtildiği gibi, Uganda'da ilkokul ve ortaokul düzeyinde okul bırakma oranı oldukça yüksektir. Örneğin, yapılan araştırmalar, Uganda'da birinci sınıfa kayıt yapan 10 öğrenciden ancak 7'si zamanında ilkokulu bitirebildiğini göstermektedir. Sekizinci sınıfa kayıt yapan dört öğrenciden ancak biri ortaokulu tamamlayabilmektedir. Benzer şekilde, on birinci sınıfı tamamlayan öğrencilerin sadece üçte biri, lise seviyesinde eğitime devam edebilmektedir. Uganda İstatistik Bürosu'nun verilerine göre, ilkokul ve ortaokulda öğrenci kaydı, öğrencilerin üst sınıflara yükseldikçe azalmaktadır.

MoES tarafından yapılan bir analize göre, Uganda'da ilkokulu tamamlama oranı ve ortaokula geçiş oranı düşüktür. Örneğin, 2016-2017 eğitim öğretim yılında ilkokulu tamamlama oranı %62 iken bu oran %60'a düşmüştür. Benzer şekilde, ortaokula geçiş oranı da %65'ten %61'e düşmüştür (UBOS, 2020, s. 23). UBOS'un raporuna göre, Uganda'da ortaokulu tamamlama oranı %38'den %35'e düşerken, üst ortaokula geçiş oranı %31'den %28'e düşmüştür. Bu durum, öğrencilerin yaşları ve sınıf seviyelerinin artmasıyla birlikte erken okul bırakma oranlarının artmasıyla sonuçlanmaktadır.

UBOS'un raporuna göre, 2016-2020 eğitim-öğretim yılında Uganda ilkokul net kayıt oranı [NKO] %80'den %91'e yükselmiştir. Ancak, ortaokul NKO oranı yüzde 28'den yüzde 27'ye düşmüştür (UBOS, 2018, 2021). Düşük ortaokul NKO oranı, ortaokulda okullaşma oranının düşük olduğunu göstermektedir. Bu da ergenler arasında önemli bir oranın ortaokula devam etmediği anlamına gelmektedir (UBOS, 2018, s. 31). Cinsiyet açısından, ilkokulu tamamlama oranı ve alt ortaokula geçiş oranı açısından cinsiyet eşitliği minimum seviyededir. Ancak, araştırmalar göstermektedir ki erkek çocukları alt ortaokulu tamamlama ve üst ortaokula geçme konularında kız çocuklarından daha başarılıdır (UBOS, 2020, s. 23 ve 26).

2.4. Uganda'da Okul Terkinin Nedenleri

2.4.1. Aile kaynaklı faktörler

Yoksulluk. Yoksulluk, Sahra Altı Afrika'daki öğrencilerin erken okulu terk etmelerinin en önemli nedenlerinden biridir. Uluslararası Para Fonu'nun Subsahara Afrika için Gayri Safi Yurtiçi Hasıla (GSYİH) tahminleri 2019'da -1.9, 2020'de 3.4 ve 2022'de 4 olmuştur (IMF, 2021, s. 39). Araştırmalar, COVID-19 salgınının 2020'de ekonomik krizi daha da derinleştirdiğini ve 34 milyon Afrikalının aşırı yoksulluk seviyesinde yaşamaya devam ettiğini göstermektedir (UNESCO, 2021, s. 2). Uganda Ulusal Hanehalkı Araştırması'na göre, Ugandalıların %10'u 2018/19 mali yılında yoksullaşmıştır (UBOS, 2020, s. 42). Dünya Bankası'nın araştırmaları, Sahra Altı Afrika'daki fakir çocukların, zengin çocuklardan daha fazla okulu bıraktığını ortaya koymuştur (Inonue vd., 2015, s. 43; Majgaard ve Mingat, 2012, s. 64). Devlet okulları temel eğitimi sağlamakla birlikte, aileler dolaylı eğitim maliyetleriyle karşı karşıya kalmaktadır ve bu da yoksul çocukların ortaokulu bırakmalarına neden olmaktadır (Wodon vd., 2016, s. 7). Buna ek olarak, araştırmacılar, Tanzanya, Namibya, Uganda ve Kenya'da yoksulluğun okulu bırakmanın önde gelen sebebi olduğunu rapor etmiştir (Kalinga, 2012, s. 132; Maswahu, 2012, s. 50; Mpyangu vd., 2014, s. 14; Oduya, 2020, s. 15). Bu doğrultuda, yoksulluk ve erken okul terki arasında bir bağlantı bulunmaktadır.

Ebeveyn kaybı. Ebeveyn kaybı, çocukların okul tamamlama sürecinde zorluklarla karşılaşmalarına neden olabilir. UNAIDS'in verilerine göre, Sahra Altı Afrika'da HIV/AIDS nedeniyle 18 yaşın altında 12 milyon çocuk yetim kalmıştır. (UNAIDS, 2008). Bunun dışında yapılan çalışmalara göre ebeveyn kaybının erken okulu bırakma olasılığını artırdığı gösterilmiştir (Candia vd., 2018, s. 487; Gatsi, 2018, s. 164; Mpyangu vd., 2014, s. 18; Nabugoomu, 2019, s. 188; Stoebeu vd., 2015). Aile desteği ve okul ücretlerinin eksikliği nedeniyle Tanzanya'da yetimler ortaokulu bırakabilmektedirler. Bu yüzden, yetim olma, çocukların savunmasızlığı nedeniyle eğitim hayatlarında engeller yaratabilir ve bu da okulu bırakma olasılığını artırabilir.

Çocuk işçiliği. Çocuk işçiliği, öğrencilerin okulu bırakmasında önemli bir faktördür ve yoksulluk nedeniyle birçok çocuğun çalışmak zorunda kaldığı belirtilmektedir. Uganda Ulusal Hanehalkı Araştırması'na göre, 2016-17 mali yılında 5 ila 17 yaş arası 2 milyon çocuk çocuk işçiliği ile uğraşmaktadır. Ayrıca, son araştırmalar çocuk işçiliğinin Covid-19 pandemisi sırasında arttığını göstermektedir. (Save the Children, 2020, s.5; UBOS, 2021, s. 48 ve 86). Diğer çalışmalar da çocuk işçiliğinin

öğrencilerin sınıf devamsızlığına ve okul bırakma oranlarına etki ettiğini göstermektedir (Kayongo vd., 2019, s. 5; Mikisa, 2019, s. 86; MoES, 2012, s. 18; Mpyangu vd., 2014, s. 15; Nabugoomu, 2019, s. 190; Kinyagu, 2020, s. 22; Oduya, 2020, s. 57). Dolayısıyla çocuk işçiliği, çocukların okula devam etmesini engelleyerek okul terkinin oranlarını yükseltir.

Anne ve babanın eğitim durumu. Ebeveynlerin eğitim durumu, çocukların eğitim başarıları üzerinde belirleyici bir rol oynayabilir. Afrika'da yapılan bir araştırma, lise mezunu ebeveynlere sahip olan gençlerin eğitimlerini tamamlama olasılıklarının, eğitimsiz veya okuma yazma bilmeyen ebeveynlere sahip olan akranlarına göre 20 kat daha yüksek olduğunu ortaya koymuştur (Inoue vd., 2015). Araştırmalar, ebeveynlerin eğitim seviyelerinin, çocukların eğitim başarısını etkileyen önemli bir faktör olduğunu göstermektedir. (Candia vd., 2018, s. 487; Kayongo vd., 2019, s. 5; Oduya, 2020, s. 57; Snyders, 2013). Bu bağlamda, anne ve babanın eğitim durumu öğrencileri okullaşma ve öğretim etkinliklerinden keyif alma açısından önemli ölçüde etkilediği ortaya çıkmaktadır.

Düşük eğitime aile katılımı. Ebeveynlerin çocuklarının eğitimine gösterdikleri ilgisizlik, okul bırakma oranlarında artışa sebep olabilmektedir. Bazı ebeveynlerin çocuklarının eğitimine gösterdikleri ilgisizlik, okul bırakma oranlarında artışa sebep olabilmektedir. Uganda'da yapılan araştırmalar, özellikle kız öğrencilerin okulu bırakmasında düşük aile eğitimi katılımının etkili olduğunu göstermektedir (Stoebenau vd., 2015, s. 3; Mikisa, 2019, s. 86). Ayrıca, Kenya'da yapılan çalışmalar, ihmalkar davranan ailelerin çocuklarının okulu bıraktığını ortaya koymuştur (Thirari, 2012; Reeses, 2007). Son olarak, Tanzania ve Namibya'da düşük aile eğitim katılımı, çocukların eğitiminde olumsuz sonuçlar doğurabilmektedir (Kinyagu, 2020, s. 21; Maswahu, 2012, s. 52). Bu sebeple, ailelerin eğitime ilgisizliği, okula karşı olumsuz tutum, algılanan aile desteği ve düşük aile eğitim katılımı, çocukların okuldan ayrılma riskini artıran önemli faktörlerdir.

Boşanma. Boşanma çocukların eğitimlerini olumsuz yönde etkilemektedir ve Uganda'da yapılan bir araştırmada boşanma kız çocukların okulu bırakmasına neden olan bir faktör olarak ortaya çıkmıştır (Stoebenau vd., 2015, s. 11). Benzer şekilde, Kenya'da yapılan bir araştırmada da aile dağılımının Kibra ve Langata ortaokullarında kızların okulu bırakmasında büyük bir etkisi olduğu belirlenmiştir (Oduya, 2020, s. 58). Kalinga (2013) ise boşanma gibi kültürel uygulamalar, Dar es Salaam ve Kilimanjaro bölgelerindeki ortaokullarda okul terkine neden olduğunu belirtmektedir (Kalinga,

2013). Bu nedenlerden dolayı, boşanma okul terki açısından önemli bir etmen olabilmektedir.

Kötü kanun yaptırımı. Uganda'da okulu terk etmekle ilgili yeterli yasal düzenleme bulunmamaktadır. Milli Eğitim ve Spor Bakanlığı, okulu bırakan öğrencileri takip etmemekte ve bu da daha fazla öğrencinin okulu bırakmasına yol açmaktadır. Kayondo vd (2019) ve Mpyangu ve diğerleri (2014, s. 18) tarafından yapılan araştırmalar, Uganda'da kolluk kuvvetlerinin okulu terk konusunda yetersiz olduğunu göstermektedir. Bu da okulu terk etmenin normalleşmesine neden olmaktadır. Son olarak, Tanzania'da eğitim yasalarının yanlış uygulanması da öğrencilerin okulu bırakmasının bir faktörü olarak görülebilir (Kalinga, 2013).

2.4.2. Kişisel faktörler

Cinsiyet. Cinsiyet eşitsizliği, özellikle okul terk oranlarına etki eden bir faktördür. Kültürel normlar, ev işleri, hasta bakımı ve erken yaşta hamilelik gibi cinsiyete dayalı roller, kız öğrencilerin eğitimine müdahale ederek okul bırakmalarına neden olabilir (Kayongo ve diğerleri, 2019, s. 3). Öte yandan, erkek öğrencilerde de sınıf tekrarı, başarısızlık ve yoksulluk nedeniyle okulu bırakma oranı yüksek olabilir (UNESCO, 2022, s. 14). Kuzey Uganda'da yapılan bir çalışma, kız öğrencilerin eğitimine hamilelik, ev işleri, erken yaşta evlilik ve hasta aile bireylerine bakmanın müdahale ettiğini ortaya koymuştur (Stoebenau ve diğerleri, 2015). Diğer çalışmalar, erken yaşta hamileliğin kız çocuklarının okula devamını engellediğini ve okulu bırakmalarına neden olduğunu göstermektedir (Mikisa, 2019, s. 117; MOES, 2015, MOES, 2020, s. 11; Snyders, 2013, s. 95). Bu sebeple, cinsiyet sorunları, okul terkiyle bağlantılıdır.

Yaş büyümesi. Çocukların yaşının ortalama sınıf yaşından büyük olması okul terkinde önemli bir rol oynar. Sahra Altı Afrika'da yapılan araştırmalar, bir çocuğun kaydını bir yıl ertelemesi durumunda okulu terk etme olasılığının %9,2 arttığını göstermektedir; ancak bu oran ülkeler arasında değişkenlik gösterir (UNESCO, 2020). Araştırmacılar, kendilerini öğrenmeye çok yaşlı hisseden kız öğrencilerin okulu bıraktığını bildirmiştir (Stoebenau vd., 2016, s. 3). Ayrıca, yapılan bir çalışma, Malavi'deki 10. sınıf erkek öğrencilerin yaş büyümesinin okulu bırakmalarına neden olduğunu göstermiştir (Maswahu, 2012, s. 47). Dolayısıyla, yaş büyüklüğü, ilkokula geç kayıt ve sınıf tekrarı gibi nedenlerle okul terkiyle ilişkilendirilebilir.

Kötü akademik performans. Her yıl birçok öğrenci ulusal sınavlarda başarısız olmaktadır. Örneğin, 2018 yılında, 66.146 öğrenci Milli İlköğretim Sertifikası (PLE) sınavını ve 26.135 öğrenci de Uganda Eğitim Sertifikası (UCE) sınavını geçememiştir (UBOS, 2020, s. 22 ve 26). Ulusal sınavlarda başarısız olan öğrenciler bir sonraki eğitim seviyesine devam edemezler ve ya dersi tekrar ederler ya da okulu bırakırlar. Araştırmalar zayıf performansın öğrenme ilerlemesini olumsuz etkilediğini ve Uganda'da okulu bırakmaya neden olduğunu göstermektedir (Kayongo vd., 2019, s. 1; Nabugoomu, 2019, s. 187; Stoebenau vd., 2015; UBOS, 2018, s. 39). Afrika'daki öğrencilerin düşük akademik performansı, eğitim hayatlarında başarısızlık ve okul terkinin riskini artırmaktadır (Oduya, 2020, s. 63; Segumba, 2015, s. 47; Yeboah-Obeng, 2016, s. 82). Bu yüzden, akademik başarısızlık, öğrenme ilerlemesini olumsuz etkiler ve nihayetinde okulu bırakmaya yol açabilir.

Arkadaş gruplarının etkisi. Afrika'da okul terkine etki eden faktörler arasında akran baskısı da yer almaktadır. Öğrenciler, arkadaşlarının okulu bırakmalarını taklit edebilirler. Bu durum, öğrencilerin okul devamsızlığı oranlarını artırarak, başarısızlıkla sonuçlanabilir. Örneğin, Kalinga'nın (2013) Tanzanya'da yaptığı araştırma, negatif grup etkisinin ortaokul terkinin önemli bir nedeni olduğunu göstermektedir (Kalinga, 2013, s. 135). Benzer şekilde, Maswahu (2012) Namibya'da 10. sınıf öğrencilerinin başarısını etkileyen akran baskısının varlığına işaret etmektedir (Maswahu, 2012, s. 52). Bunun yanında, Gatsi'nin (2018) Zimbabve'de yaptığı araştırmaya göre, öğrencilerin davranışları ve kararları üzerindeki akran etkisi, okulda düşük başarı gösteren öğrencilerin okula devamını azaltabilir ve sonunda okul terkinin sebebi olabilir (Gatsi, 2018, s. 161). Akran etkisi, öğrenme sonuçlarını olumsuz yönde etkileyebilir ve okul terkinin ile ilişkilendirilebilir.

Çocukların eğitime duyarsızlığı. Çocukların eğitime duyarsızlığı, Afrika'da okul terkinin oranlarını artıran önemli bir faktördür. Bu durum, okullaşmanın önemini küçümsemek, çocuk işçiliği gibi nedenlerden kaynaklanmaktadır. Uganda'da yapılan çalışmalar ve diğer araştırmalar, öğrencilerin eğitime karşı olumsuz tutum sergilemesinin, özellikle kırsal kesimlerde okul bırakma nedenleri arasında önemli bir rol oynadığını göstermektedir (Mikisa, 2019, s. 87; Stoebenau vd., 2015, s. 3; UBOS, 2016, s. 3; Nabugoomu, 2019, s. 187; Gondwe, 2016, s. 50). Bu yüzden, eğitime olan ilgisizlik, okul terkinin riskini artıran bir faktördür.

Sağlık sorunları. Sağlık problemleri, öğrencilerin okul terk etmelerine yol açabilir. Öğrencilerin devamsızlığı ve katılımı, özellikle kronik hastalıklar nedeniyle olumsuz etkilenebilir. Kuzey Uganda'da yapılan bir araştırmada, kız öğrencilerin kendi hastalıkları veya aile üyelerinin hastalıkları nedeniyle okulu bıraktığı tespit edilmiştir (Stoebenau vd., 2015, s. 3). Bunun yanı sıra, UBOS verilerine göre, aile sağlık sorunları, gençlerin %5'inin erken okulu bırakmasına neden olmaktadır (UBOS, 2016, s. 39). Busolwe bölgesinde yapılan bir çalışmada, kronik hastalıkların kız öğrencilerin okula devam etme oranlarını azalttığı belirtilmektedir (Mikisa, 2019, s. 85). Bu sebeple, uzun süreli hastalıklar, öğrencilerin okula devam etmesini engelleyebilir ve okulu bırakmalarında önemli bir faktör olabilir.

Disiplinsizlik. Kavgı, saygısızlık, devamsızlık ve hırsızlık gibi disiplinsiz davranışlar, öğrencilerin okulu bırakmalarına neden olabilir ve öğretmen-öğrenci ilişkisini olumsuz etkileyebilir. Araştırmalar, disiplin sorunlarının kız öğrencilerin mezun sayısının etkilediğini ve kötü davranışların ortaokulu terk etmenin önemli bir nedeni olduğunu göstermektedir (Mikisa, 2019, s. 85; Oduya, 2020, s. 53). Okul müdürleri ve öğretmenler de, öğrencilerin okulu bırakmalarında kötü davranışların önemli bir faktör olduğunu belirtmektedir (Kiambati, 2020). Dolayısıyla, disiplin sorunları, okula devam oranının etkileyebilir ve okulu terk etmelerine yol açabilir.

Devamsızlık. Öğrenci devamsızlığı, okulu terk etme riskini artırır. Uganda'da yapılan araştırmalar, öğrenci devamsızlığına neden olan faktörler arasında ev işleri, okul ücretleri, cinsel taciz ve açlık gibi unsurların yer aldığını göstermektedir (Komakech ve Osuu, 2014, s. 417). Yine Komakech (2015) tarafından yapılan bir araştırma, öğrenci devamsızlığının okulu bırakma olasılığını %19,1 artırdığını göstermektedir (Komakech, 2015, s.48). Benzer şekilde, Tanzania'da yapılan bir çalışma da öğrenci devamsızlığının okulu bırakmaya neden olduğunu göstermektedir (Ouma, Ting ve Pesha, 2017, s. 74). Sonuç olarak, öğrenci devamsızlığı, okul mezuniyet oranlarını olumsuz etkileyerek okul terkini riskini artırır.

Uyuşturucu bağımlılığı. Uyuşturucu kullanımı, öğrencilerin okuldan uzaklaştırılmasına ve okulu bırakmasına neden olmaktadır. Oduya tarafından yapılan bir araştırmada da belirtildiği gibi, uyuşturucu bağımlılığı öğrencinin performansını azaltmakta, psikolojik sıkıntılara yol açmakta ve şiddetli davranışlara neden olmaktadır (Oduya, 2020, s. 50). Güney Afrika'da yapılan bir diğer çalışma ise, uyuşturucu bağımlılığı veya alkol kullanımının lise terklerine neden olduğunu göstermektedir (Snyders, 2013, s. 76). Kinyagu tarafından yapılan bir araştırma da uyuşturucu

kullanımının öğrencilerin performansını düşürdüğünü ve okul terkinin nedenlerinden biri olduğunu ortaya koymuştur (Kinyagu, 2020, s. 21). Dolayısıyla, uyuşturucu bağımlılığı, öğrencilerin eğitimlerini olumsuz yönde etkileyebilir ve öğrencilerin okuldan ayrılmasını etkilemektedir.

2.4.3. Okul kaynaklı faktörler

Okul kapanışları. Uganda, Mart 2020 ile Şubat 2021 arasında 149 gün boyunca tam okul kapanışları yaşayan ülkelerden biri olmuştur. UNICEF (2021) verilerine göre, yaklaşık 10 milyon öğrenci eğitimlerini sürdürememiş ve herhangi bir alternatif eğitim imkanına erişememiştir. Bu durum, çocuk işçiliği, ihmali, gıda eksikliği, işsizlik ve cinsel taciz gibi sorunların artmasına yol açmıştır (Save the Children, 2020, s. 4). Ayrıca, okulların kapanması erken gebeliklerin sayısını artırmıştır. Örneğin, yapılan araştırmalar, Mart 2020 ile Haziran 2021 arasında 10-24 yaş aralığındaki kızlarda erken gebelik oranının 80.653'ten 98.810'a yükseldiğini göstermektedir (Safiieldin, 2021). Bu durum, çocukların gelecekteki eğitim, sağlık ve ekonomik fırsatlarını olumsuz etkilemektedir.

Düşük kaliteli okullar. Afrika ülkelerinde eğitim kalitesinin düşük olması, ülkelerin gelişimini olumsuz yönde etkilemektedir. Uganda, yeterli eğitim yatırımı yapılmayan ülkeler arasındadır. Uluslararası Eğitim İstatistikleri Enstitüsü'ne (UIS) göre, 2018 yılında Uganda'da brüt yurtiçi hasılanın sadece %2,1'i eğitime ayrılmışken; 2019 yılında bu oran %2,6'ya yükselmiştir. Ancak 2020 yılında yapılan yatırım oranı sadece %3'tür (UIS, t.y.). Bu durum, devlet okullarının kalitesini olumsuz yönde etkilemektedir. Kaynaklara göre, Uganda'da düşük kaliteli okulların öğrencilerin okulu bırakma oranını artırdığı görülmektedir (Wodon vd., 2016, s. 5; Kayongo vd., 2019, s. 5). Tanzanya'da yapılan araştırmalar da, etkisiz öğretim yöntemlerinin kullanıldığı düşük kaliteli okulların okul bırakmada önemli bir rol oynadığını göstermektedir (Segumba, 2015, s. 53). Dolayısıyla, düşük kaliteli okulların öğrencilerin erken okul bırakmasına neden olabileceği sonucuna varılabilir.

Sınıf tekrarı. UIS verilerine göre, Sahra Altı Afrika'da 2010 yılında 12 milyon çocuk en az bir sınıfı tekrarlamıştır (UIS, 2012, s. 19). Ayrıca, genellikle yoksul ve kırsalda yaşayan çocuklar, liseyi tamamlayabilmek için sınıf tekrarı yapmak zorunda kalmaktadır (UIS, 2012, s. 31). Uganda'da yapılan bir çalışma, eğitim sisteminin verimsizliği nedeniyle çocukların ilkokulu tamamlamak için 13 yıl gerektiğini ortaya koymuştur (Wodon vd., 2016). Akademisyenler, öğrenme yetersizliği, sınavlara katılamama, devamsızlık, başarısızlık vb. nedenlerle çocukların %41'inin birinci sınıfı

tekrar ettiğini belirtmektedir (Weatherholt vd., 2018, s. 16). Araştırmacılar, sınıf tekrarının utanç, zorbalık yaratması ve öğrencilerin okullarını tamamlamalarını demoralize etmesi nedeniyle önemli bir okul bırakma nedeni olduğunu açıklamaktadır (Langat vd., 2021, s. 6; Mpyangu vd., 2014, s. 16; Kayongo vd., 2019, s. 5). Malawi'de yapılan bir çalışma, sınıf tekrarının kız öğrencilerin kırsal ilkokullarını terk etmesini etkilediğini göstermektedir (Gondwe, 2016, s. 49). Sınıf tekrarı öğrencilerin okulu bırakmalarının önemli nedenlerinden biridir.

Okula uzaklık. Uzak mesafelerin öğrencilerin eğitime erişimini kısıtladığı ve okul bırakma oranlarını artırdığı bilinmektedir. Uganda'da yapılan araştırmalar, öğrencilerin okula ulaşmak için kat etmeleri gereken uzun mesafelerin eğitim almayı engellediğini ortaya koymaktadır (Nabuugomu, 2019, s. 190; MoES, 2012; Mpyangu vd., 2014, s. 16; Kayongo vd., 2019, s. 4). Benzer şekilde, Namibya'da yapılan bir araştırma, özellikle kız öğrenciler için okula ulaşımın zorluğunun okullaşma oranlarını düşürdüğünü göstermektedir (Maswahu, 2012, s. 48). Ailenin evinin okula uzak olması öğrenci devamsızlıkların yaşanmasında bir neden olarak görülmektedir. Dolayısıyla, öğrencilerin okula uzaklığı, eğitim almayı zorlaştırmakta ve olumsuz sonuçlar doğurabilmektedir.

Olumsuz okul iklimi. Olumsuz bir okul iklimi, öğretim ve öğrenmeyi olumsuz etkiler ve çocukların okulu bırakmasına neden olabilir. Uganda'da yapılan araştırmalar, öğretmen devamsızlığı, düzensizliği, toplum ahlaki standartlarına uymama ve öğrencilere karşı olumsuz tutumların, öğrencilerin okul terkinin kararını etkilediğini göstermektedir (Kayongo vd., 2019, s. 6; Mikisa, 2019, s. 86). Zimbabwe'de yapılan bir çalışma, öğrenci tacizinin olumsuz bir öğrenme ortamı yarattığını ve öğretmenler ile okul yöneticileri arasında çatışmalara neden olduğunu ortaya koymuştur. Bu da öğretmen-öğrenci ilişkisini olumsuz etkilemektedir. Kenya'daki yapılan araştırmalar, öğrenci tacizinin kız öğrencilerin ortaöğretimden ayrılma oranını %10 artırdığını göstermektedir. Tanzania'da yapılan bir çalışma da, kalabalık sınıfların ve etkisiz öğretmenliğin okulu bırakma nedenlerinin %79'unu oluşturduğunu ortaya koymuştur (Segumba, 2015, s. 48). Dolayısıyla, ilgisiz davranan öğretmenler, okulda şiddet ve yetersiz fiziksel olanaklar gibi olumsuz bir okul iklimi, okul bitirme oranlarını olumsuz etkilemektedir.

Zorbalık. Okulda yüksek düzeyde şiddet ve zorbalık, öğrencilerin okul terkinin riskini artıran önemli faktörler arasındadır (Johansson, 2019, s. 60). Zorbalık yapan

öğrenciler, akranlarına karşı saldırgan davranışlar sergileyerek, diğer öğrencilerde utanç, düşük benlik saygısı, depresyon, devamsızlık ve akademik performans düşüklüğüne neden olabilirler. Uganda'da Busolwe'deki ilkokul öğrencileri, zorbalığın kız öğrencilerin okula devam etmesini engellediğini belirtmişlerdir (Mikisa, 2019, s. 85). Namibya'da yapılan bir araştırma, zorbalığın cezalandırılmasının mümkün olduğunu göstermektedir. Ancak, zorbalara uygulanacak bedensel cezanın, öğrencilerin okulu terk etme olasılığını artırabileceği riski de bulunmaktadır (Maswahu, 2012, s. 91). Zanzibar'da yapılan bir diğer araştırma ise, erkek öğrencilerin kız öğrencilere yaptığı zorbalığın, kız öğrencilerin ortaokulu terk riskini artırdığını göstermektedir (Vuai, 2020, s. 47). Benzer şekilde, Nairobi'deki kız öğrencilerin de ortaokulu terk etmelerine neden olan "mobbing" faktörleri bulunmaktadır (Oduya, 2020, s. 63). Bu nedenlerden dolayı, zorbalık çocukların okul terkini riskini artırabilir.

Okul müfredatı. Okul müfredatı, öğrencilerin kaydını ve okuldan erken ayrılma oranlarını etkilemektedir. Uganda'da işsizlik oranı, müfredatın iş yaratma konusundaki zayıflığı nedeniyle yüksek seviyelerde seyretmektedir. Ayrıca, güncelliği olmayan müfredat öğrencilerin gerekli becerileri kazanmalarını engeller ve ailelerin okul müfredatının ekonomik sorunları çözmedeki potansiyeline olan şüphelerini artırır (Kayongo vd., 2019). Namibya'da ise, çocukların ihtiyaçlarını karşılamayan müfredatlar okul terkini nedenleri arasındadır (Maswahu, 2012, s. 86). Sonuç olarak, okul müfredatı, öğrencilerin gelecekteki iş bulma şansını ve okuldan erken ayrılma oranlarının etkileyebilir.

2.5. Okul Terkinin Çözüm Yolları

2.5.1. Aile merkezli çözüm yolları

Kanun yaptırımı. Yerel yönetimlerin kanun yapma süreçlerinde eğitim konularına öncelik vermesi, okul bırakma oranlarının düşürülmesinde etkili bir yöntemdir. Tanzania'da yapılan bir araştırma, okul tamamlama artırmak ve erken okul bırakma sorununu çözmek için, eğitim görevlileri, polis memurları ve okul yöneticileri gibi kurumların birlikte çalışması önemlidir (Kinyagu, 2020, s. 25). Aynı şekilde, ilkokul tamamlama oranlarını artırmak için zorunlu öğrenci kaydı ve devamı konusundaki yönetmeliklerin uygulanması da önemli bir adımdır (Mpyangu vd., s. 25). Bu nedenlerden dolayı, yasaların uygulanması, okulda kalışı artırarak erken okul bırakma sorununu azaltabilir.

Eğitime aile katılımı. Araştırmalar, ailenin eğitime katılımının, çocukların öğrenme motivasyonunu artırarak okula devam oranlarını ve başarılarını yükselttiğini göstermektedir. Bu katılım, okul ziyaretleri, ödev desteği, maddi destek, öğle yemeği sağlama gibi unsurları içermektedir (Kayombo, 2017; Inoue vd., 2015; Mikisa, 2019). Ayrıca, yönetim kurulu, veliler, öğretmenler ve idari personelin yer aldığı okul toplantıları, ailelerle okul arasındaki sosyal etkileşimi teşvik etmektedir (Kinyagu, 2020; Maswahu, 2012, s.56). Bu sayede, ailelerin eğitimdeki katılımı, çocukların eğitim hayatlarında daha başarılı ve motive olmalarını sağlamaktadır.

Nakit transferleri. Nakit transferleri, özellikle yoksul aileler için çocuklarının okula gitmesini sağlamak için önemli bir finansman aracıdır. Nakit transferleri, devlet veya kalkınma ortakları tarafından doğrudan banka hesaplarına yapılan, mobil para transferleri veya kağıt kuponlar yoluyla düzenli olarak yapılan ödemelerdir (Cummins, 2020, s. 25). Bu programlar, ailelerin tüm eğitim maliyetlerini karşılamalarına ve okul terk eden çocukların tekrar yeniden kayıt olmalarını sağlamalarına yardımcı olabilir (Cummins, 2020, s. 26). Yapılan bir araştırma, özellikle koşulsuz nakit transferlerinin öğrenci kayıt oranlarını artırabileceğini göstermiştir (Evans ve Acosta, 2021, s. 34). Ayrıca, nakit transfer programları öğrenci devam ve tamamlama oranlarını artırır (Kayongo vd., 2019, s. 7). Bu yüzden, nakit transferleri okul devamının oranlarını artırabilir ve okulu bırakma oranlarını azaltabilir.

Yetişkin eğitimi. Yetişkin eğitimi, okuma, yazma, temel matematik ve İngilizce becerilerinin öğrenilmesi ile temel istihdam becerilerinin geliştirilmesini kapsar. Araştırmacılar, Toplum Tabanlı Tümleşik Yetişkin Eğitimi (ICBAE) ve informal eğitimin aile eğitim katılımını artırdığını göstermiştir (Sabates vd., 2010, s. 17). Ayrıca, okulu terk eden çocukların yeniden okula dönmesini teşvik etmek için yapılan tüm programların özellikle gençlerin ebeveynlerini eğitmeyi ve aileleri içermeyi gerektirdiği belirtilmiştir (Inoue vd., 2015, s. 106). Eğitimsiz annelere yönelik okuryazarlık programları, çocukların okula katılımını artırabilir (Hunt, 2008, s. 49). Bu nedenle, yetişkin eğitimi erken okul terkine çözüm yolu olarak önemlidir.

Sivil Toplum Kuruluşları. Sivil toplum örgütleri Afrika'daki eğitimde önemli bir rol oynar. Plan International, Save the Children, World Education, Action Aid, World Learning ve yerel STK'lar gibi ulusal ve uluslararası STK'lar eğitime finansman sağlar, kız çocuklarının eğitimini teşvik eder, müfredat değişikliklerini teşvik eder ve etkili öğretmen atama ve görevlendirmeyi teşvik eder. (Miller-Grandvaux, Welmond ve Wolf, 2002, s. 24). Araştırmalar, STK'ların kaynaklar ve iş gücü geliştirme programları

sağladığını ve okul dışı gençleri iş piyasasına dahil ettiklerini göstermektedir (Inoue vd., 2015, s. 108). Ek olarak, Uganda'da yapılan bir çalışma, barınma ve ücretsiz eğitim sağlayan STK'ların, ihtiyaç sahibi çocukların okuldan ayrılmasını azalttığını ortaya koymuştur (Myangu vd., 2014, s. 24). Tanzania'da yapılan başka bir çalışma, öğrencilere öz farkındalık ve cinsel eğitim konusunda eğitim veren FEMINA HIP gibi STK'ların, ilkokul ve ortaokullarda okuldan ayrılma oranını azalttığını bulmuştur. (Kinyagu, 2020, s. 26). Başka bir çalışmada, okul terk eden çocuklar, STK'ların desteğini genişleterek ihtiyaç sahibi çocukları desteklemeyi içerecek şekilde çalışma alanlarını genişletmenin okuldan ayrılma oranını düşürebileceği belirtilmektedir (Gatsi, 2018, s. 238). Dolayısıyla, STK'ların eğitimle ilgili çalışmaları, marjinalleştirilmiş gruplar için eğitim fırsatları yaratır.

Dezavantajlı aileler destek. Dezavantajlı ailelerin desteklenmesi için sağlanan fonlar, çocukların eğitim ve temel ihtiyaçlarını karşılamalarına yardımcı olmaktadır. Uganda'da yapılan bir araştırmada, Ulusal Tarım Danışmanlık Hizmeti (NAADS) projesinin 2000-2004 yılları arasında ev halkı gelirinde %25-33 arasında bir artışa neden olduğu ortaya konmuştur (Benin vd., 2007, s. 38). Ayrıca, Gatsi'nin çalışması, dezavantajlı ailelere yönelik fonlu programların eğitim için finansman sağladığını göstermektedir (Gatsi, 2018, s. 239). Bu nedenlerden dolayı, savunmasız ailelere yönelik fon destekli projeler yoksulluğu ve okul bırakmayı azaltabilir.

2.5.2. Kişisel çözüm yolları

Rehberlik ve danışmanlık. Rehberlik ve danışmanlık programları, öğrencilerin okulu bitirme oranlarını yükselterek birçok alanda fayda sağlar. Bu programlar sayesinde öğrencilerin sorunlarına çözüm bulunarak, öğrencilerin gelecekteki başarılarına da etki edilebilir. Uganda'da yapılan bir araştırmada, deneyimli kadın öğretmenlerin öğrencilerle öğrenme zorlukları ve hayat problemleri hakkında konuşması, okula devam oranını artırmıştır (Mpyangu vd., 2014, s. 24). Benzer şekilde, araştırmalar, rehberlik ve danışmanlık programlarının öğrencilerin mezuniyet oranlarını yükselttiğini ve çocukların hayatlarına pozitif etkiler sağladığını göstermektedir (Kinyagu, 2020, 25; Oduya, 2020, s. 65; Yeboah-Obeng, 2016, s. 69). Sonuç olarak, rehberlik ve danışmanlık programları, öğrencilerin akademik ve sosyal hayatlarına yönelik problemleri çözerek, öğrencilerin başarısını artırabilir.

Burslar. Burslar, ekonomik zorluklarla karşı karşıya olan öğrencilerin okula devam edebilmesine ve eğitimlerini tamamlamasına yardımcı olmaktadır. Uganda'da

yapılan araştırmalar, eğitim materyalleri veya nakit transferi sağlayan bursların olumlu öğrenme sonuçları yarattığını göstermektedir (Kayongo vd., 2019, s. 6). UNESCO'ya göre, burslar kız çocukları, fakir çocuklar ve diğer dezavantajlı gruplar için eğitime erişimi artıran ikinci bir yol olarak kabul edilir (UNESCO, 2020, s. 103). Ayrıca, araştırmacılar bursların ve maddi yardım programlarının maddi engelleri kaldırabileceğini ve eğitime değer veren dezavantajlı çocukların eğitimlerini tamamlamalarına olanak sağlayabileceğini belirtmiştir (Inoue vd., 2015, s. 75). Başka bir çalışma da bursların etkili öğrenmeyi teşvik ettiğini ve kız çocuklarının ortaöğretimden çıkma oranlarını azalttığını göstermektedir (Oduya, 2020, s. 65). Sonuç olarak, Gana'da yapılan bir çalışma, burs programlarının ihtiyaç sahibi akıllı çocukların eğitimlerini tamamlamalarına olanak sağladığını göstermektedir (Yeboah-Obeng, 2016, s. 72). Bu nedenlerden dolayı, burslar öğrencilerin eğitimlerini tamamlama oranlarını artırabilir ve okul terk etme oranlarını azaltabilir.

Cinsel eğitim. Cinsel eğitim, sağlıklı cinsel ilişkiyi teşvik ederek, gençleri erken gebelik ve cinsel yolla bulaşan hastalıklardan koruyabilir. Yapılan araştırmalar, cinsel eğitimin gençlerin bilinçli cinsel davranışlar sergilemesini sağladığını ve okul terklerinin azaltılmasına yardımcı olduğunu göstermektedir (Chin vd., 2012, s. 290; Kayongo vd., 2019, s. 6). Tanzania'da yapılan bir araştırmada, okullarda cinsel eğitimin erken yaşta gebelikleri ve okul terklerini azalttığı bulunmuştur (Kinyagu, 2020, s. 26). Bu nedenlerden dolayı, cinsel eğitim, gençlerin cinsel sağlığına yönelik farkındalıklarını artırarak, toplumun genel sağlığını ve refahını olumlu yönde etkileyebilir.

Öğrenci motivasyonu. Erken okul terki sorununa bir çözüm olarak öğrenci motivasyonu, öğrencilerin öğrenmeye teşvik edildiği ve desteklendiği bir ortam oluşturmayı, bilgi alışverişi için alan sağlamayı ve hataların normal bir parçası olarak kabul edilmesini içerir (Kirono, 2014, s. 50). Uganda'da yapılan bir çalışmada, öğrenci motivasyonunun kız öğrencilerin ilkokula devam oranını artırdığı gözlemlenmiştir. Aynı şekilde, Namibya'da yapılan bir diğer çalışmada ise öğrencilerin özyönetim ve öz-motivasyonunun lise mezunlarının oranını artırdığı gözlemlenmiştir (Maswahu, 2012, s. 81). Bunun yanı sıra, Güney Afrika'da yapılan bir araştırma, öğrencilerin akademik başarı ve okul etkinlikleri için ödüllendirilmesinin okul tamamlama oranlarını artırdığını ortaya koymuştur (Runhare vd., 2021, s. 13). Dolaysıyla, öğrenci motivasyonunun artırılmasının erken okulu bırakma sorununa karşı etkili bir çözüm yoludur.

Eğitim önemi konusunda duyarlılık. Ailelerin ve çocukların eğitimin bireysel ve toplumsal önemini anlamaları, okul bırakma oranlarının düşmesine yardımcı olabilir.

Dünya Kalkınma Raporu'na (2018) göre, eğitim insan yeteneklerini, insan sermayesini, üretkenliği, geliri, iş bulunabilirliği arttırarak ekonomik büyümeyi teşvik ederken aynı zamanda iyi sağlık durumunu destekler, sosyal sermayeyi artırır ve dahil ediciliği ve insanların refahını teşvik eder. Uganda'da yapılan bir çalışma, mülteci kamplarında öğrenci devamlılığının arttığını gösteriyor; çünkü çocuklar eğitim, sağlık ve korunma haklarından haberdar olmaktadır. Bunun yanı sıra, çocuklar çocuk işçiliği ve erken evliliğin dezavantajları hakkında bilgilendirilmektedirler (Mpyangu vd., 2014, s. 24-25). Okul terkinin azaltmak için başarılı bir okul hayatının potansiyel faydalarını öğrencilere anlatmak da önemlidir (Kayongo vd., 2019, s. 7). Dolayısıyla, eğitimin önemi konusunda farkındalık yaratmak, okul bırakma oranlarını azaltmak için etkili bir yoldur.

2.5.3. Okul merkezli çözüm yolları

Okul öğle yemeği programı. Okul yemek programları, öğrencilerin okula devam etme oranlarını yükselterek okul terkinin azaltılmasına katkı sağlayabilir. Uganda'da yapılan araştırmalar, okulda öğle yemeği programlarının öğrencilerin öğleden sonra derslere daha aktif katılmalarını ve okulu tamamlamalarını teşvik ettiğini göstermektedir (Kayongo vd., 2019, s. 9; Mikisa, 2019, s. 88; Mpyangu vd., 2014, s. 24; Tamusuza, 2011, s. 141). Kenya'da yapılan araştırmalar, okul besleme programlarının öğrencilerin okula devam oranlarını artırdığını ve erken okul bırakma oranlarını azalttığını ortaya koymaktadır (Ngendahayo, 2018, s. 57; Oduya, 2020, s. 61. Gana'da gerçekleştirilen bir çalışma, okulda öğle yemeği sağlamanın devlet okullarındaki erken okul bırakma oranını azaltmanın en önemli stratejisi olduğunu vurgulamaktadır (Yeboah-Obeng, 2016, s. 93). Ayrıca, Oganga, okul yemek programlarının devamsızlığı azaltabileceğini ve öğrenci kayıtlarını artırabileceğini belirtmiştir (Oganga, 2013, s. 79). Bundan dolayı, okul öğle yemeği programları, erken okul terkinin azaltarak öğrencilerin okula devam etme oranlarını artırır.

İyi okul iklimi. İyi bir okul iklimi, öğrencilerin okul mezuniyet oranlarını artırarak okula aidiyet duygusunu geliştirir. Araştırmalar, yeterli öğretmen sayısı, güvenli bir okul ortamı ve yeter okul imkanlarının erken okul bırakmayı azalttığını göstermektedir (Ngendahayo, 2018; Snyders, 2013, s. 43). Bunun yanında iyi öğretmen-öğrenci ilişkileri de öğrencilerin olumlu öğrenme çıktılarına katkı sağlamaktadır (Kinyagu, 2020, s. 24; Mikisa, 2019, s. 88; Roorda vd., 2011, s. 23). Dolayısıyla, iyi bir okul iklimi, öğrencilerin okulda kalma oranlarını etkileyen önemli bir faktördür.

Öğrenci davranışlarının izlenmesi. Öğrenci davranışlarının izlenmesi, erken okul terkini önlemek için etkili bir yöntemdir. Öğrencilerin davranışları ve performanslarının takibi, öğretmenlere okul terkine yatkın öğrencileri tespit etme imkanı sağlar. Örneğin Uganda'da yapılan bir araştırma, öğrenci takip sistemi ve düzenli olarak güncellenen öğrenci bilgi sistemlerinin okul terkini azalttığını ortaya koymuştur (Kayongo vd., 2019, s. 8). Aynı şekilde Tanzania'da yapılan bir çalışmada da öğrenci davranışlarının izlenmesi, katılım kaydı ve karakter değerlendirme programlarının okul terkini azalttığı gözlemlenmiştir (Kinyagu, 2020, s. 27). Hunt'un (2008) araştırması ise öğrenci takibi ve aile katılımının, ebeveynler ve okul yöneticileri arasında bilgi paylaşımı yarattığından dolayı okul terkini azaltabileceğini ortaya koymaktadır (Hunt, 2008, s. 49). Bundan dolayı, öğrenci davranışlarının izlenmesi, okul terkini önlemede etkili bir çözüm olarak değerlendirilmektedir.

Zorunlu ücretsiz, yüksek kaliteli eğitim. Zorunlu, ücretsiz ve yüksek kaliteli eğitimin, ilköğretim ve ortaöğretim öğrencilerinin devam oranlarını artırabilir. Zorunlu ve ücretsiz eğitim politikaları, dünya genelinde çocukların okula devam oranlarını artırmada etkili bir araçtır (Uluslararası Çalışma Örgütü [ILO] ve UNICEF, 2021, s. 10). Buna ek olarak, eğitim maliyetlerinin azaltılması ve devlet okullarının açılması, özellikle de yoksul bölgelerde okul kayıt ve devam oranlarını artırabilir (Inoue vd., 2015, s. 13; Kayongo vd., 2019; Mpyangu vd., 2014). Benzer şekilde, düşük maliyetli eğitim politikaları, dezavantajlı çocukların okula gitme şansını artırarak sosyal eşitsizlikleri azaltabilir (Gatsi, 2018). Sonuç olarak, zorunlu, ücretsiz ve yüksek kaliteli eğitim sağlanması, öğrencilerin okula devam oranlarını artırabilir ve toplumsal eşitsizliklerin azaltılmasına katkı sağlayabilir.

Ortak müfredat etkinlikleri. Uganda'da uygulanan ortak müfredat etkinlikleri arasında futbol, voleybol, netbol, basketbol, atletizm, tartışma, müzik, dans ve drama (MDD), el sanatları, öğrenci kulüpleri gibi birçok seçenek bulunmaktadır (Vicent ve Specioza, 2020, s. 220). Ortak müfredat etkinlikleri, öğrencilerin okula olan ilgisini artırarak öğrenci devam oranlarını olumlu yönde etkileyebilir. Ek ders etkinlikleri, öğrencilerin sadece akademik başarılarına değil; aynı zamanda sosyal ve duygusal gelişimlerine de katkı sağlayarak okul bırakma oranlarını azaltabilir (Kinyagu, 2020, s. 26; Yeboah-Obeng, 2016, s. 70). Dolayısıyla, okullarda düzenlenen çeşitli etkinlikler, öğrencilerin eğitim hayatında daha aktif olmalarını sağlayarak, öğrencilerin okula olan bağlılıklarını artırabilir.

Mentorluk programları. Mentorluk programları, risk altındaki öğrencilerin karşılaştığı duygusal, psikolojik ve sosyal sorunlarla başa çıkmalarına yardımcı olur ve erken okul bırakma oranlarını azaltmada önemli bir role sahiptir. Bush'a göre, risk altındaki öğrencilere mentorluk yapmak, ek kaynaklar sağlamak, anlayışlı ve ilgili bir yetişkin sunmak, öğrencilerin sosyal ve yaşam becerilerini geliştirmek, çeşitli deneyimler yaşatmak ve çocuğun özel ihtiyaçlarını karşılamak son derece önemlidir. Benzer şekilde, mentorluk programlarının erken okul bırakmayı önleme konusunda büyük bir etkisi olduğu da bir araştırmada ortaya konmuştur (Wallace, 2016, s. 51). Bu nedenlerden mentorluk programları, öğrencilerin başarılarını artırmak ve okul terkinin azaltmak için etkili bir yoldur.

Öğretmen motivasyonu. Öğretmenlerin motive edilmesi, öğrencilerin başarılarını artırmak için kullanılabilecek önemli bir araçtır. Araştırmalar, öğretmenlerin öğrencilerinin ihtiyaçlarına daha çok odaklanmalarını ve daha ilgili davranmalarını sağlayarak, öğrencilerin okulda kalma oranlarını artırmalarına yardımcı olduğunu göstermektedir (Mpyangu vd., 2014, s. 28). Öğretmenlerin maaşlarının artırılması gibi teşvik edici önlemler, öğretmenleri okullarında kalmaya ve öğrencilerine daha çok yardımcı olmaya teşvik edebilir (Nabugoomu, 2019, s. 190). Dolayısıyla, öğretmen motivasyonu, erken okul terkinin azaltmak için kritik bir faktördür.

Erken çocukluk gelişim programları. Anaokulları, erken okul kaydını sağlayarak, okula devam oranlarını ve mezuniyet oranlarını artırabilirler. Erken çocukluk gelişim programları, çocukların okul öncesi eğitime katılımını teşvik eder ve bu sayede okuryazarlık, sayısal beceriler ve özgür ifade becerilerinin gelişimine yardımcı olur (Tamusuza, 2011, s. 142). Başka bir çalışma, anaokullarının öğrenci devam oranlarını artırdığı ve okulu terk etme oranlarını azalttığı gözlemlenmiştir (Sabates vd., 2010, s. 18). Pollack tarafından yapılan bir araştırma ise erken çocukluk eğitimi programlarının öğrencilerin sosyal davranışları, okuma ve matematik becerileri üzerinde olumlu etkiler yarattığını bulmuştur (Pollack, 2010, s. 82). Bu nedenlerle, okul öncesi eğitim, çocukları gerekli bilgi ve becerilerle donatarak okul tamamlama oranlarını artırabilir.

Alternatif eğitim. Alternatif eğitim programları, okulu bırakma oranını azaltarak gençlere kendilerine ve ailelerine destek olabilecekleri beceriler kazandırma amacını taşımaktadır. Araştırmalar, alternatif eğitim programlarının, gençlerin okulu bırakma oranlarını düşürerek çalışmalarına devam edebilmelerini sağladığını ve böylece ailelerine destek olabilecekleri beceriler kazanmalarına yardımcı olduğunu göstermektedir (Inoue ve diğerleri, 2015, s. 16). Uganda'da Nisan 2017'de başlatılan Kız

Çocuğunu Becerilendirme Başkanlık Girişimi sayesinde, 12.651 okulu terk eden kız çocuğu terzilik, dokuma, nakış, örgü, ayakkabı boyama, yapı inşaatı, kuaförlük, fırıncılık ve pastacılık gibi alanlarda beceriler kazanmıştır (Odyek, 2022). Bu sebeple, alternatif eğitim yöntemleri, okulu bırakma oranlarını azaltarak gençlerin kendilerine ve ailelerine destek olabilecekleri beceriler kazanmalarını sağlayarak önemli bir çözüm sunmaktadır.

Genişletilmiş öğrenme. Uganda'da, genişletilmiş öğrenme etkinlikleri arasında telafi dersleri, yatılı okullarda gece dersleri, öğrenci öğretmen danışmanlığı, hafta sonu dersleri, koçluk ve ev ödevi bulunmaktadır. Bu etkinlikler, öğrencilerin akademik performansını artırılabilir ve okul terki oranlarını azaltabilir. Sahra Altı Afrika'da yapılan araştırmalar, önceki sınıflardaki öğrencilere ek akademik destek sağlanmasının okul terk oranlarını azaltabileceğini göstermektedir (Inonue ve diğerleri, 2015, s. 105). Bunun yanı sıra, okul sonrası programlar sosyal ve yaşam becerileri geliştirmede de oldukça etkilidir ve öğrencilerin kişisel olumlu duygu ve tutumlarını artırarak olumlu sosyal davranışları destekler (Durlak, Weissberg ve Pachan, 2010, s. 299). Özel derslerin de okul terkinin önlenmesinde etkili olduğu ve öğrenci performansını olumlu yönde etkilediği görülmüştür (Pollack, 2010, s. 84). Dolayısıyla, okul sonrası programlar okul terk oranlarının azaltılmasına yardımcı olabilir.

Teknik eğitim. Mesleki eğitim programları, öğrencilerin mesleklerinde uzun vadeli başarılar elde ederek kariyer eğitimlerini geliştirmelerine yardımcı olur. Bu programlar, Uganda'da tarım, teknoloji ve tasarım, beden eğitimi, BT ve girişimcilik gibi farklı alanlarda öğrenme fırsatı sunar (Kitubi, 2021). Araştırmacılar, kapsamlı teknik ve mesleki eğitimin öğrenci kaydını artırdığını ve olumlu bir okul tutumunu teşvik ettiğini öne sürmüşlerdir (Inoue ve diğerleri, 2015, s. 118). Mesleki derslerin ortaokul müfredatına eklenmesi, öğrencilerin iş yaratma konusunda ilgisini artırabilir ve mesleki becerilerini geliştirmelerine yardımcı olabilir (Maswahu, 2012, s. 66; Nabugoomu, 2019, s. 190). Bundan dolayı, teknik eğitim programları, öğrencilerin okula katılımını artırabilir ve derslere daha fazla ilgi göstermelerine yardımcı olabilir.

Kapsamlı okul reformu. Öğrencilerin ihtiyaçlarına uygun şekilde yapılan okul reformları, okul terk oranlarının düşürülmesinde etkili olabilir. Tüm okul sistemlerinin koordinasyon içinde değiştirilmesini amaçlayan kapsamlı okul reformları, öğrenci devamsızlık oranlarının azaltılmasına yardımcı olabilir. Araştırmalar, müfredat değişiklikleri, öğretim yöntemleri, profesyonel gelişim, aile katılımı ve sınıf yönetimi gibi kapsamlı okul reformlarının okul terk oranlarını olumlu yönde etkileyebileceğini

göstermektedir (Gatsi, 2018; Kayongo vd., 2019, s. 8; Sabates vd., 2011, s. 18). Son olarak, Johansson okulu devam oranının artırılmasında öğretmenlerin profesyonel gelişimine öncelik vermeyi, ilişki kurmayı, öğrenci merkezli öğretim yöntemlerini ve sınıf yönetiminin önemini vurgulamıştır (Johansson, 2019, s. 61). Bu yüzden, kapsamlı okul reformları öğrenci devamsızlık oranını olumlu yönde etkileyebilir ve okul terkinin azaltabilir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. Yöntem

Tezin üçüncü bölümünde, araştırma yöntemi ayrıntılı bir şekilde açıklanmaktadır. İlk olarak, araştırma modeli ve katılımcıların özellikleri belirtilmektedir. Daha sonra, veri toplama araçları ve verilerin nasıl toplanıp analiz edileceği hakkında bilgi verilecektir.

3.1. Araştırma Deseni

Bu araştırmada, anlatısal araştırma adı verilen bir nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Anlatısal araştırma yöntemi, katılımcıların kişisel deneyimlerini toplayarak rapor etmelerini ve bu deneyimleri anlatılar şeklinde yazmalarını içerir (Creswell, 2015, s. 504). Bu yöntem, katılımcıların kişisel deneyimlerinin ayrıntılı bir şekilde incelenmesine olanak tanıyacak ve olayların nasıl oluştuğu hakkında daha fazla anlayış sağlamaktadır (Scârnece-Domnişoru, 2013, s. 22).

3.2. Evren ve Örneklem/Çalışma Grubu

Bu araştırmada toplamda 60 Katılımcıya ulaşılmıştır. Araştırmanın örneklemi oluşturmak için, 20 katılımcı okulu terk eden çocuklar grubundan, 20 katılımcı velilerden ve 20 katılımcı öğretmenlerden seçilmiştir. Katılımcı özelliklerine ilişkin detaylı bilgi Tablo 3.2, 3.3, ve 3.4'te sunulmuştur.

Tablo 3.2

Araştırmaya Katılan Öğretmenlerinin Kişisel Özellikleri

Okul	Öğretmenler	Cinsiyet	Yaş	Mesleki Kıdem	Öğrenim Durumu
İlk okul A	Öğrt01	Kadın	32	8 yıl	Diploma
	Öğrt02	Kadın	36	8 yıl	Diploma
	Öğrt03	Erkek	39	7 yıl	Diploma
	Öğrt04	Kadın	32	5 yıl	Diploma
	Öğrt05	Erkek	58	30 yıl	Diploma
	Öğrt06	Kadın	33	10 yıl	Diploma
İlk okul B	Öğrt07	Erkek	28	5 yıl	Diploma

	Öğrt08	Erkek	24	4 yıl	Diploma
	Öğrt09	Kadın	22	4 yıl	Diploma
	Öğrt10	Erkek	57	29 yıl	Diploma
	Öğrt11	Kadın	48	20 yıl	Diploma
Orta okul C	Öğrt12	Kadın	29	7 yıl	Lisans
	Öğrt13	Erkek	35	6 yıl	Lisans
	Öğrt14	Kadın	34	9 yıl	Lisans
	Öğrt15	Erkek	40	12 yıl	Lisans
	Öğret16	Kadın	42	14 yıl	Lisans
Orta okul D	Öğrt17	Kadın	28	5 yıl	Lisans
	Öğrt18	Erkek	30	6 yıl	Lisans
	Öğrt19	Erkek	36	10 yıl	Lisans
	Öğrt20	Erkek	45	17 yıl	Lisans

Tablodan görüleceği üzere, çalışmaya toplam 20 öğretmen katılmıştır. Bu öğretmenlerin 11'i diploma, 9'u lisans mezunu olduğu görülmektedir. Öğretmenlerin 12'si 1-9 yıl mesleki kıdeme sahipken, 5'i 10-19 yıllık mesleki kıdeme sahiptir ve 3'ünün 20 yılın üzerinde mesleki kıdemi söz konusudur. Bunların yanı sıra, 11'i ilköğretim öğretmeni, 9'u ortaöğretim öğretmenidir.

Tablo 3.3

Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Kişisel Özellikleri

Okul	Okul Terk Eden Çocuklar	Cinsiyet	Yaş	En Son Okuduğu Sınıf	Okuldan Ayrıldığı Yıl
İlk okul A	OTEÇ01	Kız	12	4. Sınıf	2020
	OTEÇ02	Erkek	13	6. Sınıf	2019
	OTEÇ03	Kız	14	5. Sınıf	2020
	OTEÇ04	Kız	15	6. Sınıf	2020
	OTEÇ05	Erkek	18	4. Sınıf	2018
	OTEÇ06	Erkek	17	5. Sınıf	2019
İlk okul B	OTEÇ07	Kız	14	7. Sınıf	2019
	OTEÇ08	Kız	16	6. Sınıf	2020

		OTEÇ09	Kız	13	7. Sınıf	2019
		OTEÇ10	Erkek	14	8. Sınıf	2020
Orta	okul	OTEÇ11	Kız	19	11. Sınıf	2019
C		OTEÇ12	Kız	20	11. Sınıf	2020
		OTEÇ13	Erkek	19	11. Sınıf	2018
		OTEÇ14	Kız	16	8. Sınıf	2019
		OTEÇ15	Erkek	16	8. Sınıf	2019
Orta	okul	OTEÇ16	Kız	17	10. Sınıf	2020
D		OTEÇ17	Erkek	18	11. Sınıf	2018
		OTEÇ18	Kız	14	8. Sınıf	2020
		OTEÇ19	Kız	19	11. Sınıf	2018
		OTEÇ20	Kız	17	10. Sınıf	2019

Araştırmada toplam 20 okulu terk eden çocuk katılmıştır. Araştırmaya katılan çocuklardan 13'ü kız, 7'si erkek olması okul terk cinsiyet ilişkisini akla getirmektedir . Tüm okulu terk eden çocuklar 10-20 yaş arasındadır. 10'u ilkokuldan, 10'u ortaokuldan ayrılmışlardır.

Tablo 3.4*Araştırmaya Katılan Velilerinin Kişisel Özellikleri*

Ebeveynler	Cinsiyet	Yaş	En Son Okuduğu Sınıf	Gelir Durumu	Çocuklar
Ebvy01	Erkek	40	3. Sınıf	Düşük	OTEÇ01
Ebvy02	Kadın	44	5. Sınıf	Düşük	OTEÇ02
Ebvy03	Kadın	41	2. Sınıf	Düşük	OTEÇ03
Ebvy04	Erkek	45	4. Sınıf	Orta	OTEÇ04
Ebvy05	Kadın	40	5. Sınıf	Düşük	OTEÇ05
Ebvy06	Erkek	35	10. Sınıf	Düşük	OTEÇ06
Ebvy07	Erkek	50	11. Sınıf	Düşük	OTEÇ07
Ebvy08	Erkek	55	3. Sınıf	Orta	OTEÇ08
Ebvy09	Erkek	42	7. Sınıf	Düşük	OTEÇ09
Ebvy10	Erkek	54	4. Sınıf	Düşük	OTEÇ10
Ebvy11	Erkek	39	9. Sınıf	Düşük	OTEÇ11
Ebvy12	Kadın	45	5. Sınıf	Orta	OTEÇ12
Ebvy13	Erkek	41	7. Sınıf	Düşük	OTEÇ13
Ebvy14	Kadın	55	10. Sınıf	Düşük	OTEÇ14
Ebvy15	Kadın	37	11. Sınıf	Düşük	OTEÇ15
Ebvy16	Kadın	52	5. Sınıf	Orta	OTEÇ16
Ebvy17	Erkek	57	6. Sınıf	Düşük	OTEÇ17
Ebvy18	Erkek	46	11. Sınıf	Düşük	OTEÇ18
Ebvy19	Kadın	59	5. Sınıf	Düşük	OTEÇ19
Ebvy20	Kadın	53	4. Sınıf	Düşük	OTEÇ20

Tablo 3.4, çalışmaya toplam 20 veli katıldığını göstermektedir. Bunların 11'i erkek, 9'u kadındır. 9 veli 35-44 yaş aralığındadır, 11'i ise 45 yaşın üzerindedir. 4 ebeveyn orta gelirli, 16 ebeveyn düşük gelirli olarak sınıflandırılmıştır.

Tüm araştırma katılımcıları 2021-2022 öğretim yılında Rubaga, Wakiso ilçesinden seçilmiştir. Örneklem tekniği olarak amaçlı örneklem ve özellikle maksimum varyasyon örneklem yöntemi kullanılmıştır. Amaçlı örneklemede, araştırmacılar çalışmanın ana konularını keşfetmek için katılımcıları ve araştırma

alanlarını kasıtlı olarak seçerler. Maksimum varyasyon örnekleme ise özellikleri farklı olan katılımcıları örnekleyen bir teknik olarak tanımlanmaktadır (Creswell, 2015, s. 205-207). Bu doğrultuda araştırmada maksimum varyasyon örnekleme kullanılmıştır; çünkü araştırmacının araştırma konusu hakkındaki farklı katılımcı görüşlerini elde etmesine olanak tanımaktadır.

3.2.1. Pilot çalışma

Araştırmalar, nitel araştırmanın önemli bir parçası olan pilot çalışmanın, araştırmacıya araştırma araçlarını ve tasarımını değiştirme veya geliştirme imkanı sağladığını göstermektedir (Malmqvist vd., 2019, s. 10). Bunun yanında, ön çalışma, araştırmacının görüşme tekniklerini uygulamasına ve katılımcıların kişisel önerileri ve araştırmacının görüşme deneyimleri doğrultusunda görüşme sorularını değiştirmesine olanak tanır (Majid vd., 2017, s. 1078). Bundan dolayı, pilot çalışmaya 2'si okul terk eden çocuklar, 1'i öğretmen ve 2'si de veli olmak üzere toplam 5 katılımcı alınacaktır. Araştırmacı tarafından hazırlanan görüşme soruları ile bu katılımcılarla görüşülmüştür. Pilot çalışmada yapılan görüşmelerde, katılımcılar uzun süreli röportajların zorluğundan şikayet ettikleri için araştırmacı görüşme sorularının sayısını azaltmaktadır. Okul terkinin nedenleri arasında yer alan scholastic materyal eksikliği ve ilk araştırmanın amaç olarak ele alınmıştır. Son olarak, okuldan ayrılma sorununa yönelik çözüm yolları arasında öğrenci mentörlüğü programı, erken çocukluk eğitimi, alternatif eğitim, teknik eğitim ve öğrenci motivasyonu gibi alanlar henüz belirlenmemiştir. Sonuç olarak, araştırmacı, çalışma için uygun olan araştırma yöntemini ve araçlarını tespit etmiştir.

3.2.2. Etik değerlendirme

Araştırma kapsamında karşılıklılık, risk değerlendirmesi, gizlilik, bilgilendirilmiş onay, veri erişimi ve sahiplik gibi genel etik konular ele alınmıştır. Corbin ve Morse tarafından yapılan bir araştırma, katılımcıların genellikle bir araştırmada yer almayı bir beklenti olarak gördüklerini ve karşılığında bir şeyler beklediklerini göstermektedir. Bu bağlamda, araştırmacı, katılımcıların beklentilerine dikkat etmeli ve görüşme veya röportaj sırasında bu beklentileri karşılamalıdır. Katılımcıların görüşleri doğrultusunda öneriler sunulmuştur. Görüşmeler öncesinde katılımcılardan gönüllülük esasına dayalı çalışmaya katılmaları istenmiş ve çalışmanın amacı ile araştırmacının rolü açık bir şekilde açıklanmıştır. Görüşme süresince katılımcıların davranışları gözlenmiştir. Görüşme esnasında araştırmacı, katılımcıların

kültürüne saygı duymuştur. Her bir katılımcıya içecek sunmuş ve çalışmaya katıldıkları için teşekkürlerini ifade etmiştir. Veri toplama sürecinde, katılımcılara hassas ve olası zararlı bilgilerin ifşa edileceği konusunda bilgilendirme yapılmış ve katılımcıların gizliliğine saygı gösterileceği konusunda güvence verilmiştir.

Bu araştırmada, etik kurallara uygunluk sağlanmış ve ilgili izinler alınmıştır. Rubaga Başkanı ile iletişim kurarak çalışmanın gerçekleştirileceği topluluğa izin verilmiştir. Daha sonra, çalışmanın yapıldığı yerlerde MNRH protokolüne uyulmuş ve çalışmanın ilerlemesi ve sonuçları MNRH-REC ve Uganda Ulusal Bilim ve Teknoloji Komitesi'ne sunulmuştur. Bu şekilde çalışma, UCST ve MNRH-REC tarafından onaylanmış ve belirlenen tarihlerde gerçekleştirilmiştir.

3.3. Verilerin Toplanması

Bu çalışmada nitel veri toplama adımları olarak Creswell'in (2015) adımları kullanılmıştır. Bu adımlar, katılımcı ve araştırma alanının seçimini, araştırma araçların geliştirilmesini, saha sorunlarının öngörülmesini ve etik düşünceleri içermektedir (Creswell, 2015, s. 232). Amaçlı örneklemeye dayalı en yüksek çeşitlilik örnekleme tekniği kullanılarak 60 katılımcı seçilmiştir. Araştırmanın yapılması için gerekli izinler Eskisehir Osmangazi Üniversitesi ve Uganda Ulusal Bilim ve Teknoloji Konseyi'nden (UNCST) alınmıştır. Araştırmacı, UNCST'ye rıza formu ve araştırma önerisini sunarak çalışmanın yapılmasına izin almayı başarmıştır.

Gönüllü katılım için rıza formu hazırlanmış ve araştırma katılımcılarından izin alınması sağlanmıştır. Tüm katılımcılar, rıza formunu imzalamışlardır. Anlatısal veri toplamak amacıyla hem kapalı uçlu hem de açık uçlu sorular kullanılmıştır ve uygun kayıt ekipmanları oluşturulmuştur. Bireysel görüşmeler için yaka mikrofoni ekipmanı kullanılmıştır ve odak grupları için uygun yönlü bir mikrofon tercih edilmiştir. Görüşmeler, bir dizüstü bilgisayar ve tablet aracılığıyla kaydedilmiştir. Tablet, mobil bir kızak üzerine yerleştirilmiş ve özçekim çubuğuna takılmıştır, internet kamerası ise bilgisayara bağlanmıştır. Dizüstü bilgisayar, araştırmacı tarafından kontrol edilmişken; tablet, araştırma asistanı tarafından kontrol edilmiştir.

3.3.1. Veri toplama araçları

Görüşme soruları, okul terkinin nedenleri ve çözüm yollarına ilişkin literatür taranarak araştırmacı ve uzman bir akademisyen tarafından hazırlanan görüşme formu ile elde edilmiştir. Görüşmelerle ulaşılan ses kayıtları yapılandırılmamış metin verileri

olarak kullanılmıştır. Bu durum, Creswell'in (2015) de bahsettiği bir yöntemdir (Creswell, 2015, s. 213).

Ek 1, katılımcıların demografik bilgilerini içeren ve kapalı uçlu sorulara yer veren bir bölümdür. Ek 2 ise kapalı uçlu soruların yanı sıra açık uçlu mülakat sorularını da içermektedir. Bu soruların bir arada kullanımı, literatürdeki teorileri ve kavramları destekleyen faydalı bilgiler sağlamakta ve kapalı uçlu cevapların önceden belirlenen nedenlerini desteklemektedir. Açık uçlu sorular ise araştırmacının kapalı uçlu sorulara verilen cevapların nedenlerini anlamasına yardımcı olmaktadır (Creswell, 2015, s. 219).

Ek 2, üç bölümden oluşturmaktadır. İlk bölüm, okul terk eden öğrenciler için tasarlanmış mülakat sorularına içermektedir. Bu sorular, öğrenci kaynaklı faktörler ve çözüm önerileri yer almaktadır. İkinci bölümde, okul terk eden öğrencilerin eski öğretmenleri için tasarlanan mülakat soruları yer almaktadır. Bu sorular, bireysel faktörler ve çözüm önerileri yer almaktadır. Üçüncü bölüm ise ebeveynler/veliler için tasarlanan mülakat sorularını içermektedir. Bu sorular, aile temelli faktörleri ve çözüm önerilerini kapsamaktadır.

3.3.1.1. Görüşme

Tüm araştırma katılımcıları, öncelikle bilgilendirilmiş onam formlarını okuyup imzalamışlardır. Ardından araştırmacı, her bir katılımcıya çalışmanın konusunu ve amacını açıklamıştır. Creswell'in röportaj protokolüne uygun olarak, röportaj süreci gerçekleştirilmiştir. Bu protokol, katılımcılardan izin alma, röportaj türünü belirleme, soru formları hazırlama, röportaj yanıtlarını kaydetme, kısa notlar alma, uygun bir ortamda röportaj yapma, esnek bir programlama yapma, ek bilgi edinmek için sondaj kullanma ve profesyonellik gösterme gibi unsurları içermektedir (Creswell, 2015, s. 219-220). Veri toplama süreci, araştırmacı tarafından bir dizüstü bilgisayarın yerleşik ses kaydedici özelliği kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Araştırma asistanı da önündeki tableti kullanarak ses kayıt cihazını tutmuş ve röportajların net sesini yakalamak için çaba sarf etmiştir.

Birebir görüşmeler, okulu terk eden çocuklar ve velilerle yapılmıştır. Görüşmeler 35 ila 45 dakika arasında sürmüş ve 3-5 kişilik öğretmenlerden oluşan odak gruplarıyla tartışmalar gerçekleştirilmiştir. Toplamda 5 odak grup tartışması yapılmış ve bu tartışmalar 40 ila 50 dakika arasında sürmüştür. Tartışmaların ardından 20 dakikalık bir ara verilmiş ve katılımcılara içecek ve atıştırmalık ikram edilmiştir. Okulu terk

etmenin olası nedenleri ve çözüm yollarıyla ilgili anketler, literatür taraması sonucunda elde edilmiştir.

Araştırmacı, ses kaydı verilerini tamamlamak için alan notları yazmayı planlamaktadır. Sutton ve Austin'in (2015, s. 227) belirttiği gibi, bu alan notları, ses kaydedilmiş verileri tamamlamak için önemlidir. Görüşmeler, yanlış anlamaları önlemek amacıyla dikkatlice kaydedilmiş ve odak grup röportajları için öğretmenler müdür odasında görüşmeye alınmıştır. Röportaj sırasında, etik ilkelere uyulmuş ve tüm katılımcıların yüz ifadeleri ve vücut dilleri dikkatlice gözlemlenmiştir. Röportajlar, cevapları açıklığa kavuşturmak ve detaylandırmak için sondalar kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Daha sonra, katılımcılara görüşlerinin tezin açıkça rapor edileceği temin edilmiştir. Sutton ve Austin'in (2015) önerisine göre, ses kaydı veri toplama tekniklerini kullanan araştırmacılar, veri analizine başlamadan önce sesin yazıya dökülmesi veya verilerin açıklanması yapmalıdır (Sutton ve Austin, 2015, s. 227). Bunun dolayı, ses kaydının transkribe edilmesi için bir akademisyenden yardım alınmıştır, böylece veri analizine geçmeden önce ses kaydı yazıya dökülmüştür.

3.4. Verilerin Çözümlemesi

Nitel verilerdeki desenleri belirlemek amacıyla kullanılan tematik analiz, farklı yaklaşımları içeren genel bir terimdir ve teorik uyarlanabilirliği sayesinde disiplinler arası keşfi kolaylaştırarak daha uygun bulguların elde edilmesine olanak tanır (Lester vd., 2020, s. 97). Lochmiller ve Lester (2017) tarafından belirtilenlere göre, nitel analiz süreci yedi adımdan oluşur: veri hazırlığı ve düzenlemesi, transkripsiyon, materyale aşina olma, notlar yazma, kodlama, kategorizasyon ve analizde şeffaflık (Lester vd., 2020, s. 98).

Araştırmacı ilk olarak tüm ses ve video kayıtlarını toplamış ve gözlem notlarını MS Word belgesine dönüştürerek sesin yazıya dökülmesini gerçekleştirmiştir. Daha sonra, tekrarlanan ifadeleri içeren önemli noktaları kapsayan detaylı bir okuma ve not alma sürecine başlamıştır. Bu aşamada, sık tekrarlanan ifadelerin önemli olduğu belirlenmiş ve bu ifadelerin üzerinde detaylı okuma ve not alma işlemi gerçekleştirilmiştir. Ardından, ortaya çıkan anlayışları ve potansiyel önyargıları not etmek için notlar oluşturulmuştur. Çalışmada katılımcıların isimleri doğrudan kullanılmamış; bunun yerine Öğrt, OTEÇ ve Ebvy gibi kodlar kullanılmıştır. Buna göre, çalışmada Öğrt01-Öğrt20 arası katılımcılar öğretmenlerden, OTEÇ01-OTEÇ20 arası

katılımcılar okulu terk eden çocuklardan ve Ebvy01-Ebvy20 arası katılımcılar da velilerden oluşmaktadır.

Kodlar, önemli ifadelerle ilişkilendirilmiş ve araştırma soruları ve kavramsal fikirlerle ilişkilendirilmiştir. Sutton ve Austin'in (2015) önerisine göre, kodlama süreci, araştırmacının katılımcıların hikayelerinden temaları, endişeleri, ortak noktaları ve farklılıkları yorumlayarak gerçekleştirilir (Sutton ve Austin, 2015, s. 228). Verilerden ortaya çıkan kategorileri ve temaları geliştirmek için indüktif analiz yöntemi kullanılmıştır. Ortaya çıkan kategoriler ve temalar, sürekli analiz ve yorumlama süreciyle geliştirilerek iyileştirilmiştir. Patton'a (1990) göre, önyargısız verilerden ortaya çıkan desenleri, temaları ve kategorileri tanımlayan indüktif analiz yapılır (Lester vd., 2020, s. 101). Daha sonra, veri kaynakları, kodlar, kategoriler ve temalar arasında bağlantı kurmak için bir tematik harita oluşturulmuştur. Son olarak, bulgular rapor edilmiştir ve katılımcıların hikayeleri, kendi anlatımlarından örnekler kullanılarak gösterilmiştir.

3.4.1. Geçerlilik ve güvenilirlik

Araştırmanın geçerliliği ve güvenilirliği, veri toplama ve analizi işlemlerinin gerçekleştirilmesi sırasında inandırıcılık, aktarılabilirlik, onaylanabilirlik ve doğrulanabilirlik faktörleri dikkate alınmıştır.

İnandırıcılık. Araştırmanın inandırıcılığını ve güvenilirliğini sağlamak için, veri toplama ve analizi işlemlerinde ayrıntılı görüşmeler, amaçlı veri toplama, veri heterojenitesi, uzman analizi ve katılımcı onayı gibi yöntemlerin kullanımı gerekmektedir. Bu yöntemler, araştırmanın sonuçlarının diğer araştırmalarla tutarlı, anlaşılır ve güvenilir olmasını sağlama amacı taşımaktadır (Lincoln ve Guba, 1985; Uzeirli ve Kılıçoğlu, 2021).

Araştırmanın güvenilirliğini sağlamak için, veri toplama ve analizi sürecinde kullanılan yöntemlerin uygunluğu önemlidir. Bundan dolayı, görüşme soruları önceden bir uzman akademisyen tarafından kontrol edilmiş ve gerekli düzeltmeler yapılmıştır. Ardından, görüşme sorularının netliğini test etmek amacıyla önceden bir ön görüşme yapılmış ve gerektiğinde değişiklikler yapılmıştır. Veri toplama sürecinde, okulu terk eden çocuklar, velileri/akrabaları ve öğretmenleriyle ayrıntılı görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

Araştırma sonuçlarının doğrulanması için, farklı katılımcı gruplarından veriler toplamaya devam edilmiştir. Ayrıca, bir uzman akademisyen temalama, kodlama ve

veri analizi sürecinde destek sağlamıştır. Araştırma sonuçları yayınlanmadan önce, iki öğrenci, iki öğretmen, bir veli ve bir akademisyen olmak üzere altı kişiden oluşan bir doğrulama grubu, sonuçların geçerliliğini onaylamıştır.

Aktarılabirlik. Nitel araştırmaların aktarılabirliği, araştırmacının verileri detaylı bir şekilde açıklaması ve doğru bir şekilde veri analizi yaparak sonuçları elde etmesine bağlıdır. Bitsch (2005), derinlemesine veri tanımları ve amaçlı örneklem seçimi yapmanın bu süreçte önemli olduğunu belirtmektedir (Anney, 2014, s. 12). Bu çalışmada, okul terkinin nedenleri ve çözüm yolları ayrıntılı bir şekilde tanımlanmıştır. Araştırmada amaçlı örnekleme yöntemi kullanılarak zengin bir katılımcı grubu seçilmiş ve katılımcıların görüşlerinden doğrudan alıntılar araştırma bulgularında yer almaktadır. Ayrıca görüşme soruları, belirli temalar ve kategoriler altında analiz edilmiştir.

Onaylanabilirlik. Araştırmanın güvenilirliği, araştırma yaklaşımının, planının ve metodolojisinin seçim sürecinin anlaşılır olmasıyla sağlanmıştır. Bu çalışmada içerik analizinin güvenilirliği, bir içerik uzmanı tarafından yapılan analizle sağlanmıştır. Araştırma soruları açıkça tanımlanmış ve görüşme protokolüne uygulanmıştır. Ardından, yeterli analiz kodlama kontrolleri yapılmış ve veri kalitesi için önyargı kontrolleri uygulanmıştır. Bulgular, diğer araştırma kaynaklarıyla önemli benzerlikler ve farklılıklar ortaya koymaktadır.

Sutton ve Austin'in çalışmasına göre, kodlamanın güvenilirliği, sesin yazıya dökülmesi işlemini başka bir araştırmacıya yaptırarak ve ardından ortaya çıkan iki kod seti arasındaki benzerlikleri ve farklılıkları tartışarak sağlanabilir. Bunun dolaylı, bir uzman akademisyen kodları gözden geçirir ve önerileri dikkate alır. Örneğin, okul kaynaklı faktörler arasında öğrenci tacizi, kötü öğretmen davranışı ve hijyen eksikliği varsa, bu okulun olumsuz bir ortama sahip olduğu şeklinde raporlanabilir. Çalışmanın bulguları, eğitim bilimleri alanında uzman bir akademisyen tarafından gözden geçirilmiştir. UNCST'den bir uzman, araştırma önerisini, görüşme sorularını, pilot çalışma raporunu, sesin yazıya dökülmesini, bulgular, yorumlar ve önerileri kontrol etmiştir. UNCST, araştırmacının tezini tamamlamasına izin verilebileceğini onaylamıştır.

Doğrulanabilirlik. Nitel araştırmalarda, okuyucuların toplanan verileri ve araştırma bulgularını anlayabileceği ve mantıklı bir açıklama sunabileceği beklenir. (Lincoln ve Guba, 1985; Uzeirli ve Kılıçoğlu, 2021, s. 383). Bu çalışmada veri analizinin doğrulanabilirliğini sağlamak için veri toplama sürecinde titizlikle davranılmış ve analiz adımları bağımsız olarak değerlendirilmiştir. Veri raporlama

detaylı bir şekilde yapılmıştır ve araştırma bulguları diğer araştırmalarla ilişkilendirilerek sunulmuştur.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. Bulgular

Araştırmanın bu bölümünde; yapılan görüşmelerden elde edilen verilerin çözümlenmesi sonucunda elde edilmiş bulgulara yer verilmiştir. Bulgular, aşağıdaki başlıklar altında sunulmuştur.

4.1. Uganda'da Okul Terkinin Nedenleri

Tablo 4.1

Ebeveynlerin, Öğrencilerin Ve Öğretmenlerin Okul Terkinin Nedenleri İlişkin Çeşitli Görüşleri

Okul Terkinin Nedenleri	<i>f</i>
Aile Kaynaklı Nedenler (Ebeveynlerin Görüşleri)	
Yoksulluk	20
Aile içi şiddet	19
Anne babanın hayatta olmaması	17
Anne babanın eğitim durumu	16
Eğitime aile katılımı zayıf olması	19
Kişisel Kaynaklı Nedenleri (Öğrencilerin Görüşleri)	
Cinsel kimlik	17
Yaş büyümesi	19
Akademik başarısızlık	20
Devamsızlık	18
Çocukların duyarsız ve ilgisiz olması	20
Disiplin sorunları	17
Sağlık problemleri	19
Uyuşturucu bağımlılığı	18
Okul Kaynaklı Nedenleri (Öğretmenlerin Görüşleri)	
Okulların Geçici Olarak Kapatması	20
Niteliksiz Okullar	

Kötü Okul İklimi	17
Sınıf tekrarı	18
Zorbalık	19
Ders müfredatı	16
	17

Araştırmaya katılan ebeveynlerin, öğrencilerin ve öğretmenlerin okul terkinin nedenlerine ilişkin görüşleri yukarıdaki Tablo 4.1’de verilmiştir.

4.1.1. Aile kaynaklı nedenleri

Yoksulluk. Ebeveynler, yoksulluğun çocukların eğitime erişimini sınırlandırabileceğini bildirmiştir. Ailelerin düşük maddi durumu, temel ihtiyaçların eksikliğine, devamsızlığa, çocuk işçiliğine, okulda başarısızlığa, erken yaşta hamilelik ve erken yaşta evliliğe neden olabilir. Aşağıda ebeveyn Ebvy17’nin konuya ilişkin görüşlerine yer verilmiştir.

"... Çocuklarımın okula gitmesi için gerekli olan temel ihtiyaçları, okul ücretleri, kitaplar ve diğer malzemeleri sağlamak zor. Çocuklarım aile ekonomisine katkıda bulunmak için evde çalışmak zorunda kalmalarıdır. Bu durumda çocuklarım dersleri geçiriyorlar. Bu da düşük performansa ve erken okul bırakmaya neden oluyor. Fakir kızlar erken yaşta hamilelik ve erken yaşta evlilik riski altındadır". Ebeveynlerin görüşüne göre, yoksul aileler genellikle temel ihtiyaçlar ve okul malzemeleri gibi masrafları karşılamakta zorlanırlar, bu da çocukların okula devam etmesini zorlaştırır.

Anne babanın eğitim durumu. Ebeveynler, düşük eğitim seviyesinin çocuklar ve ailenin eğitime katılımı üzerinde olumsuz etkileri olabileceğini sürdürdüler. Bunun yanı sıra, ebeveynlerin okulu tamamlama konusundaki olumsuz tutumları, çocukların akademik başarısını olumsuz etkileyebilir. Bir ebeveynin(Ebvy03) konuya ilişkin görüşleri şu şekildedir;

"... eğitim ve öğrenmede aktif bir rol alamıyorum ve çocuklarımın akademik başarısı için beklentilerimi netleştiremiyorum. Ayrıca, çocuklarımın okul başarılarını destekleyemiyorum çünkü ödevlerine destek sağlayamıyorum ve öğrenme ilerlemelerini kontrol edemiyorum. Evde model bir öğrenci olmadığım için çocuklarım motivasyon eksikliği gibi sorunlarla karşı karşıya kalıyorlar"

Ebvy13 ise düşük eğitim seviyesinin okul terkine yansımalarına ilişkin görüşlerini şu şekilde belirtmiştir:

"... Ebeveynlerin düşük eğitim seviyesi, çocuğun okul terk etme anlamına gelmez. Ebeveynler çocuklarını destekler, eğitime aktif bir rol alır ve çocuklarının akademik başarısını desteklerlerse, okul terki sorunu ortaya çıkmayabilir. Okulu tamamlama konusunda ebeveynlerin olumsuz tutumları da okuldan ayrılmaya yol açmaktadır. Kızım başarısızlık nedeniyle okulu bıraktı ama erkek kardeşi üniversite mezunudur". Ebeveynlerin görüşlerine göre, ebeveynlerin okulla ilgili tutumları ve okulu tamamlama konusundaki yaklaşımları, çocukların okula gitme isteklerini ve kararlarını etkileyebilir.

Anne babanın hayatta olmaması. Ebeveynler, ebeveyn kaybının çocukların okula gitmelerini engelleyebileceğini bildirmiştir. Yetimlik, fizyolojik sorunlara, okuldaki odak kaybına, yoksunluğa ve çocuk işçiliğine neden olabilir. Bu faktörler yetimlerin okula devam etmesini zorlaştırabilir ve sonunda okulu bırakmalarına neden olabilir. Ebvy05 bu durum hakkındaki görüşleri aşağıda verilmiştir;

"... Çocuklarım babalarını kaybettiklerinde duygusal olarak yıkıldılar ve üzüldüler. Yetim kalmak konsantrasyon eksikliği, motivasyon kaybı ve duygusal problemlere yol açtı. Destekleyici bir figür yoktu. Tüm çocukların ihtiyaçlarını karşılayamıyorum. Evde aile ekonomisine destek olmak için çalışmak zorundalar. Yakınlarıyla birlikte yaşayan yetimler çocuk istismarına maruz kalırlar. Bu nedenlerden dolayı, yetimler okul başarısızlığı ve okulu bırakma riski yüksek olan bir gruptur. Ancak destekleyici bir figürü olan yetimler, başarılı bir şekilde okulu tamamlamalarına olabilir". Bu durumda, temel ihtiyaçların eksikliği ve sevgi/ait olma ihtiyaçlarının eksikliği yetimlerin okuldan ayrılmasında önemli bir rol oynar.

Eğitime aile katılımının zayıf olması. Ebeveynler, çocuk ihmali ve okula karşı duyarsızlıklarının, çocukların okula karşı motivasyonunu azalttığını belirttiler. Ayrıca, ebeveynlerin evde maddi ve akademik destek sağlamamaları da çocukların okula gitme isteğini azaltır. Bu durumu araştırmaya katılan Ebvy01 şu söyle ifade etmiştir;

"... Çocuklarımın babası, ne maddi ne de evde akademik destek sağlıyor. Çocuklarımın bakımını sadece ben üstleniyorum ancak genellikle işle meşgulüm. Çocuklarımız okul ücretlerini ödemediği için okuldan atılma durumunda kaldılar ve artık okula gitmiyorlar. Çocuklarının davranışlarına ve eğitimine yeterince önem vermeyen sorumsuz ebeveynler, onları okulu tamamlamaktan caydırıyor".

Ebeveynlerin görüşlerine göre, çocukların ihtiyaçlarına yeterince dikkat etmeyerek sevgi ve aidiyet ihtiyaçlarından mahrum bırakmak, öğrenim ve davranışlarına zarar vererek öğrencilerin başarısız olmasına ve okulu bırakmasına neden olabilir.

Aile içi şiddet. Ebeveynler, ev içi şiddetin boşanmaya neden olduğunu bildirmiştir. Bu da, çocuk üzerinde olumsuz sonuçlara neden olabilir. Ev içi şiddet, çocuğun okulda dikkatlerinin dağılmasına ve davranış sorunlarına neden olabilir. Ev içi şiddet, çocuğun okula gitmesini engelleyebilir veya başarısızlığa neden olabilir. Ebvy15'in bu durumu anlatan görüşleri aşağıda verilmiştir.

"... Aile içi şiddet boşanmanın bir sonucu olabilir. Boşanmadan sonra çocuklarımız duygusal sorunlar yaşadılar. Babaları sorumluluklarını ihmal etti. Tüm çocuklarımın temel ihtiyaçlarını ve okul malzemelerini sağlayamıyorum. Çocuklarım, üvey annelerinin ellerinde çocuk istismarına ve çocuk işçiliğine maruz kalıyorlar. Okulda oğlum (OTEÇ15) daha fazla stres, başarısızlık, devamsızlık yaşıyor. Kendini savunmak için agresif davranışlar sergiliyor ve diğer öğrencilere saldırıyor. Sürekli hareket halinde olduğu için yeterli zaman ve enerji öğrenmeye ayıramıyor. Aile içi şiddet mağduru olan bazı çocuklar, evden kaçıp kendilerini güvende hissetmek için okulu ve evi terk edebilirler". Bu yüzden, aile içi şiddet çocuğun psikolojik ihtiyaçlarının, güvenlik ihtiyaçlarının, sevgi/ait olma ihtiyaçlarının ve saygı ihtiyaçlarının karşılanmasını sınırlar. Bu durum çocuğun okula gitmekten kaçınmasına neden olurken, evdeki iç şiddet yoğunluğu devam etmektedir.

4.1.2. Bireysel kaynaklı nedenler.

Cinsel kimlik. Okul dışı kalan çocuklar, kızların ev işleri, hamilelik ve erken evlilik gibi engeller nedeniyle okulu bıraktığını; erkeklerin de çocuk işçiliği, öğrenci tacizi, uyuşturucu kullanımı ve arkadaş grubunun etkisiyle okulu bırakabileceğini bildirmiştir. Aşağıda okul terk eden çocuk OTEÇ01'in konuya ilişkin görüşlerine yer verilmiştir.

"...Fakir ailelerde, kızlar erkeklerden daha fazla sorumluluk üstlenmek zorundadır. Bu özellikle okul ücreti gibi temel ihtiyaçları karşılamakta zorlandığımız durumlarda önemlidir. Kızlar, erkeklere göre daha büyük engellerle karşılaşır ve daha yüksek eğitim seviyelerine ulaşmaları daha zordur. Örneğin, erken yaşta hamile kaldığım için okulu bırakmak zorunda kaldım. Genellikle ev işleri ve kız kardeş bakımıyla daha fazla zaman harcıyorum. Bu da okula gitmemi ve ödevlerimi tamamlamamı zorlaştırabiliyor. Ancak, daha çok erkek çocuk işçilik nedeniyle okulu bırakıyor. Çoğunlukla sokak satıcısı olan erkeklerdir. Okulda, öğrenci tacizi erkekleri kızlardan daha fazla etkiliyor. Öğretmenler onları çok taciz ediyorlar"

Öte yandan, okulu terk eden diğer çocuk OTEÇ13'in bu durumu anlatan görüşleri aşağıda verilmiştir.

"... Kızlar, adet dönemi, zorla yapılan erken yaşta evlilik, genç yaşta hamilelik, ev işleri ve sahip olmadıkları şeyleri isteme gibi cinsiyetle ilgili sorunlar nedeniyle okulu bırakma eğilimindedir. Her sabah kız kardeşim ev işlerini yapar ve kahvaltı hazırlar. Okullarda kızlar, erkeklerden daha fazla okul bahçesini temizler. Sık sık, kızlar genç yaşta hamilelik nedeniyle okuldan atılırlar. Ancak öğretmenler erkekleri kızlardan daha sık cezalandırırlar. Ayrıca, çocuk işçilik, uyuşturucu kullanımı ve grup etkisi erkekleri kızlardan daha fazla etkiler. Ben okulu bırakarak aileme destek olmak için çalışmaya başladım. Birçok erkek uyuşturucu kullanımı nedeniyle okuldan atılır."

Yaş büyümesi. Okul terk eden çocukların erken okulu terk etme nedenlerinden biri olarak yaşlarının büyümesin vurgulanmıştır. Genellikle, yaştan büyümesi öğrencilerin akademik ve sosyal baskılarla başa çıkma yeteneklerinin tam olarak gelişmemiş olması nedeniyle ergenleri etkiler. Bu durumu yaşamış olan bir öğrenci OTEÇ05, yaşadıklarını şu sözlerle açıklamaktadır;

"... Okulda sınıf tekrarı ve derslerden başarısızlık nedeniyle zorlandım. Sınıf arkadaşlarımdan daha yaşlıyım. Yaşımdan büyümesi nedeniyle zorbalık ve lakap takma gibi sorunlarla karşı karşıya kaldım. Yaşınız büyürse, okulda bir aidiyet hissi yoktur. Okulu bırakmaya karar verdim ve garajda motor araç tamirini öğrenmeye başladım". Okulu terk eden çocukların görüşleri, başarı ve kendini gerçekleştirme ihtiyaçlarını karşılamadan yaşı büyüyen çocukların erken okul terkine yol açabileceğini göstermektedir.

Akademik başarısızlık. Okul terk eden çocuklar, sürekli başarısızlık ve sınıf tekrarı nedeniyle çocuğun okulu tamamlama isteğinin azalabileceğini bildirmişlerdir. Yeterli öğretmen ve ebeveyn desteği alamayan öğrenciler okulu bırakma riskiyle karşı karşıyadır. Zayıf performans, okula karşı olumsuz bir tutum oluşturabilir. Bu durumu okul terk eden OTEÇ12 şöyle ifade etmiştir:

"... Genellikle ingilizce ve matematik derslerinde başarısız oldum ve beşinci sınıfı üç kez tekrarladım. Başarısızlığım nedeniyle akrabam eğitimime para harcamayı durdurdu. Beni suçlayıp kötü performans için cezalandırıyor. Ancak ben sıkı çalışmama rağmen sınavları geçemediğim için suçlu değilim. Öğretmenler, kötü performans gösteren çocuklara destek olmuyorlar. Sadece parlak öğrencilere önem veriyorlar. Öğretmenlerimden biri, velime beni bir teknik enstitüye kaydetmeyi öneriyor". Araştırmaya katılan okulu terk eden çocukların görüşleri, öğretmenler ve ebeveynlerden

yetersiz destek nedeniyle sevgi ve özgüven eksikliği yaşayan zorlanan öğrencilerin okulu bırakabileceğini ve başarısız olabileceğini göstermektedir.

Çocukların duyarsız ve ilgisiz olması. Çocukların eğitime karşı negatif tutumu, okuldaki etkinliklere düşük katılım, devamsızlık, düşük performans ve öğrenmeye düşük motivasyon gibi sonuçlar doğurarak stres yarattığı belirtilmektedir. Eğer öğretmenler ve ebeveynler, eğitime ilgi göstermeyen çocuklar için endişe göstermezlerse, okul terkleri kaçınılmaz olabilir. Bir öğrencinin (OTEÇ17) konuya ilişkin görüşleri şu şekildedir;

"... Derslerde odaklanmakta zorlanıyorum. Ödev yapmıyorum ve okulda başarısız oluyorum. Eğitime ilgim olmadığı için okulu sevmiyorum. Okula gitmek istemiyorum. Okumak yerine çalışmayı tercih ediyorum. Haftanın birkaç günü derslerden kaçınıyorum. Ailem umursamıyor. Ayrıca öğretmenler de endişeli değil; çünkü kimse çocuğun neden yokluğunu sorgulamıyor. İşsizlik yüksek. Bana göre gelecek belirsiz olduğu için okul gitmeye ihtiyaç yok". Bu noktada, en iyi olabilme arzusu (kendini gerçekleştirme ihtiyaçları), çocukların okulu bırakıp diğer fırsatları keşfetmelerini motive edebilmektedir.

Devamsızlık. Okul terk eden çocuklar açıklamalarında, devamsızlık sorunu olan öğrencilerin öğrenme kaybı yaşayabileceğini ve başarısızlık riskinin artabileceğini belirtmektedir. Devamsızlık sorunu olan öğrencilerin erken tespiti ve müdahalesi yapılmazsa, okuldan ayrılma riski ortaya çıkabilir. Bu durum çocuğun kötü performansında ve okulu bırakmasında rol oynayabilir. Aşağıda okul terk eden OTEÇ18'in konuya ilişkin görüşlerine yer verilmiştir;

"...Okul ücretlerinin ve öğrenim materyallerinin eksikliği, sağlık sorunları, kötü öğretmen davranışları, iş gibi sebeplerden dolayı derslere katılamadım. Bu yüzden öğrenme kaybı yaşadım ve kaçırılan dersleri telafi etmekte zorlandım. Bir dönem boyunca yaklaşık 2 hafta boyunca derslere katılamadım. Bu durum akademik performansımın düşmesine neden oldu. Öğrenme konusunda olumsuz bir tutum geliştirdim ve sonunda okulu bıraktım. Evde ve okulda, devamsızlık sorunu olan öğrencilerle ilgili bir müdahale yapılmıyor"

Arkadaş etkisi (kötü alışkanlık). Okuldan ayrılmış çocuklar, kötü arkadaş çevresinde bulunan öğrenciler ve özgüveni olmayan çocukların arkadaş baskısından olumsuz etkilendiğini bildirdiler. Çocuklar, akran baskısı nedeniyle olumsuz alışkanlıklar geliştirirler. Bu da okul başarısızlığına, sınıfları geçememe sorunlarına ve

sonunda okulu bırakmaya yol açabilir. Bu durumu yaşamış olan bir öğrenci OTEÇ13, yaşadıklarını şu sözlerle açıklamaktadır;

"...Kendimi ifade edemiyorum. Farklı olmaya cesaretim yok. Arkadaşlarım okulu bıraktı. Arkadaşlarımın yarattığı baskı nedeniyle okula gitmek istemiyorum. Arkadaşlarım çalışıyor ve bağımsızlar. Onlar gibi olmak istiyorum. Arkadaşlarım ders çalışmayı bıraktığı için okula uyum sağlamakta zorluk çekiyorum. Arkadaşlarımın etkisiyle sigara ve alkol içmek gibi yanlış kararlar almaktan pişmanım". Bu nedenlerden dolayı, gençlerin yaşlıları tarafından kabul edilme ve sevilme arzusu, okul bırakmada önemli bir rol oynar.

Disiplin sorunları. Okul terk eden çocuklar, disiplin sorunlarının öğretmenleri veya diğer öğrencileri rahatsız edebileceğini, okulun öğrenme ortamını bozabileceğini, öğretmen-öğrenci ilişkisini olumsuz etkileyebileceğini ve çocuğun performansını etkileyebileceğini açıkladılar. Öğrenci OTEÇ17'in bu durumu açıklayan görüşlerine aşağıda yer verilmiştir;

"... Okul kurallarına uymama ve disiplinsiz davranışlarım nedeniyle disiplin cezası aldım. Zorbalık ve ağza alınmayacak dil kullanımı sebebiyle okuldan 2 haftalık uzaklaştırma cezası aldım. Öğretmenlerim tarafından farklı uyarılar ve davranışlarımı düzeltme şansları verildi, ancak ciddi bir disiplin ihlali yaptım. Bu sebeple okuldan uzaklaştırıldım. Disiplinsizlik, öğretmenlerle kötü ilişkilere ve zayıf performansa neden olabilir. Ailem fakir olduğu için başka bir okula kayıt yaptırmadım". Okulu terk eden çocukların görüşleri, disiplinsiz öğrencilerin sosyal ihtiyaçlarının ve duygusal ihtiyaçlarının tam olarak karşılanmamasının okul bırakmada rol oynayabileceği anlamına gelir.

Uyuşturucu bağımlılığı. Okul terk eden çocuklar, uyuşturucu kullanımının gençlerin hayatlarında birçok olumsuz etkiye sahip olduğunu rapor ettiler. Uyuşturucu kullanımı dikkatsizliğe, kötü akademik performansa, depresyon ve anksiyeteye, aile sorunlarına, disiplin sorunlarına ve sonunda okul bırakmaya neden olur. Bununla ilgili okulu terk eden OTEÇ13'in görüşlerine aşağıda yer verilmiştir:

"... Madde bağımlılığı okulda derslere odaklanmamı zorlaştırıyor ve başarısızlığa neden oluyor. Esrar kullanımı yüzünden derslerimden kaldım. Anksiyete gibi zihinsel sağlık sorunlarıyla mücadele ettim. Aile içinde sorunlara var. Ebeveynlerim davranışlarımdan dolayı hayal kırıklığına uğradılar. Okul kurallarını ihlal ettim ve disiplin cezalarıyla karşılaştım. Bu da okuldan atılmama neden oldu". Bu yüzden, uyuşturucu kullanımı çocuğun okulda ve evde kabul edilmemesine neden

olabilir. Bu durumda, sevgi/ait olma ihtiyacının ve saygı ihtiyacının eksikliği gençleri okuldan uzaklaştırabilir.

Sağlık problemleri. Okulu terk eden çocuklar, özellikle ciddi sağlık sorunlarının, öğrencilerin okulda başarısını ve devamını olumsuz etkileyebileceğini bildirmiştir. Ayrıca, sağlık sorunları duygusal problemlere ve devamsızlığa neden olabilir. Bu durum devamsızlığı arttırabilir, çocuğun performansını düşürebilir ve okulu bırakmaya yol açabilir. Öğrenci OTEÇ08, çocuğun sağlığı ve eğitimi üzerindeki sağlık sorunlarının olumsuz etkilerini şu sözlerle açıklamaktadır;

"... kronik bir sağlık sorunun var. Okulda derslere düzenli katılamıyor, düşük katılım ve başarısızlık yaşıyorum. Derslere odaklanımda güçlük çekiyorum, ödev yapmamı ve sınavlara hazırlanmamı zorlaştırıyor. Zorbalık ve ayrımcılık nedeniyle okula gitmekten kaçınıyorum. Yatılı okula katılamıyorum ve okula uzun mesafe yürüyemiyorum". Okulu terk eden çocukların görüşleri hasta çocukların okuldaki deneyimlerinden zevk almamalarına neden olabilir. Kendine saygı ve sevgi/ait olma ihtiyaçları ile kendini gerçekleştirme ihtiyaçlarından yoksun olabilirler ve bu da okul terkine neden olabilir.

4.1.3. Okul kaynaklı nedenleri

Okulların geçici olarak kapatması. Öğrencilerin erken okulu bırakmaları üzerinde okulların kapatılmasının önemli bir etkisi oldu. Zaten akademik zorluklarla mücadele eden birçok öğrenci, öğrenme kaynaklarına erişememe nedeniyle daha da geri kalmıştır. Bu bağlamda, eğitime karşı bir hayal kırıklığı ve ilgisizlik hissi yaratarak okul terk etme oranlarının artmasına neden olmuştur. Bunun yanında, bazı öğrenciler COVID-19 pandemisi sürecinde ailelerine destek olmak için gelir getirici faaliyetlere katılmak zorunda kaldılar, bu da okula ayırdıkları zamanı ve motivasyonu azaltarak erken okulu bırakma oranlarını artırmıştır. Aşağıda öğretmen Ögrt01'in okul kapanışlarının erken okul terkine etkisi ilişkin görüşlerine yer verilmiştir.

".... Okullar uzun bir süre kapalı kalmıştır. Yoksul çocuklar evlerinde televizyon, bilgisayar veya akıllı telefon olmadığı için uzaktan eğitime erişemediler. Öğrencimiz OTEÇ02 bir yıldan fazla bir sürede hiçbir şey öğrenmiyor. Meyve satmak gibi diğer aktiviteler yapma şansı buluyor. Okul kapanmaları sırasında yoksulluk ve açlık artmıştır. Bu nedenle, çocuklar geçimlerini sağlamak için çalışmaya zorlandılar. Ayrıca, yoksul kız çocukları ailelerinin temel ihtiyaçlarını karşılayamadıkları için umutsuz hale geldiler. Birçok kız erken hamilelik ve erken evliliğe maruz kaldılar ve okulu bıraktılar"

Diğer bir öğretmen (Öğrt11) ise okulların kapanmasının okul tamamlama oranları üzerindeki olumsuz etkilerine ilişkin görüşlerini şu şekilde ifade etmiştir;

"... Öğrencimiz OTEÇ12, UCE sınavlarında başarısız oldu. COVID-19 pandemisi nedeniyle okullar kapandığında yaşı büyüdü. Evde internet erişimi bulunmamaktadır. İki yıl boyunca öğrenimine devam etmiyor. Hayatta kalmak için çalışmaya başladı ve okulu bırakmak zorunda kalmıştır; çünkü okulun kapalı olduğu dönemde hamile kalmıştır. COVID-19 pandemisi nedeniyle iş kayıpları ve maddi zorluklar arttırmıştır. Ayrıca, erken yaşta evliliklerin sayısı erkek/kız ilişkilerinin artması nedeniyle artış göstermiştir". Bu alıntılar, okul kapanışlarının öğrenme eşitsizlikleri yarattığını ve okul bitirme oranlarını etkilediğini göstermektedir.

Niteliksiz okullar. Sınırlı altyapı, yetersiz öğretim materyalleri, kalabalık sınıflar ve yetersiz öğretmenlerle karakterize edilen düşük kaliteli okullar, öğrencilerin akademik performansı ve eğitimlerine devam etme motivasyonunu olumsuz etkiler ve yüksek okul bırakma oranlarına neden olur. Ayrıca, özellikle düşük gelirli aileler için yüksek kaliteli okullara erişim eksikliği, okul bırakma sorununu daha da kötüleştirir. Öğrt04'in bu durumu anlatan görüşleri aşağıda verilmiştir.

"... Okulumuzun ulusal sınavlardaki performansı düşüktür. Okulda sınırlı altyapı vardır ve yeterli öğretim materyali bulunmamaktadır. Bu durum başarısızlığa neden olmaktadır. Lise mezunları uygun bilgi ve becerileri kazanmazlar. Küçük işler yapıyorlar ve çoğu işsiz kalıyor. Bu yüzden, çocuklar eğitimlerini tamamlamaya teşvik edilemez. Aileler ise çocuklarını okulda tutma konusunda moral olarak zayıflatıyor."

Diğer bir öğretmen (Öğrt20) ise bu durumu şu sözlerle açıklamaktadır;

"... Bu okulda sınıflar kalabalık ve okul olanakları yetersiz. Sekizinci ve dokuzuncu sınıf öğrencileri vardiyalı olarak eğitim alırlar. Öğretim yetersiz öğretmenler nedeniyle etkisizdir, çünkü büyük sayıda öğrenciyi takip edemezler. Öğretmenlerin ve öğrencilerin performansı etkilenir. Çocuklar çalışmaya motive olmaz ve eğitimi zaman kaybı olarak görürler. Bizim çocuklar (OTEÇ18 ve OTEÇ19), fakir ailelerden geliyorlar. Ebeveynleri yüksek kaliteli okulu karşılayamıyorlar. Bu yüzden okulu bıraktılar"

Öğrencinin okula uzak olması. Öğretmenler, okula uzun mesafeler yürümenin yorgunluk, cinsel taciz riski, okula geç kalma, zayıf akademik performans ve okulu bırakma olasılığı gibi olumsuz sonuçlar yaratabileceğini rapor ettiler. Bu durum özellikle okuldan önce ve sonra çalışan, sınırlı aile kaynaklarına sahip olan ve

güvenlikleri konusunda endişe duyan öğrencileri etkilemektedir. Öğrt15'in konuya ilişkin görüşlerine aşağıda yer verilmiştir;

"... Devlet okulları yeterli değil. Bazı çocuklar her gün okula uzun mesafeler yürüyorlar. Özellikle kızlar yoruluyorlar. Öğrencimiz (OTEÇ12) ev işleri yaparak okula gitmeden önce ve okuldan döndükten sonra da çalışıyor. Öğrenmeye ilgisi yok. Okula gelmenin tehlikeli olduğunu düşünüyor. Ailesi yoksul. Onlara günlük ulaşım maliyetini sağlayamıyorlar veya pansiyon okuluna kaydettiremiyorlar"

Bir diğer öğretmenin (Öğrt07) bu durum hakkındaki görüşleri aşağıda verilmiştir;

"... Çok sık olarak, uzun mesafeler yürüyerek okula gelen öğrencilerimiz geç kalıyorlar ve okulda cezalandırılıyorlar. Ancak bu öğrencilerin okula giderken yaşadığı kişisel problemler dikkate alınmıyor. Özellikle motosiklet sürücüleri genç kızlara ücretsiz bir şekilde yolculuk teklif ediyorlar ve kızlar bu erkekler tarafından cinsel ilişkiye zorlanıyorlar. Bu durum erken yaşta hamilelik ve erken yaşta evliliğe neden oluyor. OTEÇ10 adlı öğrencimiz de uzun mesafeler yürüyerek okula gelmek zorunda kalıyordu ve bu nedenle derslerini kaçıırıyordu. Bu durumda akademik performansını etkiliyordu". Bu nedenle, okula uzak mesafe güvenlik endişelerine yol açabileceği ve çocukların güvenlik ihtiyaçlarını zayıflatabileceği anlamına gelir. Bu da okul bırakmaya neden olabilir.

Kötü okul iklimi. Öğretmenler, öğrenci tacizi, kirli okul olanakları ve kötü öğretmen davranışı gibi olumsuz okul ortamının başarısızlığa, devamsızlığa ve okula ilgisizliğe neden olabileceğini bildirmiştir. Bunun nedeni, öğrencilerin kötü okul iklimi nedeniyle öğrenme ortamlarında kendilerini güvensiz ve istenmeyen hissetmeleridir. Bir öğretmen (Öğrt09), öğrenci tacizinin okul ortamı üzerindeki olumsuz etkilerini şu sözlerle açıklamaktadır;

"... Öğrenci tacizi, kamçılama gibi uygulamalar öğrencileri travmatize eder. Bedensel cezalar, çocukların öğretmenlerini ve okullarını sevmelerini engeller. Öğretmen-öğrenci ilişkisi yok olur. Çocuklar, kendilerini kötüye kullanan öğretmenlerden korktukları için etkili bir şekilde öğrenemezler. Bu yüzden, öğrenci devamsızlığı ve düşük akademik performans oluşabilir. Öğrenci tacizi, çocuklar için güvenli olmayan bir okul ortamı yaratır."

Öte yandan diğer bir öğretmenin (Öğrt14) okul ortamıyla ilgili görüşleri şu şekildedir;

"... Kirli sınıflar, kirli tuvaletler ve kötü yemekler şeklindeki kötü okul ortamı, öğrenmeyi olumsuz yönde etkiler. Öğrenciler, kötü beslenme ve kirli hijyenik tesisler nedeniyle yatılı okulu sevmezler. Çocukların sağlığı etkilenir, özellikle kız öğrenciler

enfeksiyonlar geçirirler. Okul ortamı öğrencilerin iyiliği için uygun değildir. Bazı öğrenciler kötü okul ortamı nedeniyle eğitimlerini tamamlayana kadar okulda kalamazlar"

Başka bir öğretmenin (Öğrt10) bu durum hakkındaki görüşleri de aşağıda verilmiştir;

"... Rol model olmayan öğretmenler, çocuklar için kötü bir örnek teşkil ederler. Gereksiz sert, kaba, destekleyici olmayan ve otoriter öğretmenler, iyi öğretmen-öğrenci ilişkisi oluşturmazlar. Öğrenme zorluklarıyla karşılaştıklarında, çocuklar dostça olmayan öğretmenlere yaklaşmazlar. Kötü öğretmen-öğrenci ilişkisi, verimsiz öğrenme, başarısızlık ve okulda aidiyet hissi olmamasına neden olur. Bundan dolayı, öğrenciler okul bırakabilirler". Destekleyici olmayan ve güvensiz okul ortamı, öğrencilerin sevgi, ait olma ve güvenlik ihtiyaçlarını karşılamama hissi yaratır ve sonuçta okuldan ayrılma riskini artırabilir.

Zorbalık. Öğretmenler, zorbalığın öğrenci ilişkilerinin kötüleşmesine, duygusal hasara ve düşük sınıf katılımına neden olabileceğini rapor ettiler. Zorbalık, çocuğun okuldaki performansını ve okula aidiyet hissini etkiler. Öğrt14'in bu konuyla ilgili görüşlerine aşağıda yer verilmiştir:

" ... Öğrencilerin, zorbalık gibi olumsuz davranışları, kurbanları üzerinde duygusal, psikolojik ve akademik etkiler yaratır. Çocuk OTEÇ05 sağlık sorunu nedeniyle zorbalığa maruz kalıyor. Kendini izole hissediyor, endişeli ve depresif oluyor ve okuldaki çoğu etkinliğe katılmıyor Sınıf devamı ve akademik performansı azalmıştır. Okula ait hissetmiyor. Nefrete ve kabul edilmeme duygusuna dayanmak kolay değildir. Sonunda okulu bırakıyor."

Ders müfredatı. Öğretmenler, teorik müfredatın iş imkanlarıyla bağlantılı olmadığı konusunda endişelidir. Ayrıca, öğrencilerin bilim dersleri gibi belirli derslerde ilgisizlik ve başarısızlık göstermesi erken okul terkine neden olmaktadır. Öğrt03 bu durumu şu sözlerle açıklamaktadır;

"... Teorik müfredat ve bazı dersler, mevcut istihdam fırsatları veya kariyer fırsatları ile ilgili değildir. Örneğin, ben coğrafya öğretmeniyim ama Avrupa coğrafyası dersinin öğrencilerimiz için faydalı olmadığını düşünüyorum. Öğrenciler sekizinci ve dokuzuncu sınıfta ondan fazla derse alıyorlar. Bilim dersleri gibi bazı konular çok zordur. Çoğu öğrenci bilim derslerinde başarısız oluyor. Bu durum, genel performanslarını etkiliyor. Ayrıca işsizlik çok yüksek çünkü lise mezunları ilgili bilgi ve becerileri kazanmıyorlar. Öğrenciler öğrenmeye teşvik edilmiyor. Bu nedenlerden dolayı, okulu bırakıyorlar.". Öğretmenlerin görüşüne göre müfredat, öğrencilerin

başarılı olma ve problem çözme gibi saygınlık ihtiyaçlarının ve kendini gerçekleştirme ihtiyaçlarının elde edilmesini engelliyor. Bu durumda okul bırakma sorununda önemli bir rol oynayabilir.

4.2. Okul Terk Etme Nedenleri Çözüm Yolları

Tablo 4.2

Ebeveynlerin, Öğrencilerin Ve Öğretmenlerin Okul Terkinin Nedenleri Çözüm Yolları İlişkin Çeşitli Görüşleri

Okul Terkinin Çözüm Yolları	<i>f</i>
Aile kaynaklı nedenlerin çözüm yolları (Ebeveyn görüşleri)	
Yasal yaptırım uygulaması	3
Nakit transferleri	9
Yetişkin öğrenme programları	14
Sivil toplum kuruluşları.	17
Aileleri desteği	19
Kişisel kaynaklı nedenlerin çözüm yolları (Öğrencilerin görüşleri)	
Rehberlik ve danışmanlık hizmetler	16
Burs programları	17
Cinsel sağlık eğitimi	17
Öğrenciler ve veriler farkındalıklarının ve duyarlılıklarının artırılması	15
Okul kaynaklı nedenlerin çözüm yolları (Öğretmenlerin görüşleri)	
Öğle yemeği programları	16
Olumlu okul iklimi	20
Öğrenci takip sistemi	18
Öğretmenlerin motive edilmesi	17
Ortak müfredat etkinlikleri	14
Geniş kapsamlı okul değişiklikleri	18
Yüksek standartlı devlet okulları	17

Araştırmaya katılan ebeveynlerin, okulu terk eden çocukların ve öğretmenlerin okul terkinin nedenlerine yönelik çözüm yollarına ilişkin görüşleri yukarıdaki Tablo 4.2’de verilmiştir.

4.2.1. Aile kaynaklı nedenleri çözüm yolları

Yasal yaptırım uygulaması. Ebeveynler, çocukların okulu bırakmalarına neden olan ebeveynler için uygulanabilecek yasal işlemler gibi yerel hükümet politikaları ve programlarının okul terkini azaltabileceğini bildirdiler. Ailelere eğitimin değeri konusunda duyarlılık kazandırmanın da okula dair olumlu ebeveyn tutumlarını teşvik edebileceğini belirttiler. Okul terk eden çocuğun (Ebvy12) konuya ilişkin görüşlerine aşağıda verilmiştir.

"... Çocuk ihmal eden ebeveynler, çocuklarına kötü muamele yapan aileler, genç kızları evlendirmeye zorlayan ebeveynler ve çocukların çalışmak zorunda kaldığı aileler hakkında hukuki yaptırımlar uygulamak, erken okul terkini azaltabilir. Bu yaptırımlar, ebeveynlerin böyle davranışları tekrarlamasını engellemeye yardımcı olabilir. Ancak, ailelere eğitimin önemi konusunda öncelikle duyarlılık kazandırmak çok önemlidir". Ebeveynlerin görüşüne göre, kanun uygulayıcılar çocukların güvenlik ihtiyaçlarını karşılayabilir. Dolayısıyla, çocukların ihmal edilmesinden, çocuk istismarından, erken yaşta evliliklerden, çocuk işçiliğinden ve erken yaşta hamilelikten korunarak öğrenci devam oranlarının artırılmasına yardımcı olabilir.

Nakit transferleri. Ebeveynler, aylık veya şartlı nakit transferlerinin ailelere maddi istikrar sağlayarak okul bırakma oranlarını etkili bir şekilde azaltabileceğini önerdiler. Ancak ebeveynler, ekonomik zorlukların çocukları okulu bırakmaya zorlayan nedenleri ortadan kaldıramadığı için düzensiz nakit transferlerinin okul bırakma oranlarını azaltmada etkili olacağından şüphe etmektedirler. Bu nedenlerden dolayı, ebeveynler gelir sağlayan projelerin ve bursların nakit transferlerinden daha olumlu etkiler yaratabileceğini belirttiler. Ebvy17'in bu konu ile ilgili görüşlerine aşağıda yer verilmiştir.

"... Burslar ve gelir üretme programları, nakit transferlerinden daha etkili bir şekilde erken okul terkini önleyebilir. Ailelerin nakit transfer fonlarını eğitim yerine temel ihtiyaçlar için harcayabileceği anlamına gelir. Ancak, aylık veya düzenli nakit transferleri, ailelere maddi güvenlik sağlayarak erken terk etmeyi azaltabilir. Geçici veya düzensiz nakit transferleri, çocukların okul bırakmalarına neden olan ekonomik zorlukları çözemez". Ebeveynlerin görüşüne göre, düzenli nakit transferleri ailelere maddi istikrar sağlayabilir ve çocukların temel ihtiyaçlarını ve eğitimlerini karşılamalarına olanak tanıyabilir.

Yetişkin öğrenme programları. Ebeveynler, temel eğitimin okuma yazma bilmeyen ebeveynlere temel beceriler sağladığını açıkladılar. Kariyer eğitimi,

ebeveynlere iş bulmak için gerekli bilgi ve becerileri kazandırabilir. Bu durumda, eğitime aile katılımını artırabilir ve ebeveynlerin gelir elde etmelerini ve çocuklarının ihtiyaçlarını karşılamalarını sağlayabilir. Ebeveynlerden (Ebvy01) biri yetişkin eğitimi ile okul terkinin azalacağını şu şekilde açıklamaktadır;

"...Okuma, yazma ve sayısal beceriler gibi temel beceriler, okuma yazma bilmeyen ebeveynlerin ödevi yardımıyla eğitime katılımlarını artırabilir. Ancak, yetişkin eğitimi, ebeveynlerin hem kendi eğitimleri hem de çocuklarının eğitimi için maliyetleri karşılayamayacaklarından, hükümet tarafından sağlanmalıdır. Yetişkin eğitimi, istihdam için kariyer becerileri sağlayabilir. Bu yüzden, ebeveynler için istihdam fırsatları yaratır ve çocukların eğitimi için gelir sağlayabilir". Ebeveynlerin görüşüne göre, yetişkin eğitimi aile gelirlerini artırabilir ve ebeveynlere çocukların fizyolojik ihtiyaçlarını karşılama konusunda yardımcı olabilir. Bu da çocukların okulu tamamlamasını teşvik edebilir.

Sivil Toplum Kuruluşları. Ebeveynler, sivil toplum kuruluşlarının eğitim sisteminin iyileştirilmesinde ve erken ayrılmanın önlenmesinde önemli bir rol oynadığını bildirdiler. Bu kuruluşlar, eğitimin değerleri hakkında farkındalık oluşturma, okulları destekleme ve dezavantajlı çocuklara ve dezavantajlı insanlara yardımcı olma gibi birçok alanda çalışmaktadır. Ebvy13'in bu durum hakkındaki görüşleri aşağıda verilmiştir;

"...Okulda, bir STK olan DREAMS, öğretmen eğitimini destekler, eğitim materyalleri sağlar ve okul programlarının finansmanını üstlenir. Toplumda ise, DREAMS eğitim sistemi ve insan haklarıyla ilgili konularda farkındalığı artırır, ebeveynleri çocukları okulda tutmaya teşvik eder, ailelere ve öğrencilere rehberlik ve destek sağlar. STK'lar ayrıca aile eğitimine katılımı teşvik eder, yoksul çocuklara ve kız çocuklarına burs veya maddi yardım sağlar". Ebeveynlerin görüşüne göre, sivil toplum kuruluşları (STK'lar) dezavantajlı ailelere destek sağlayarak ve öğrencilerin okula devamını ve başarıları üzerinde olumlu etkisiyle, öğrencilerin fizyolojik ihtiyaçlarını ve saygınlık ihtiyaçlarını karşıladığı için erken okul terkine karşı mücadele edebilirler.

Ailelerin eğitim sürecine katılımı. Ebeveynler, aile finansmanı ile eğitimi desteklemek, okul programlarına katılmak veya desteklemek, çocuğun performansını kontrol etmek, öğretmenlerle iletişim kurmak ve çocukların evde öğrenme deneyimlerini desteklemek gibi faaliyetlerle öğrencilerin okulda daha başarılı ve disiplinli olmalarına yardımcı olabileceklerine inanmaktadırlar. Bir ebeveyn (Ebvy10) durumu şu sözlerle açıklamaktadır;

"...Okul ücretlerini ve okul malzemelerini ödeyen, çocuğun okuldaki performansını takip eden, öğretmenlerle iletişim kuran ve okul etkinliklerine katılan ebeveynler, çocuğun okulu tamamlaması için motivasyon sağlayabilir ve disiplini teşvik edebilirler. Okul ziyaret günlerine katılmak, çocuğunun çalışkan olmasını ve beni memnun etmesini teşvik ediyor. Okulda oğlum derslerden kaçamaz veya kötü davranışlarda bulunmamalı, çünkü öğretmenlerinin beni bilgilendireceğinin farkında ve ben cezalandırabilirim". Ebeveynlerin görüşüne göre, aile eğitimi ve katılımı çocukların sevgi/aitlik ihtiyaçlarını karşılamaya yardımcı olabilir; çünkü ebeveynlerin çocuklarının eğitimine katkıda bulunmasına olanak sağlar.

Ailelere destek. Ebeveynler, hükümet veya sivil toplum örgütleri tarafından finanse edilen gelir getirici programların aile gelirini artırabileceğini ve yoksulluğu ve temel ihtiyaçların eksikliğini azaltabileceğini bildirdiler. Bu durumda, okul bırakmaya neden olan maddi zorlukları azaltabilir ve eğitim sonuçlarını iyileştirebilir. Ebvy04'in bu durumu anlatan görüşleri aşağıda verilmiştir.

"... Devlet veya sivil toplum örgütleri tarafından finanse edilen gelir sağlayan programlar, fakir ailelerin gelirlerini artırabilir. Örneğin, Gençlik Geçim Programı, dezavantajlı gençlerin gelir getiren faaliyetler kurmasına olanak sağlayabilir. Bu da temel ihtiyaçlarını, okul ücretlerini, eğitim malzemelerini ve çocuklarını kaliteli okullara kaydetmelerini sağlayabilir. Ancak, gelir sağlayan programlardan elde edilen fonları etkili bir şekilde kullanmalarına yardımcı olacak iş eğitimi programları sağlamak gereklidir. Ayrıca, bu tür programların düzenli olarak izlenmesi çok önemlidir". Ebeveynlerin görüşleri, gelir getirici programlar gibi aile desteğinin, yoksul ailelere geçim sağlayarak çocukların temel ihtiyaçlarını karşılayabileceğini göstermektedir.

4.2.2. Bireysel kaynaklı nedenleri çözüm yolları

Rehberlik ve Danışmanlık Hizmetler. Öğretmenler, öğrencilerin başarısızlığı veya okulu bırakmalarının çeşitli sorunlarla ilişkili olduğunu öneriyorlar. Bu bağlamda, rehberlik ve danışmanlık, çocukların okul hayatıyla ilgili sorunlarla başa çıkmalarına yardımcı olabilir. Okullarda yapılan danışmanlık toplantıları, öğrencilerin okul terkinin nedenleri hakkında farkındalıklarını, başarılarını, disiplinlerini ve motivasyonlarını artırır; refahlarını iyileştirir ve okul terkini önleyebilir. Bu durumu araştırmaya katılan okulu terk eden çocuk OTEÇ12 şu şöyle ifade etmiştir:

"... rehberlik ve danışmanlık, öğrencilerimiz okul hayatları boyunca karşılaştıkları sorunlara çözümler sunar. Danışmanlık programları, öğrencilerimiz okul bırakmalarına neden olan faktörleri anlamalarına yardımcı olabilir. Rehberlik ve danışmanlık programları kariyer rehberliği ve psikolojik danışmanlık sunar. Bu program, öğrencilerimiz derslerine odaklanmalarını, kötü alışkanlıklarını değiştirmelerini ve okul terk etme neden olan kişisel sorunları aşmalarını teşvik edebilir". Okulu terk eden çocukların görüşleri, rehberlik ve danışmanlık sayesinde öğrencilerin fizyolojik sorunlarını çözebileceği anlamına gelir; bu da okul başarılarını artırabilir, saygı ihtiyaçlarını karşılayabilir ve öğrencilerin okulu terk etmesini önleyebilir.

Burs programları. Okulu terk eden çocuklar, maddi ihtiyaca dayalı bursların yoksul çocukların okulu tamamlamasına yardımcı olabileceğine inanmaktadır. Bu, burs veya maddi destek öğrencilerin maddi zorluklarını hafifletmeye yardımcı olabilir ve bu şekilde okul bırakmalarını önleyebilir. Benzer şekilde, okulda başarıya dayalı burslar öğrenciler arasındaki rekabeti artırarak, öğrenci motivasyonunu ve okul başarısını artırabilir. Okul terk eden bir çocuğun (OTEÇ20) bu konu ile ilgili görüşlerine aşağıda yer verilmiştir.

"... Maddi ihtiyaçlara dayalı burslar veya maddi destek, okula ilgi duyan fakir çocukların okulu tamamlamasına yardımcı olabilir. Burs, okul ücreti gibi maddi sorunları azaltabilir ve benim gibi ailelerine bağımlı olan öğrencilerin okulu bırakmasına neden olan sorunları ortadan kaldırabilir. Eğer burs veya maddi destek alırsam, liseye tekrar kayıt olabilirim ve başarılı bir şekilde mezun olabilirim". Okul terk eden çocukların görüşlerine göre, burs programları öğrencilerin eğitim hedeflerine ulaşmalarına yardımcı olarak ve başarılı bir şekilde mezun olmaları için ihtiyaçları olan kaynakları sağlayarak öğrencilerin kendini gerçekleştirme ihtiyaçlarını karşılayabilir.

Cinsel sağlık eğitimi. Okul terk eden çocuklar, cinsel eğitim veya üreme sağlığı programlarının öğrencilere cinsel sağlık hakkında doğru bilgi edinmelerine yardımcı olabileceğini bildirdiler. Bu yanlış kararlar vermeyi azaltabilir ve öğrencilerin okul hayatlarını ve sağlıklarını olumsuz etkileyebilecek cinsel sorunlarla başa çıkmalarına yardımcı olabilir. Okulu terk eden çocuk (OTEÇ02) cinsel eğitim ile okul terkinin çözümüne ilişkin şu sözlerle açıklamaktadır;

"... Cinsel sağlık hakkında pek bilgim yok. Ne ebeveynlerim ne de öğretmenlerim üreme sağlığı konularından bahsediyorlar. Bu yüzden, okuldaki cinsel eğitim öğrencilere cinsel sağlıkları veya üreme sağlıkları hakkında doğru bilgi öğrenmelerine

ve sağlıklı bir cinsel yaşam sürmelerine yardımcı olabilir. Ayrıca, özellikle kızlar ve ergenler için, okulda, evde veya toplumda karşılaşılabilecekleri cinsel sorunlara hazırlıklı olmalarına yardımcı olabilir. Bu erken yaşta hamilelikleri, erken yaşta evlilikleri, cinsel yolla bulaşan hastalıkları ve erken okul bırakmayı azaltabilir". Okulu terk eden çocukların görüşleri, cinsel eğitim programlarının öğrencilere cinsel sağlık hakkında gerçekleri kabul etme gibi öz gerçekleştirme ihtiyaçlarını kazandırdığını göstermektedir. Bu nedenlerden dolayı, çocukların sağlıklı bir cinsel yaşama sahip olmalarına yardımcı olabilir ve öğrencilerin okul hayatlarına devam etmelerini teşvik ederek geleceklerine yatırım yapmalarına olanak tanır.

Öğrenciler ve velilerin farkındalıklarının ve duyarlılıklarının artırılması. Okulu terk eden çocuklar, okulu tamamlamanın önemini anlamak ve değer vermek için duyarlılık ve farkındalık yaratmanın öğrencilere yardımcı olabileceğine inanmaktadırlar. Bu, öğrencilerin okul konusundaki tutumlarında, davranışlarında ve ilgilerinde olumlu değişikliklere yol açabilir. Rol modelleri tarafından verilen motivasyon konuşmaları, çocukların öğrenmeye istekli olmasını artırabilir ve okul bırakmalarının önüne geçebilir. Okulu terk eden OTEÇ07'in bu durumu açıklayan görüşlerine aşağıda yer verilmiştir;

"... Ailemde örnek alınacak kimse yok. Bu nedenle okullar, başarılı ve yüksek eğitilmiş bireylerin katılımıyla düzenlenecek konferanslar düzenleyebilirler. Bu konferanslar sayesinde öğrenciler, eğitimin değerine duyarlı hale gelebilir ve öğrenmeye karşı olumsuz tutumlarını değiştirebilirler. Bu da öğrencilerin okula gitmelerine ve öğrenmeye teşvik edebilir".

4.2.3. Okul kaynaklı nedenleri çözüm yolları

Öğle yemeği programları. Öğretmenler, öğle yemeği programlarının özellikle yoksul bölgelerde yaşayan çocukların eğitimine destek sağlayabileceğini açıkladılar; çünkü öğle yemeği programları çocuklara sağlıklı bir diyet sağlayarak devamsızlığı azaltabilir ve okula katılımı artırabilir. Öğrt09'in bu durum hakkındaki görüşleri aşağıda verilmiştir;

"... Yemek, temel bir ihtiyaçtır. Öğle yemeği programları, yoksul ailelerin çocuklarına sağlıklı yemekler sunarak onların beslenme ihtiyaçlarını karşılamalarına yardımcı olabilir. Öğle yemeği çocukların psikososyal ihtiyaçlarını karşılayabilir ve okulda daha mutlu, odaklanmış ve başarılı olmalarına yardımcı olabilir. Öğle yemeği programları, yoksul çocukların okula gitmeleri için bir neden sağlayarak devamsızlık oranlarını azaltır. Yeterli beslenme, yoksul çocukların okul terkinin önlemenin etkili bir

yol olabilir". Öğretmenlerin görüşlerine göre, öğle yemeği programları çocukların temel ihtiyaçlarını karşılayabilir ve yoksul çocukların okulu tamamlamasına teşvik edebilir.

Olumlu okul iklimi. Öğretmenler, kapsayıcılık, adil olma ve eşitliğin öğrencilerin okulda kalmasına yardımcı olabileceğini bildirdiler. Ayrıca, okulların fiziksel koşullarının iyileştirilmesi öğrencilerin sağlıklı bir şekilde eğitim almalarına olanak tanır. İyi bir öğretmen-öğrenci ilişkisi öğretmenin öğrencilerin ihtiyaçlarını anlamasına ve uygun destek sağlamasına yardımcı olabilir. Yeterli ve temiz okul olanakları etkili öğretimi teşvik edebilir. Çocuklara bedensel ceza verilmemesi ve iyi öğretmen öğrenci ilişkisi, öğrenci tutma oranını arttırabilir. Öğretmenlerden biri (Öğrt03), iyi bir okul ortamının okul bırakmalarını önleyebileceğini şu sözlerle açıklamaktadır.

"...Öğrenci devamlılığını ve başarısını teşvik etmek için dahil ediciliği ve çeşitliliği öncelikli kılan, zorbalığı ve öğrenci tacizini engelleyen ve yeterli okul olanakları veya altyapısı, insan kaynakları ve öğretim araçları sağlayan iyi okul ortamı çok önemlidir. Okulların fiziksel koşullarının düzenli olarak kontrol edilmesi ve bakımı gereklidir". Yine bir diğer öğretmenin (Öğrt16) durumu açıklayan görüşlerine aşağıda yer verilmiştir;

"... İyi öğretmen-öğrenci ilişkisi, okulu ikinci bir ev ve öğretmenleri de ikinci bir ebeveyn haline getirir. İyi bir öğretmen-öğrenci ilişkisi, öğretmenin çocukların ihtiyaçlarını anlamasına ve onlara yardımcı olmak için yollar bulmasına olanak tanır. İlgili bir öğretmen, öğrencilerin duygusal ihtiyaçlarını anlayabilir ve uygun destek sağlayabilir. Öğrenciler, iyi bir öğretmenle kişisel deneyimlerini ve öğrenme zorluklarını paylaşabilirler. Ardından, akıl hocaları okul terki riski taşıyan çocuklar psikolojik destek sağlayabilirler"

Öğrenci takip sistemi. Öğretmenler, öğrencilerin davranışlarını takip etmenin, okulu terk etme riski taşıyan çocukları tespit etmek için yardımcı olabileceğini açıkladılar. Böylece risk altındaki öğrencilere akademik destek, sosyal destek, duygusal destek, danışmanlık, rehberlik ve diğer destekler sağlanabilir. Bir öğretmenin (Öğrt02) konuya ilişkin görüşleri şu şekildedir;

"... Öğrenci davranışlarının izlenmesi ve değerlendirilmesi, öğrencilerin neden okulu bıraktığını anlamak için okul yöneticilerine yardımcı olabilir. Katılım listesi ve haftalık öğrenci performans değerlendirmesi, çocukların okula devam durumunu ve öğrenme ilerlemelerini izlememize yardımcı olur. Bu izleme, öğretmenlerin sınıf performanslarını ve öğrencilerin sınıf içindeki davranış problemlerini (derslere

gitmemek, disiplin sorunları, arkadaş grupları vb.) erken tespit edip önleyici önlemler almalarına yardımcı olabilir". Öğretmenlerin görüşüne göre, öğrencilerin davranışlarını izlemek, çocukların psikolojik ihtiyaçlarını ve sevgi ile aidiyet ihtiyaçlarını karşılama konusunda yardımcı olabilir. Bu, öğrencilerin iyi oluşunu teşvik edebilir ve okul terkini oranını azaltabilir.

Öğretmenlerin motive edilmesi. Öğretmenlerin motive edilmesinin, öğretmenlerin işlerine olan bağlılıklarını ve performanslarını artırabileceğine inanılmaktadır. Ayrıca, öğretmenlerin motivasyonu, öğrencilerin motivasyonunu ve performansını da etkileyebilir. Öğretmen (Öğrt11) bu durumu şu sözlerle açıklamaktadır;

"... Maaş artışı ve aylık ödenekler aracılığıyla öğretmen motivasyonu, öğretmenin işe bağlılığını artırabilir. Motive edilmiş bir öğretmen, öğrencileri tanır ve tüm öğrencilerin öğrenme ihtiyaçlarına odaklanır. Kendimi motive ettiğimde, ilginç ve eğlenceli dersler sunarım. Motive olan bir öğretmen ayrıca kendini yönetir, her gün derslere katılır, zamanında gelir ve öğrencilerin performansını ve davranışlarını kontrol eder. Bu, öğrenci motivasyonunu ve performansını artırabilir." Öğretmenlerin görüşüne göre, öğretmen motivasyonu öğretmenlerin öz-saygı ve diğerleri tarafından saygı görme gibi saygı ihtiyaçlarını karşılayabilir. Bu durum da öğrencilerin performansı ve motivasyonunu olumlu yönde etkiler.

Ortak müfredat etkinlikleri. Öğretmenler, ortak müfredat etkinliklerinin öğrencilerin okula bağlılığını ve katılımını artırabileceğine inanmaktadırlar. Ayrıca, müfredat dışı etkinlikler öğrencilerin okulda başarılı olmak için ihtiyaç duydukları becerileri öğrenmelerine ve sosyal bağlantılar kurmalarına olanak tanır. Öğretmenlerden Öğrt18'in bu konu ile ilgili görüşlerine aşağıda yer verilmiştir.

"... Müfredat dışı etkinlikleri arasında futbol, müzik ve dans gibi aktiviteler, öğrenmeyi daha eğlenceli hale getirerek çocukların kendilerini ifade etmelerine, özgüvenlerini artırmalarına, yeteneklerini geliştirmelerine, sağlıklarını iyileştirmelerine ve sosyal bağlantılar kurmalarına yardımcı olabilir. Tartışma grupları ve projeler, öğrencilerin problem çözme, yaratıcılık ve sunum becerilerini geliştirmelerine olanak tanır. Müfredat dışı etkinlikleri öğrencilerin okuldaki farklı etkinliklere katılımını artırır". Öğretmenlerin görüşleri, ortak müfredat etkinliklerinin öğrencilerin birbirleriyle etkileşime girmelerine ve özgüvenlerinin, yaratıcılıklarının ve problem çözme yeteneklerinin artmasına neden olduğunu göstermektedir. Bu yüzden, çocukların ait olma, saygı görme ve kendini gerçekleştirme ihtiyaçlarını karşılar ve bu da öğrenci tutma oranını artırabilir.

Geniş kapsamlı okul değişiklikleri. Öğretmenler, müfredat uyumu, el becerileriyle yapılan eğitim, daha farklı eğitim yöntemleri, öğrencilere mentorluk programı sunmak, yıllık sınıf ilerlemesi, erken okula kayıt gibi okul reformlarının okul bırakmayı önleyebileceğine inanıyorlar. Bu konuda bir öğretmenin (Öğrt09) konuya ilişkin görüşlerine aşağıda yer verilmiştir;

"... Müfredat uyumu ve pratik eğitim sağlayarak öğrencilerin bilgiyi daha iyi öğrenmelerine ve öğrendiklerini hayatlarına uygulamalarına yardımcı olabiliriz. Öğrencilerimiz öğrenme tarzlarına uygun farklı eğitim yöntemleri sunarak öğrenmeyi daha ilgi çekici ve keyifli hale getirebiliriz. Öğrencilere mentörlük programı, yıllık sınıf ilerlemesi, erken kayıt ve uygun öğrenci değerlendirmesi gibi diğer reformlar da olumlu öğrenme sonuçları yaratabilir". Bu nedenle, öğrencilerin ihtiyaçlarına uygun bir okul yapısı, öğrencilerin okulu tamamlamasını teşvik edebilir.

Yüksek standartlı devlet okulları. Öğretmenler, devlet okullarının kalitesini artırmanın öğrencilere daha iyi eğitim fırsatları sağlayabileceğini bildirdiler. Ayrıca yeterli insan kaynağı, okul tesisleri ve maddi yardım sağlayarak yoksul çocukların okuldan ayrılma oranlarını azaltmak mümkündür. Bu durumu araştırmaya katılan öğretmen (Öğrt15) şu şöyle ifade etmiştir:

"... Devlet okulları, her çocuğun eğitim alabileceği bir ekonomik fırsat sunar. Yeterli öğretim ve öğrenme materyalleri, yüksek nitelikli öğretmenler ve yeterli okul altyapısı sağlamak, öğrencilerin başarısı ve devamı için teşvik edebilir. Bu, aileleri çocuklarını okulda tutmaya motive edebilir. Öğrencilere maddi yardım sağlamak çok önemlidir çünkü öğle yemeği ve okul malzemeleri alabilmelerini sağlar ve öğrencilerin okul terk etmesini önleyebilir."

BEŞİNCİ BÖLÜM

5. Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Bu bölümde öncelikle sonuçlar özetlenecektir. Daha sonra sonuçlar tartışılacaktır. Ayrıca, çalışma sınırlamaları ve öneriler belirtilecektir.

5.1. Sonuç ve Tartışma

Bu çalışma, çeşitli faktörlerin etkisi altında olan karmaşık bir okulu terk etme sorunu olduğunu önermektedir. Bu faktörler arasında aile kaynaklı nedenler, bireysel kaynaklı nedenler ve okul kaynaklı nedenler bulunmaktadır. Bunların hiçbirisi tek başına okul terkinin tek nedeni olarak belirlenememektedir. Örneğin, yoksul çocukları ailelerini desteklemek için çalışmaya zorlanabilir, bu da devamsızlığa, akademik performansın düşmesine ve sonuç olarak okulu bırakmaya yol açabilir. Yapılan araştırmalar, okul terkinin en temel nedeninin aile kaynaklı faktörler olduğunu ortaya koymaktadır. Bireysel kaynaklı faktörler ve okul kaynaklı faktörler ise bu nedeni takip etmektedir.

Bu araştırma, öğrencilerin ihtiyaçlarının karşılanmaması durumunda ortaya çıkan sorunları ve bu sorunların altında yatan nedenleri anlamak için Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisinin farklı seviyelerinin dikkate alınması gerektiğini vurgulamaktadır. Bu sayede aileler ve okullar, öğrencilerin ihtiyaçlarına yönelik adımlar atarak onların öğrenme sürecine katkı sağlayabilirler. Bu yaklaşım, öğrencilerin daha iyi öğrenme sonuçları elde etmelerine yol açabilecek olumlu ve yapıcı bir öğrenme ortamı yaratmaya yardımcı olabilir. Maslow'un açıklamasına göre, ihtiyaçlar hiyerarşisindeki her bir seviyedeki ihtiyaçların karşılanması, sonraki seviyedeki ihtiyaçların davranışları motive etmede daha büyük bir rol oynamasına yol açar (Maslow, 1943). Bu bağlamda, Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisinden yararlanmanın, öğretmenlere öğrenci davranışını anlama ve yanlış davranışları düzeltmek için uygun adımları belirleme konusunda yardımcı olabileceği Navy (2020) tarafından önerilmiştir (Navy, 2020:26).

5.2. Okul Terki Nedenleri

5.2.1. Aile kaynaklı nedenleri

Ebeveynler, yoksulluğun çocukların temel ihtiyaçlarını karşılayamamalarına, devamsızlığa, çocuk işçiliğine, kötü akademik performansa, erken yaşta hamileliğe ve

erken yaşıta evliliğe neden olarak çocukların eğitimini engelleyebileceğini belirtmiştir. Sınırlı maddi kaynaklara sahip ailelerin çocuklarına temel ihtiyaçlarını ve eğitim fırsatlarını sağlamakta zorlanması, çocukların okul hayatında olumsuz sonuçlar doğurabilir. Bu durum diğer yapılan çalışmaların bulgularıyla tutarlılık göstermektedir. Yoksul çocukları okul etkinliklerine katılmak konusunda daha az olasılık göstermektedirler, bu da Gümüş ve Chudgar (2015) tarafından yapılan bir araştırmaya göre belirlenmiştir (Gümüş ve Chudgar, 2015, s. 15). Şahin, Arseven ve Kılıç (2016) tarafından yapılan araştırma, yoksulluk durumu ve özellikle erkek çocukların mevsimsel işlerde çalışarak aile ekonomisine katkı sağlama ihtiyacının, devamsızlığı ve okuldan erken ayrılma ile sonuçlandığını göstermektedir (Şahin, Arseven ve Kılıç, 2016, s. 199). Bunun yanı sıra, MoNE ve UNICEF (2013) tarafından yürütülen bir çalışma, aile içindeki maddi zorlukların, özellikle ebeveynlerin okul masraflarını karşılayamaması ve çocukların ekonomik sıkıntılar nedeniyle çalışmak zorunda kalması gibi faktörlerin, okul bırakma konusunda önemli aile kaynaklı nedenleri arasında olduğunu ortaya koymaktadır (MoNE ve UNICEF, 2013, s. 46).

Çalışma, ev içi şiddetin boşanmaya neden olabileceğini ve çocukların eğitimini olumsuz etkileyebileceğini ortaya koymuştur. Bu durum çocukların dikkat dağınıklığı, davranış sorunları, devamsızlık ve akademik başarısızlık gibi olumsuz sonuçlar doğurabilir. Ev içi şiddet yaşayan çocuklar okulda şiddet içeren davranışlar sergileyebilir ve derslere odaklanmakta zorluk çekebilirler, bu da başarısızlık ve okul terk etme gibi sonuçlara yol açabilir. Erkin, Okçabol ve Ural (2010) tarafından yapılan bir araştırma, şiddete maruz kalan çocukların okulu bırakma olasılığının arttığını ortaya koymuştur (Erkin, Okçabol ve Ural, 2010, s. 114). Benzer şekilde, Şahin vd., (2016, s.199) boşanma, aile içi şiddet ve anne-babanın hayatta olmaması gibi olumsuz yaşam olaylarının öğrencilerin okula devamını olumsuz etkilediğini belirtmektedir. Aile içi şiddet ve boşanma, öğrencinin zihinsel sağlığı üzerinde olumsuz etkileri nedeniyle okul bırakmaya neden olabilir.

Bu araştırmaya göre, düşük anne babanın eğitim seviyesi ve okulu tamamlama konusundaki olumsuz tutumlar, aile eğitim katılımını engelleyebilir ve çocukların okula devam etme ve akademik başarılarını olumsuz etkileyebilir. Bu durumda, akademik destek ve motivasyon eksikliği olan bir ortam yaratarak, çocukların okulda ilgilerini sürdürmelerini ve okulu tamamlamalarını zorlaştırabilir. Simşek (2011) tarafından yapılan bir araştırma, düşük anne eğitim düzeyinin yüksek okul terk oranıyla ilişkili olduğunu ortaya koymaktadır (Simşek, 2011, s. 46). Okuma yazma bilmeyen

ebeveynlere sahip çocuklar, akademik destekle ilgili zorluklarla karşılaşabilir ve ebeveynlerinin eğitimlerine düşük katılımı nedeniyle okulu bırakma riski daha yüksek olabilir.

Anne veya baba kaybı, çocuğun okula devam etme yeteneği üzerinde önemli bir etkiye sahip olabilir, fizyolojik problemlere, okuldaki odak eksikliğine, yoksunluğa ve potansiyel olarak çocuk emeğinin istismarına neden olabilir. Bu faktörler, yetimlerin okula devamını zorlaştırabilir ve okulu bırakma olasılıklarını artırabilir. Bu sonuç Türkiye’de yapılan diğer okul terki çalışmalarıyla da tutarlılık göstermektedir. Karacabey ve Boyacı'nın (2019) ve Şahin ve arkadaşlarının (2016) yaptığı araştırmalar, ebeveyn kaybı veya boşanma gibi aile değişikliklerinin, okuldan ayrılma ve okula devamsızlık oranlarını artırabileceğini göstermektedir (Karacabey ve Boyacı, 2019, s. 1052; Şahin vd., 2016, s. 203).

Bulgular ayrıca, çocuk ihmali, ebeveynlerin okula karşı ilgisizliği ve ebeveynlerden yetersiz finansal ve akademik destek, çocukların okula karşı motivasyonunu azaltabilir. Ebeveynler eğitime aktif olarak dahil olmadıklarında ve çocuğun okulda başarılı olması için gereken desteği ve teşvikleri sağlamadıklarında, çocuk akademik olarak zorluklar yaşayabilir, motivasyon kaybı yaşayabilir ve sonunda okulu bırakabilir. Okul ile aile arasındaki iletişim eksikliği, Şahin ve arkadaşlarının (2016) yaptığı araştırmaya göre, öğrencilerin okula devamsızlık ve okulu terk etme risklerini artırmaktadır. Ebeveynlerin eğitim konusunda gösterdiği duyarsızlık ve ilgisizlik de, okulu terk etme konusunda önemli bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır (Şahin vd., 2016, s. 203).

5.2.2. Kişisel kaynaklı nedenleri

Bu araştırma kız çocuklarının erkeklerden daha fazla okulu bırakma riskiyle karşı karşıya kaldığını göstermektedir. Bunun nedeni ev işleri, erken yaşta hamilelik ve erken yaşta evlilik gibi cinsiyete özgü engellerdir. Buna karşın, erkekler çocuk işçilik, öğrenci tacizi, uyuşturucu bağımlılığı ve arkadaş baskısı gibi sorunlar nedeniyle daha fazla okulu bırakma eğilimindedirler. MoNE ve UNICEF (2013) tarafından yapılan bir çalışmaya göre, kızların erken yaşta evliliği okulu erk etme nedenlerinin başında gelmektedir (UNICEF ve MoNE, 2013). Bunun yanında, Özdemir vd.’e (2010) göre, kızlar eğitimin gerekliliğine inanmama, ekonomik sorunlar ve büyük aileler nedeniyle erkeklere göre daha sık okulu bırakmaktadırlar (Özdemir vd., 2010, s. 85). Diğer yandan, erkekler ailelerini desteklemek ve çalışma ihtiyacı nedeniyle okulu

bırakmaktadır. Şimşek'in (2011) araştırmasına göre, okulu bırakma oranlarındaki en önemli bireysel farklılık cinsiyettir ve erkek öğrencilerin okulu bırakma olasılığı kadın öğrencilere göre iki kat daha yüksektir (Şimşek, 2011, s. 45).

Çocuğun yaşının büyümesi, ergenlerde erken okul terk etmesini katkıda bulunabilir; çünkü akademik ve sosyal baskıları yönetmede zorlanabilirler. Ergenlerin olgunlaşmamışlığı stresle başa çıkmada, karar vermede ve duyguları düzenlemede zorluklar yaratabilir. Özdemir vd., (2010) araştırmasına göre, çocukların ilköğretimi terk etme nedenleri arasında küçük çocuklarla çalışmaya isteksizlik veya yaşın büyümesi gibi faktörler yer almaktadır (Özdemir vd., 2010, s. 67). Bu nedenlerden, çocuk okulda kalmak için kendisini çok yaşlı hissetmesi, çalışmaya başlama baskısı veya toplumsal beklentiler nedeniyle okulu bırakabilir.

Sonuçlar, çocukların eğitime karşı olumsuz tutumlarının ve derslere devamsızlıklarının okul terki ile sonuçlanabileceğini göstermektedir. Bu durum, düşük öğrenme motivasyonu, okul etkinliklerine düşük katılım ve başarısızlık riskinin artması nedeniyle gerçekleşmektedir. Yapılan araştırmalar, derse devamsızlığın ve öğrencilerin ilgisizliği, okul bırakma kararında etkili bir faktör olduğunu göstermektedir. Özdemir ve arkadaşlarının (2010) çalışması ile Karacabey ve Boyacı'nın (2018) araştırması da bu sonucu destekler niteliktedir (Özdemir vd., 2010, s. 86; Karacabey ve Boyacı, 2018, s. 267). Öğrencilerin derse devamsızlığı ve eğitime ilgisizlikleri, akademik başarı düzeylerinde gerilemeye neden olabilir. Bu durum, öğrencilerde umutsuzluk hissi uyandırarak, eğitim sürecine olan motivasyonlarını olumsuz etkileyebilir. Araştırma bulgularına göre, öğretmenler ve ebeveynler tarafından yeterli destek sağlanmayan zorlanan öğrenciler okulu bırakma riski altındadır. Sık akademik başarısızlık, sınıf tekrarı ve disiplin sorunları, okula karşı olumsuz bir tutum oluşmasına ve öğrenme ilerlemesinin bozulmasına neden olabilir. Erkin vd., (2010) ile Bayhan ve Dalgıç (2012) çalışmaları, ilkokulda ve lisede okul bırakma üzerinde akademik başarısızlık ve disiplin sorunlarının önemli bir rol oynadığını bulmuşlardır (Bayhan ve Dalgıç, 2012, s. 109; Erkin vd., 2010, s. 11). Başarısızlık ve disiplin sorunları, motivasyon eksikliğine ve ilgisizliğe yol açabilir. Olumsuz arkadaş baskısı zararlı alışkanlıkların gelişimine neden olabilir ve öğrencilerin özgüvenini, akademik performansını ve okullaşma oranını olumsuz etkileyebilir.

Arkadaş etkisi, öğrencilerin olumsuz davranışlar ve tutumlar benimsemesine neden olarak, düşük akademik performans ve okula karşı ilgisizlikle sonuçlanabilen okul terkine sebep olabilir. Boyacı ve Öz (2018) tarafından yapılan araştırmaya göre,

olumsuz arkadaş etkisi, uyumsuz davranışlara, düşük akademik başarıya ve erken okul terkine yol açabilir (Boyacı ve Öz, 2018). Bunun yanı sıra, MoNE ve UNICEF (2013) tarafından yapılan araştırmaya göre, öğrencilerin okulu bırakmalarında sosyal baskılar ve arkadaşlarının olumsuz etkisi gibi faktörler önemli bir rol oynamaktadır (MoNE ve UNICEF, 2013). Arkadaşları, öğrencileri olumsuz davranışlara yönlendirebileceğinden, öğrenciler kötü alışkanlıklara sürüklenerek okulu bırakabilirler.

Sağlık sorunları, öğrencilerin düşük okul devamsızlığına, duygusal zorluklara ve okuldan ayrılmasına yol açabilir. Bunun nedeni hastalıkların öğrencilerin akademik başarılarını olumsuz etkileyebilmesi ve fiziksel, duygusal ve davranışsal zorluklara neden olabilmesidir. Yapılan çalışmalar göre, sağlık sorunları, okulu bırakma kararında etkili olan bireysel faktörlerden biridir. Bu konuda Bayhan ve Dalgıç (2012) ile Karacabey ve Boyacı'nın (2019) çalışmaları da birleşmektedir (Bayhan ve Dalgıç, 2012, s. 116; Karacabey ve Boyacı, 2019, s. 1050). Sağlık sorunları, tıbbi masraflar nedeniyle ailelere maddi sıkıntılar da yaratabilir ve öğrencileri okulu bırakmaya zorlayabilir.

Araştırma bulguları, uyuşturucu kullanımının gençlerin hayatlarını olumsuz etkilediğini göstermektedir. Uyuşturucu kullanımı sınıfta dikkat dağınıklığına, kötü akademik performansa, zihinsel problemlere, aile ve disiplin sorunlarına ve sonunda okul terk etme neden olabilir. Bu durum diğer yapılan çalışmaların bulgularıyla tutarlılık göstermektedir. Şahin ve diğerleri (2016), uyuşturucu kullanımı gibi kötü alışkanlıkların öğrencilerin devamsızlığı ve okuldan ayrılması üzerinde önemli bir etkisinin olduğunu belirtmektedir (Şahin, 2016, s. 202). Yıldız ve Eldeleklioğlu tarafından yapılan bir çalışma, uyuşturucu ve alkol kullanımının erken okul terkine yol açan kişisel faktörlerden biri olduğunu göstermektedir (Özdemir vd., 2010; Yıldız ve Eldeleklioğlu, 2018, s. 38). Uyuşturucu kullanımı, akademik performansta düşüşe, devamsızlıkta artışa ve motivasyon eksikliğine neden olabilir.

5.2.3. Okul kaynaklı nedenleri

COVID-19 pandemisi nedeniyle yapılan okul kapatmaları, erken okul terkini oranlarını artırmıştır. Çocuklar öğrenme kaynaklarına sınırlı erişimle karşı karşıya kaldı ve bazıları ailelerine destek olmak için çalışmaya başladılar. Ayrıca, çocuk istismarı, erken yaşta evlilik, erken yaşta hamilelik vb. sorunlar arttı, bu da okula devam etme oranları üzerinde olumsuz etkilere neden olmuştur. Save the Children'ın raporuna göre, okulların kapatılması açlık, geçim krizi ve maddi krize neden olmuştur (Save the Children, 2020, s. 4). Bu durum çocukları olumsuz etkileyerek okul kayıt oranlarını

düşürmüştür. Türkiye'de okul kapatmalarının okul terkine etkisi daha azdır. OECD (2020) raporuna göre, COVID-19 nedeniyle okullar zorunlu eğitimi çevrimiçi eğitim ve evde eğitimle, öğretmenler ve veliler tarafından desteklenerek yerine getirmek zorunda kalmıştır (OECD, 2020, s. 1).

Düşük kaliteli okullar, özellikle düşük gelirli aileler için yeterli erişim sağlanamadığında, öğrencilerin akademik performansını ve motivasyonunu olumsuz etkileyerek yüksek okul terk oranlarına neden olmaktadır. Kalitesiz okullar sınırlı öğrenme kaynakları nedeniyle öğrencilerin akademik başarısını engelleyebilir ve bu da çocukların okulu tamamlama isteğini azaltabilir. Şahin ve diğerleri (2016) yaptıkları çalışmada, yetersiz sosyo-kültürel etkinlikler, yetersiz fiziksel yapılar ve aşırı ders yükünün öğrencilerin okulda devamsızlık ve okulu bırakmalarına neden olan faktörler olduğunu belirlemişlerdir. Bununla birlikte, eğitime verilen önemin az olduğu yoksul bölgelerdeki yetersiz fiziksel koşullar, öğrencilerin eleştirel bir tutum geliştirmelerine neden olabilir. (Şahin vd., 2016, s. 205). Öğrencilerin eğitim hayatında en önemli faktörlerden biri, sağlıklı bir öğrenme ortamıdır. Ancak kötü okul yapıları ve kalabalık sınıflar, öğrencilerin dikkatini dağıtır ve öğrenme sürecini olumsuz etkiler. Bu durum, öğrencilerde motivasyon eksikliği ve ilgisizlik ortaya çıkabilir.

Okulda geç kalma nedeniyle öğrenci taciz riskini artıran, akademik performansı olumsuz etkileyen ve özellikle okuldan önce veya sonra çalışan ve güvenliklerini önceliklendiren sınırlı kaynaklara sahip öğrenciler için okula uzun mesafeler yürümek, bırakmayla sonuçlanabilecek olumsuz sonuçlar doğurabilir. Okulun eve uzak olması nedeniyle öğrencilerin gidiş gelişlerde zorlandığı bulunmaktadır (MoNE ve UNICEF, 2013, s. 48). Bu zorluklar, öğrencilerin okula devamsızlığına neden olabilir ve dolayısıyla okul bırakma eğilimlerini artırabilir. Diğer taraftan, Adıgüzel'in (2013) yaptığı bir çalışmaya göre, liselerinin sayısal olarak az olması kız çocukların okullaşmasına engel oluşturmaktadır (Adıgüzel, 2013, s. 34). Okulların öğrencilerin evlerine uzak olması, ulaşım zorlukları ve düzenli olarak okula gitmede zorluklar yaşanması nedeniyle okul bırakmaya yol açabilir.

Bu çalışmada, öğrenci tacizi, kirli okul tesisleri ve kötü öğretmen davranışı gibi olumsuz okul ortamının, öğrencilerin özgüvenini sarsarak başarısızlığa, devamsızlığa ve okula ilgisizliğe yol açabileceği ve bu durumun öğrencilerin öğrenme ortamlarında kendilerini güvende hissetmemelerinden kaynaklandığı bulgusu ortaya konulmuştur. Karacabey ve Boyacı (2019) tarafından yapılan çalışmaya göre, kalabalık okullar ve sınıflar, öğrenciler arasında iyi ilişkilerin ve etkileşimlerin kurulmasını engellemektedir.

Bunun yanı sıra, okul ortamındaki güvensizlik, okulu bırakma kararı almalarında etkili bir faktördür (Karacabey ve Boyacı, 2019, s. 1050). Öte yandan, Şahin ve diğerleri (2016) tarafından yapılan bir araştırmada, yöneticilerin olumsuz davranışları ve baskıcı tutumları, öğretmenlerin sınıf içindeki olumsuz davranışları ve olumsuz bir okul atmosferinin, öğrencilerin okulu bırakma ve devamsızlık gibi sorunları tetiklediği belirlenmiştir (Şahin vd., 2016, s. 204-205). Bu bağlamda, negatif öğretmen davranışları, öğrencilerin okula karşı bağlantısız hissetmesine ve motivasyon eksikliği yaşamasına sebep olabilir.

Zorbalık öğrencilerin ilişkilerini, duygusal refahını ve sınıf katılımlarını olumsuz etkileyerek, akademik performanslarının kötüye gitmesine ve izole olma hissi yaratmasına neden olmaktadır. Yapılan araştırmalar, çocukların zorbalık gibi mağduriyet yaşamasının, okula devam etmeleri üzerinde olumsuz etkiler yaratabileceğini ortaya koymaktadır (Aryılmaz ve Kartal, 2020, s. 265; MoNE ve UNICEF, 2013, s. 64). Dahası, yapılan bir araştırmaya göre, öğrencilerin okulu bırakma nedenleri arasında, öğretmenler ve arkadaşlar tarafından dışlanma durumunun da etkili olduğu belirtilmektedir. Erkin ve diğerleri (2010) çalışması, bu durumun okul terkine katkısı olduğunu göstermektedir (Erkin vd., 2010, s. 109).

Bulgular, teorik müfredat ile iş olanakları arasındaki bağlantısızlığın, öğrencilerin bazı derslerde ilgisizlik ve başarısızlığına ve erken okul terkine yol açabileceğini gösteriyor. Adıgüzel'in (2013) yaptığı bir araştırma, zorlu dersler, başarısızlık korkusu, ağır müfredat, sık değişen sistem ve zorlu bir sınav sürecinin öğrencilerin okulu bırakmasına neden olduğunu göstermektedir (Adıgüzel, 2013, s. 335). Bu bağlamda, zorlu dersler, bazı öğrenciler için aşırı stres, kaygı ve baskı hissi oluşturarak okulu bırakmalarına sebep olabilir.

5.3. Okul Terkinin Çözüm Yolları

5.3.1. Aile nedenleri çözüm yolları

Araştırma, ailelerin okulda başarılı ve disiplinli öğrenciler yetiştirmek için, aile finansmanı ile desteklemek, okul programlarına katılmak, öğretmenlerle iletişim kurmak ve evde öğrenme deneyimlerini desteklemek gibi faaliyetlerin etkili olduğunu göstermektedir. Yapılan araştırmaya göre, ailelere sağlanan ekonomik destek kız çocuklarının okul kaydını artırarak okul bırakma oranlarını azaltabilir (Adıgüzel, 2013, s.336). Öte yandan, Kartal ve Eryılmaz'ın (2020) çalışması, okul bırakma oranını

azaltmak için ailelerin farkındalığının ve okulla iş birliğinin artırılması gerektiğini belirtmektedir (Kartal ve Eryılmaz, 2020, s. 268). Bu nedenlerden dolayı, okul-aile işbirliği ve aileye ekonomik destek, destekleyici bir ortam sağlayarak ve öğrenmeye yönelik dışsal engelleri azaltarak akademik performansı ve motivasyonu artırabilir.

Araştırma, yerel hükümet politikalarının ve programlarının erken okul terkini azaltabileceğini gösterirken, ailelere eğitimin değeri konusunda duyarlılık kazandırmanın olumlu ebeveyn tutumlarının okula teşvik edebileceğini göstermektedir. Yapılan araştırmada, 4+4+4 eğitim yasasının açık liselere kayıt zorunluluğunun, okul bırakma oranlarını azaltabileceği ifade edilmiştir (Sayan ve Yavçan, 2013, s. 5). Ancak yasa, yüksek riskli öğrencilerin okulu bırakmalarını önlemek için özel önlemler içermemektedir. Öte yandan, eğitimin önemine ilişkin farkındalık ve ailelerin desteği, çocukların okulda kalması ve başarılı olması için etkili bir araç olabilir (MoNE ve UNICEF, 2013, s. 56). Kartal ve Eryılmaz'a göre (2020) eğitimin önemine ilişkin farkındalık ve ailelerin desteği, çocukların okulda kalması ve başarılı olması için etkili bir araç olabilir (MoNE ve UNICEF, 2013, s. 56; Kartal ve Eryılmaz, 2020, s. 268; Adıgüzel, 2013, s. 336). Bu yüzden, ebeveynler, çocuklarının başarılı bir eğitim alması için eğitimin önemini kavradıklarında, çocuklarının düzenli olarak okula gitmelerini sağlamak için gerekli desteği sağlama konusunda daha istekli hale gelirler.

Araştırma, düzenli nakit transferlerinin okul bırakma oranlarını azaltabileceğini, ancak ekonomik zorlukların ortadan kaldırılmadığı sürece düzensiz nakit transferlerinin etkisinin sınırlı kalabileceğini ve gelir sağlayan projelerin ve bursların daha etkili olabileceğini belirtmektedir. Özdemir ve diğerlerinin (2010) çalışmasına göre, nakit transferi programları hedeflerine ulaşamamış olabilir; ancak koşullu nakit transferi gibi para politikalarının çocukların okuldan ayrılma oranlarını azaltmaya yardımcı olabileceği belirtilmektedir (Özdemir vd., 2010, s. 86). Bu nedenlerden dolayı, koşullu nakit transferleri, ailelere çocuklarının eğitimini önceliklendirmeleri ve düzenli katılımı teşvik etmek için finansal teşvikler sağlayabilir.

Araştırma, sivil toplum kuruluşlarının eğitim sisteminin iyileştirilmesinde ve erken ayrılmanın önlenmesinde önemli bir rol oynadığını belirtmektedir. STK'lar, uzaktan eğitime erişimde eşitsizlikleri azaltma, politika oluşturma, ve erken evliliğin önlenmesi gibi konularda kritik bir rol oynamaktadır (Balkar, 2022, s. 46; Sayan ve Yavçan, 2013, s. 21; UNICEF, 2021). Ayrıca araştırma, temel eğitimin okuma yazma bilmeyen ebeveynlere temel beceriler sağlayarak, kariyer eğitimiyle iş bulmalarını sağlayarak aile eğitimi katılımını artırıp, çocukların ihtiyaçlarını karşılamalarını

sağlayabileceğini belirtmektedir. Türkiye'de yapılan bir çalışma, Anne ve Çocuk Eğitim Programı (AÇEP) programına katılan annelerin çocuklarının daha iyi psiko-sosyal gelişim gösterdiğini ve daha yüksek okula devam oranlarına sahip olduğunu (%87'ye karşı %67) göstermiştir (UNESCO, 2015). Bu bağlamda, ebeveynlerin yetişkin eğitimi programları, olumlu bir öğrenme tutumunu modelleyerek ve çocuklarının akademik ve kişisel gelişimlerini desteklemek için bilgi kazanarak, çocukların başarı oranını artırabilir.

5.3.2. Kişisel nedenlerin çözüm yolları

Araştırma, rehberlik ve danışmanlığın öğrencilerin okulu bırakma nedenleriyle başa çıkmalarına yardımcı olabileceğini ve okul terkinin önlenmesine katkıda bulunabileceğini göstermektedir. Bu sonuç yapılan diğer çalışmayla da tutarlılık göstermektedir. Taylı'ya (2016) göre, danışmanlık hizmetleri, pro-sosyal beceri geliştirme, davranış yönetimi eğitimi ve olumlu güçlendirme gibi önlemler, okul bırakma oranlarını azaltmada etkili olabilir (Taylı, 2016, s. 91). Dolayısıyla, rehberlik ve danışmanlık, öğrencilere, okulu bırakmaya neden olabilecek akademik ve kişisel zorlukları aşmak için gerekli psikososyal destek ve stratejileri sağlayabilir.

Çalışma, maddi ihtiyaca dayalı ve başarıya dayalı bursların, yoksul çocukların okul tamamlamasına ve başarılarını artırmaya yardımcı olabileceğini göstermektedir. Araştırmalar, bursların düşük gelirli öğrencilerin devam edenlerin oranını artırabileceğini göstermektedir (Cameron, 2009, s. 316; Şimşek, 2011). Bunun nedeni burslar, maddi engelleri azaltarak ve düşük gelirli öğrencilerin eğitim maliyetini karşılamalarına olanak tanıyarak öğrenci devam oranlarını artırabilir.

Çalışmanın sonuçları, cinsel eğitim veya üreme sağlığı programlarının öğrencilerin sağlıklı cinsel yaşamları hakkında doğru bilgi edinmelerine yardımcı olduğunu ortaya koyuyor. Araştırmalar, kapsamlı cinsel sağlık eğitimi alan ergenlerin, bu eğitimi almayanlara göre daha düşük küçük yaşta hamilelik riski taşıdıklarını göstermektedir (Kohler vd., 2008; Polat vd., 2012, s. 99). Bu bağlamda, cinsel sağlık eğitimi, sağlıklı davranışları teşvik ederek ve bilgi düzeyini arttırarak erken yaşta gebelikleri azaltabilir.

5.3.3. Okul kaynaklı nedenlerin çözüm yolları

Araştırma, öğle yemeği programlarının özellikle yoksul bölgelerde yaşayan çocukların eğitimine destek sağladığını ortaya koymuştur. Öğle yemeği programlar,

sağlıklı bir diyet sağlayarak devamsızlığı azaltabilir ve okula katılımı artırabilir. Çalışmalar, Okul Yemeği Programlarının (OYP) okullaşmayı, okul devamlılığını ve eğitim süresinin artmasını sağlayabileceğini göstermektedir. (Candaş vd., 2011, s.41). Bu nedenlerden dolayı, okul yemeği programları öğrencileri düzenli okula gitmeye teşvik eder, eğitimlerine devam etmelerini sağlar ve böylece kayıt artışına neden olabilir.

Araştırma, kapsayıcı olma, adil olma ve eşitlik faktörlerinin öğrencilerin okulda kalmasına yardımcı olabileceğini ortaya koymuştur. Fiziksel koşulların iyileştirilmesi, yeterli ve temiz okul tesislerinin sağlanması ve bedensel cezaların uygulanmaması öğrencilerin okulda kalmasına yardımcı olabilir. İyi bir öğretmen-öğrenci ilişkisi, öğrencilerin ihtiyaçlarını anlamaya ve uygun destek sağlamaya yardımcı olabilir. Özdemir vd., (2010) tarafından yapılan araştırmaya göre, güvenli bir okul ortamı, destekleyici öğretmenler ve yeterli okul olanakları, öğrencilerin okula aidiyet duygusu, akademik tatmini ve başarısını olumlu yönde etkilemektedir. (Özdemir vd., 2010, s.84). Bunlara ek olarak, Kartal ve Eryılmaz (2020) tarafından gerçekleştirilen bir araştırma, ilköğretim ve ortaöğretim öğrencilerindeki taciz ve ihmallerin önlenmesine yönelik yapılan çalışmaların, okul bırakmayı azaltmada kritik bir rol oynayabileceğini göstermektedir (Kartal ve Eryılmaz, 2020, s. 268).

Araştırma sonuçları, öğrencilerin davranışlarının takibi sayesinde öğretmenlerin okulu bırakma riski taşıyan öğrencileri belirleyebileceğini göstermektedir. Bu şekilde, risk altındaki öğrencilere akademik-sosyal veya duygusal destek, danışmanlık ve rehberlik gibi hizmetler sağlanabilir. Kartal ve Eryılmaz (2020) çalışması, erken okul terkini önlemek için erken uyarı sistemlerinin kurulmasının gerekliliğine vurgu yapmaktadır (Kartal ve Eryılmaz, 2020, s. 268). Bundan dolayı, erken uyarı sistemleri, okuldan ayrılma riski altındaki öğrencileri belirleyerek hedefe yönelik müdahale ve destek sağlayarak okuldan ayrılma oranını azaltabilir.

Öğretmenlerin motive edilmesi, işlerine olan bağlılıklarını ve performanslarını artırabilir. Ayrıca, öğretmenlerin motivasyonu, öğrencilerin motivasyonunu ve performansını da etkileyebilir. Abazaoğlu ve Aztekin'e (2016) göre, öğretmen moral ve motivasyonu Japonya, Finlandiya ve Türkiye'de öğrencilerin matematik ve fen başarısını önemli ölçüde etkiler. (Abazaoğlu ve Aztekin, 2016, s. 2616). Demir'in (2011) çalışması da, öğretmenlerin içsel ve dışsal motivasyonunun, öğrencilerin ders katılımını etkilediğini göstermektedir (Demir, 2011, s. 1404). Bu nedenlerden, öğretmenler motivasyonlu olduklarında, olumlu ve destekleyici bir öğrenme ortamı oluşturabilirler, bu da öğrenci katılımını artırır ve daha iyi öğrenme sonuçlarına yol açar.

Araştırma bulguları, okuldaki öğrencilerin katılımını artıracak ve öğrencilerin başarı için gerekli becerileri öğrenmelerine ve sosyal bağlantılar kurmalarına izin verebilecek ekstra müfredat aktivitelerinin önemini göstermektedir. Araştırmalar, okulda sosyal ve eğitimsel etkinlikler düzenlemenin okul bırakma eğilimini etkili bir şekilde azaltabileceğini ve öğrencilerin akademik başarısını artırabileceğini göstermektedir (Şimşek, 2011, s. 46; Taylı, 2016, s. 91; Kartal ve Eryılmaz, 2020, s. 268). Bu yüzden, okulda sosyal ve eğitimsel etkinlikler düzenlemek öğrencilerin bağlılığını artırır ve bir aidiyet duygusu geliştirmeye yardımcı olabilir, bu da okulu bırakma olasılığını azaltır ve akademik başarıyı teşvik eder.

Okul reformlarının, müfredat uyumu, el becerileriyle yapılan eğitim, mentorluk programları gibi farklı eğitim yöntemleri ve erken okula kayıt gibi faktörlerle birlikte okul terkinin azaltabileceği bulunmaktadır. Çalışmalar, sırasıyla akran öğretmenliği, mesleki eğitim, alternatif okullar, mesleki liselere yönelik atölyeler ve yaygın eğitim yapılarının okul terklerini önlemede ve kayıt artışını sağlamada etkili olduğunu göstermektedir (Taylı, 2016; Kartal ve Eryılmaz, 2020). Bu okul reformları, öğrencilerin okula olan bağlılıklarını, motivasyonlarını ve başarılarını artırabilen ek destek ve alternatif eğitim seçenekleri sunarak, sonuç olarak okulu terk etme olasılığını azaltabilir.

Araştırma, devlet okullarının kalitesini artırmanın da öğrencilere daha iyi eğitim fırsatları sağlayabileceğini ve yoksul çocukların okul terk oranlarını azaltabileceğini ortaya koymuştur. Araştırmalar, yüksek kaliteli bir okula gitmenin okulda kalma ve daha fazla sınıf tamamlama olasılığını artırdığını göstermektedir. Bunun yanında, okulların kalitesinin artırılması, öğrenciler arasındaki okul terkinin önemli ölçüde azaltabilir. Bu sonuç, Hanushek, Lavy ve Hitomi (2008) tarafından yapılan bir araştırma ile desteklenmektedir (Hanushek, Lavy ve Hitomi, 2008, s. 27). Bu durumda, yüksek kaliteli okullar, öğrencilere daha etkileyici ve motive edici bir öğrenme deneyimi sunarak, olumlu ve destekleyici bir öğrenme ortamı oluşturarak ve genel eğitim kalitesini artırarak okul terkinin azaltabilir.

5.4. Öneriler

Araştırmanın sonuçlarına dayanarak, politika eylemi, uygulama ve gelecekteki araştırmalar için öneriler aşağıda verilmiştir;

Politika eylemi öneriler. Uganda hükümeti ve ulusal düzeydeki diğer politika yapıcılar ile uluslararası düzeydeki politika yapıcılar, gelir üretme programları başlatarak yoksul ailelere destek olabilir. Bu projelerin temel amacı, yoksulluğu azaltmak ve yoksul ailelerin gelir seviyelerini yükseltmektir. Bu programlar, dezavantajlı ailelerin çocuklarının temel ihtiyaçlarını karşılamalarına ve eğitim masraflarını ödemelerine olanak sağlayacaktır. Bu da öğrencilerin okula devam etme oranlarını artırabilir ve okul terkini azaltabilir.

Uganda hükümeti ve diğer ulusal ve uluslararası politika yapıcıları, devlet okullarının kalitesini artırmak için önlemler almalıdır. Devlet okullarına yüksek hızda kayıt olan öğrencilere uygun ve iyi bakımlı okul altyapısı sağlanabilir. Devlet okulları yeterli öğretmen, öğretim materyalleri ve öğrenme kaynaklarına sahip olmalıdır. Bundan dolayı, çocukların gerekli bilgi ve becerileri kazanmalarını, öğrenci başarısını, okulu tamamlamayı ve ebeveynlerin çocuklarının okul malzemeleri ve öğle yemeği gibi ihtiyaçlarını karşılamalarını teşvik edecektir.

Uganda hükümeti ve diğer ulusal ve uluslararası politika yapıcıları, çocuk ihmeline, çocuk emeğine, aile içi şiddete, öğrenci istismarına, cinsel istismara, erken yaşta evliliklere ve geç okul kayıtlarına yönelik yasalar çıkarabilir. Ayrıca çocuk istismarı ve cinsel istismarla ilgili mevcut yasalar gözden geçirilebilir.

Uganda hükümeti, "hiçbir çocuğu geride bırakmama" politikasını benimseyebilir. Öğrenci değerlendirmesi, sınıf tekrarları ve sınıf başarısızlığı nedeniyle kayıpları azaltmak için gözden geçirilmelidir. Okullarda yıllık sınıf atlaması da uygulanabilir. Bu, öğrenme zorluğu yaşayan çocukların okulu tamamlamalarını teşvik edecektir.

Pratik öneriler. İlçe eğitim görevlileri, görevlerini doğru bir şekilde yerine getirerek öğrenci bilgilerini ve kayıtlarını, devam, performans, devamsızlık ve kayıp gibi unsurları kontrol edebilir. Aynı şekilde, öğretmen bilgileri, devamsızlık, iş planları ve ders planları gibi konular da denetlenebilir.

Okullarda öğretmen motivasyonunu artırmak için çeşitli adımlar atılmalıdır. Öğretmenlerin motivasyonu, maaş artışları, aylık ek ödenekler ve öğretmenlerin çabalarının takdir edilmesi gibi yöntemlerle sağlanabilir. Bu anlamda, öğretmenlerin öğretme sürecine ve öğrencilerin performansını ve disiplinini iyileştirmeye daha fazla bağlılık göstermeleri teşvik edilebilir.

Uganda hükümeti, MoES, sivil toplum kuruluşları, Uganda parlamentosu ve okul yöneticileri, çocukların eğitimi ve okulu tamamlamanın önemini ailelere anlatmak için çaba göstermelidir. Okul yöneticileri öğrencileri eğitirken, aileler de erken okul kaydı ve çocuklarını uygun okullara kaydettirme konusunda bilinçlendirilebilir. Bu sayede, eğitim konusunda aileler arasında farkındalık yaratılarak olumlu bir tutum oluşturulabilir.

Okulda ve evde, öğretmenler ve veliler öğrencilerin performansını, davranışlarını, grup etkisini, erkek-kız ilişkilerini ve okul faaliyetlerine katılımlarını düzenli olarak izlemelidir. Bu şekilde, öğrenci devamsızlığını, olumsuz grup etkisini ve başarısızlığı azaltmak mümkün olabilir. Bu izleme süreci, öğrencilerin güçlü yönlerini ve zayıf noktalarını belirlemek için önemli bir araç olabilir ve öğrencilerin bireysel gereksinimlerine uygun destek sağlamak için kullanılabilir.

Okullar ve veliler, çocuklara düzenli olarak rehberlik ve danışmanlık hizmetleri sunmalıdır. Ayrıca, cinsel eğitim, üreme sağlığı eğitimi ve kariyer rehberliği gibi konular da çocuklara aktarılabilir. Bu şekilde, öğrencilerin davranışlarını düzenlemelerine yardımcı olabilir ve sağlıklı cinsel davranışları teşvik edebilir. Bununla birlikte, bu hizmetler öğrencilerin sosyal ve duygusal gelişimini desteklemek için önemli bir araçtır ve onların gelecekteki hedeflerini belirlemelerine yardımcı olabilir.

Okullar, okul iklimini iyileştirmeye yönelik adımlar atmaktadır. Fiziksel cezalandırma, zorbalık ve kötü öğretmen-öğrenci ilişkileri gibi olumsuz durumların ortadan kaldırılması gerekmektedir. Bu bağlamda, okul çevresi özellikle hijyenik tesislerin temizliği konusunda özen gösterilmelidir. Bunun yanı sıra, okullarda yemek programları da düzenlenebilir.

İlkokul ve ortaokul düzeyindeki eğitim reformlarının finansmanı, yeterlilik temelli müfredatlar üzerinde odaklanmalıdır. Bu doğrultuda öğretmenlere, etkili öğretim materyalleri ve araçları sunulabilir. Bu şekilde, yeni müfredatın etkinliği artırılabilir ve öğrencilerin gerekli bilgi ve becerileri kazanmaları desteklenebilir. Uganda hükümeti, MoES, sivil toplum kuruluşları, Uganda Parlamentosu, diğer politika yapıcılar ve okullar, yoksul çocuklara burs imkanları sunmalıdır. Bu açıdan savunmasız gruplara eğitim fırsatları sağlayabilir ve okulu bitirme oranlarını artırabilir.

Gelecekteki araştırmalar için öneriler. Gelecekteki araştırmacılar, okul terk eden çocukların özelliklerini inceleyerek okula devam etme riski altındaki öğrencileri belirlemeye yardımcı olabilirler. Bu sayede, okullar ve aileler için önleyici tedbirlerin belirlenmesine ve uygun destek hizmetlerinin sunulmasına katkı sağlayabilir. Bu

araştırmalar, okul dışındaki faktörlerin öğrencilerin akademik başarıları üzerindeki etkisini anlamak için de önemli bir kaynak olabilir.

Gelecekteki araştırmacılar, erken okul terkini önlemek için uygulanan çözüm yollarının etkililiği üzerine nitel bir çalışmaya odaklanabilirler. Bunun yanı sıra, Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisi teorisinde önerildiği gibi, temel ihtiyaçların eksikliğinin okul bırakma eğilimini nasıl etkilediğini belirlemek için nicel bir çalışma yapılabilir. Bu tür araştırmalar, eğitim politikaları ve programlarına daha sağlam bir temel oluşturabilir ve okul bırakma oranını azaltmaya yönelik daha etkili stratejilerin geliştirilmesine yardımcı olabilir.

KAYNAKÇA

- Adam, S., Adom, D., & Bediako, A. B. (2016). The major factors that influence basic school dropout in rural Ghana: The case of Asunafo south district in the Brong Ahafo region of Ghana. *Journal of Education and Practice*, 7 (28), 1-8
- Abazaoğlu. I., ve Aztekin, S. (2016). The role of teacher morale and motivation on students' science and math achievement: Findings from Singapore, Japan, Finland and Turkey. *Universal Journal of Educational Research* 4(11), 2606-2617, 2016 <https://doi.org/10.13189/ujer.2016.041114>
- Adıgüzel. A. (2013). "Kız çocuklarının okullaşma engelleri ve çözüm önerileri (Şanlıurfa örneği). *EKEV Akademi Dergisi*. 17(58), 325-344. <http://www.idealonline.com.tr/IdealOnline/makale/paper/193>
- Akyeampong, K., Delprato, M., Lewin, K., Mindano, G., & Sentengo, J. (2018). *The effectiveness and efficiency of secondary education in Sub-Saharan Africa, EESSA Project. The case of Uganda* (Mixed method project report).
- Analia, J. (2012). *SABER teacher country report: Uganda 2012 (English). Systems Approach for Better Education Results (SABER) country report; 2012 Washington, D.C.: World Bank Group.* <http://documents.worldbank.org/curated/en/297901468316987857/SABER-teacher-country-report-Uganda-2012>
- Anney, V. N. (2014). Ensuring the quality of the findings of quantitative research: Looking at trustworthiness criteria. *Journal of Emerging Trends in Educational Research and Policy Studies (JETERAPS)*, 5, 2272-281.
- Aruma, E. O., & Enwuvesi, H. M. (2017). Abraham Maslow's hierarchy of needs and assessment of needs in community development. *International Journal of Development and Economic Sustainability*, 7(5), 15-27.
- Avanesian, G., & Sakshi, M., & Suguru, M. (2021). COVID-19 and school closures: One year of education disruption. UNICEF. <https://doi.org/10.13140/RG.2.2.13528.42245>
- Azevedo, J. P., Aroob, S., Goldemberg, D., Hasan, A., & Koen, G. I. (2020). *Simulating the potential impacts of Covid-19 school closures on schooling and learning outcomes: A set of global estimates*. Policy Research Working Paper; No. 9284. World Bank, Washington, DC. © World Bank.

<https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/33945> License: CC BY 3.0 IGO.”

- Babimba, E. (2018). *Causes of Pupil Dropout in Primary Schools in Uganda*. Munich, GRIN Verilog, <https://www.grin.com/document/436080C>
- Bademci, H. Ö., Karadayı, E. F., Pur Karabulut, İ. G. ve Bağdatlı V. N. (2018). *Öğrencilerin özsaygılarının artırılması yoluyla okul terkinin önlenmesi*. Türk Psikoloji Yazıları. 21(41), s. 60-73.
- Balkar, B. (2022). An investigation of distance education activities of non-governmental organizations (NGOs) in Turkey during the COVID-19 pandemic. *Asian Journal of Distance Education*, 17(1), 34-57. <https://doi.org/10.5281/zenodo.6141000>
- Balkis, M. (2018). Academic motivation and intention to school dropout: the mediation role of academic achievement and absenteeism. *Asia Pacific Journal of Education*, 38(2), 257–270. <https://doi.or.1460258g/10.1080/02188791.2018>
- Bayhan, G. ve Dalgıç, G. (2012). School dropout according to the views of high school leavers. *Inonu University Journal Of the Faculty of Education*, 13(3), 107-130
- Boyacı, A., Karacabey, M. F. ve Öz, Y. (2018). Organizational problems challenging the capacity of open vocational high schools in dealing with the school dropouts, *Turkish Online Journal of Qualitative Inquiry*, 9 (1), 1-25.
- Boyacı, A. ve Öz, Y. (2018). Ortaöğretimde okul terki ve sosyal sermaye: Nitel bir araştırma. *Journal of Economy Culture and Society*, 58. 67-89. <https://doi.org/10.26650/JECS403224>
- Cameron, L. (2009). Can a public scholarship program successfully reduce school dropouts in a time of economic crisis? Evidence from Indonesia. *Economics of Education Review*, 28(3), 308–317. <https://doi.org/10.1016/j.econedurev.2007.09.013>
- Candaş, A., October, B. A., Günseli, S., ve Baki, D. M. (2011). *Devlet ilköğretim okullarında ücretsiz öğle yemeği sağlamak mümkün mü?: Farklı ülke modelleri ve Türkiye'ye yönelik öneriler*. <https://www.bilimsenligi.com/devlet-ilkogretim-okullarinda-uccretsiz-ogle-yemegi-saglamak-mumkun-mu.html/?amp=1>
- Candia, D., Ashaba, C., Jehopio, P., Kyasiimire, B., & Mukoki, J. (2018). Non- school factors associated with school dropouts in Uganda. *People International Journal of Social Sciences*. 4(1), 477-493. <https://doi.org/10.20319/pijss.2018.41.477493>.
- Cummins, M. (2020, November 10). *COVID-19: A catastrophe for children in Sub-Saharan Africa cash transfers and a marshall plan can help*. UNICEF Report.

<https://www.unicef.org/esa/report/covid-19-catastrophe-for-children-in-sub-saharan-africa>

- Chikhungu, M. L., Chiwaula, L., Kadzamira, E. & Meke, E. (2020). Tackling girls dropping out of school in Malawi: Is improving household socio-economic status the solution? *International Journal of Educational Research*, 103(2020), 101578, 1-12. <https://doi.org/10.1016/j.ijer.2020.101578>
- Chin, H.B., Chattopadhyay, S.K., Elder, R.W., Jacob, V., Mercer, S.L., Santelli, J.S. . . . Sipe, T.A. (2012). Comprehensive risk-reduction and abstinence education interventions to prevent or reduce the risk of adolescent pregnancy, Human Immune Deficiency Virus, and Sexually Transmitted Infections: Two systematic reviews for the guide to community preventive services. *American Journal of Preventive Medicine*, 42 (3), 272-94.
- Creswell, J. (2015). *Educational research: Planning, conducting, and evaluating quantitative and qualitative research*. (5th ed.). New York: Pearson.
- Demir, K. (2011). Teachers' intrinsic and extrinsic motivation as predictors of student engagement: An application of self-determination theory . *Education Sciences* , 6 (2) , 1397-1409 . Retrieved from <https://dergipark.org.tr/en/pub/nwsaedu/issue/19820/212073>
- Dockery, D. J., & Berry, R. (2010). *Indicators, trends and promising interventions in dropout prevention: A review of literature*. MERC publications. Scholarscompass. vcu.edu/merc_pubs/20/
- Durlak, J. A., Pachan, M., & Weissberg, R. P. (2010). A meta-analysis of after-school programs that seek to promote personal and social skills in children and adolescents. *American Journal of Community Psychology*, 45(3-4), 294–309. <https://doi.org/OI 10.1007/s10464-010-9300-6>
- Galimaka, L. (2008). Policy gaps in universal primary education that contribute to school dropout in Uganda: ISS Institute of Social Sciences; The Hague, The Netherlands. (Unpublished Master's Degree Thesis).
- Erktin, E., Okçabol, R. ve Ural, O. (2010). Examining school related factors leading to dropout through children's conceptions and experiences: Development of a scale for attitudes towards elementary school. *Australian Journal of Guidance & Counseling*, 20(1), 109-118.

- Gatsi, R. (2018). *Early school leavers' perspectives on the school dropout Phenomenon in Zimbabwe*. University of Pretoria, Pretoria. (Unpublished Master's Degree Thesis).
- Gondwe, G. C. (2016). "Factors influencing rural female pupils drop out from primary schools, in Nkhata-Bay south district, Malawi". Culminating Projects in Education Administration and Leadership.15. <https://repository.stcloudstate.edu/edadetds/15>.
- Government of Uganda. (2021). *Uganda Vision 2040*. <http://www.npa.go.ug/wp-content/uploads/2021/02/VISION-2040.pdf>
- Gümüş, S., ve Chudgar, A. (2015). Factors affecting school participation in Turkey: An analysis of regional differences. *Compare*. 1-23. <https://dx.doi.org/10.1080/03057925.2015.1095073>.
- Hartnack. C. (2017, July 08). *Background document and review of key South African and international literature on school dropout*. : DG Murray Trust (DGMT). <https://www.dgmt.co.za/wp-content/uploads/2017/08/School-Dropout-Background-Paper-Final.pdf>
- Hanushek, E., Lavy, V. & Hitomi, K. (2008). Do Students Care about School Quality? Determinants of Dropout Behavior in Developing Countries. *Journal of Human Capital*. 2. 69-105. <https://doi.org/10.1086/529446>
- Hunt, F. M. (2008). *Dropping out from school: A cross country review of literature*. Project Report. Consortium for Research on Educational Access, Transitions and Equity (CREATE), Falmer, UK. <http://www.create-rpc.org/publications/ptas/>
- Inoue, K., Emanuela di G., James, G., & Yesim S. T. (2015). *Out-of- school youth in Sub-Saharan Africa: A policy perspective directions in development*. Washington, DC: World Bank. Doi:10.1596/978-1-4648-0505-9. License: Creative Commons Attribution CC BY 3.0 IGO.
- ILO & UNICEF (2021, June 10). *Methodology of the 2020 ILO-UNICEF global estimates of child labor*. International Labor Office and United Nations Children's Fund, New York, 2021. https://www.ilo.org/Wcmsp5/groups/public/-ed_norm/---ipec/document/publication/wcms_797515.pdf
- İra, N. ., Çetin, t. G. ., ve Doğan, M . (2019). Örgütsel etkililik ve okul terki. *Turkish International Journal of Special Education and Guidance & Counselling*. 8(2), 61–70. Retrieved from <https://www.tijseg.org/index.php/tijseg/article/view/28>

- Johansson. B. (2019). *Dropping out of school. A systematic and integrative research review on risk factors and intervention*. Örebro University, Örebro. (Unpublished Master's Degree Thesis).
- Julia, L. (2022, December 22). *Disclosable version of the ISR - Uganda Secondary Education expansion project - P166570 - Sequence No : 06* (English). Washington, D.C. : World Bank Group. <http://documents.worldbank.org/curated/en/09965501222230246/P16657009e00550350b4a6010bdcd8a3d0e>
- Kabay, S. (2016). Grade repetition and primary school dropout in Uganda. *Harvard Educational Review*, 86(4), 580-606. <https://doi.org/10.17763/1943-5045-86.4.580>.
- Kalinga, T. S. (2013). *Causes of drop-out in secondary schools in Tanzania: The case study of Beya, Dar Es Salaam and Kilimanjalo regions*. The Open University of Tanzania Dar-el-Salaam (Unpublished Master's Degree Thesis).
- Karacabey, M.F., ve Boyacı, A. (2019). Individual and institutional factors contributing to school dropouts. *Kastamonu Education Journal*, 27(3), 1047-1057. <https://doi.org/10.24106/kefdergi.2540>.
- Kartal, S. ve Eryılmaz Ballı, F. (2020). Okul terki araştırmaları: Sistematik bir analiz çalışması . *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* , 10 (2) , 257-278 . Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/kusbd/issue/56190/615994>
- Kayombo, C. (2017). *The role of parents involvement towards students academic performance among public primary schools in Tanzania; A case of selected primary schools in Ilala municipality*. The Open University of Tanzania, Der-al-salaam. (Unpublished Master's Degree Thesis).
- Kayongo, E., Mijumbi-Deve, & Kawooya, I. (2019). *The causes of school dropouts at the transition between primary to secondary school and possible control measures*: Rapid Response Brief. June 2019.
- Kiambati, R. W. (2020). *School based factors influencing students' dropout in public secondary schools in Kiambu county, Kenya*. Kenyatta University, Nairobi. (Unpublished Master's Degree Thesis).
- Kinyagu, D. (2020). *Preventive strategies against student dropout in secondary school in Nachingwea district- Tanzania*. Göteborgs Universitets, Gothenburg. (Unpublished Master's Thesis).

- Kirk, L. H. (2011). *Attitudes, knowledge, and experience with dropout prevention strategies of Mississippi teachers and administrators*. (2011). Dissertations. 391. <https://aquila.usm.edu/dissertations/391>
- Kirondo, H.A. (2014). *Strategies employed by teachers to motivate students in Kinondoni municipality*. The Open University of Tanzania, Dar-es-salaam. (Unpublished Master's Degree Thesis).
- Kithonga, F. & Mbogo, R. W. (2018). The impact of domestic violence on the learning process of high school students. *Advances in Social Sciences Research Journal*, 5(8), 544-554. <https://doi.org/10.14738/assrj.58.5138>
- Kitubi, M. (2021, June 22). *Government lists options for 74, 000 ungraded students*. New Vision. <https://www.newvision.co.ug/category/education/government-lists-options-for-74000-ungraded-s-109601>
- Langat, M. C., Mwirichia, S. & Owiti, B. (2021). Management of school environmental factors on dropout rates in public primary schools in Kuresoi south sub-county, Kenya. *World Journal of Innovative Research (WJIR)*, 11(3), 01-08
- Lester, J., Cho, Y., & Lochmiller, C. (2020). Learning to do qualitative data analysis: A starting point. *Human Resource Development Review*. 19. 94-106. 10.1177/1534484320903890.
- Lockheed, M., Ninan, E. Sajitha, B. & Tan, J. (2018). *Facing forward schooling for learning in Africa*. Africa Development Forum series. Washington, DC: World Bank. Doi:10.1596/978-1-46481260-6. License: Creative Commons Attribution CC BY 3.0
- Loeser, J, Özler, B., & Premand, P. (2021, May 10). *What have we learned about cash transfers?* World Bank Blog. <https://www.Blogs.worldbank.org/impactvaluation/what-have-we-learnt-about-cash-transfer>
- Lombo, L. (2015). *Second chance for school dropouts in Kenya through adult education*. Walden Dissertations and Doctoral Studies. 1719. <https://scholarworks.waldenu.edu/dissertations/1719>
- Machano, A. V. (2020). *An assessment of factors influencing female students' dropout in secondary schools in north "A" district, Zanzibar*. The Open University of Tanzania, Dar es Salaam. (Unpublished Master's Thesis).
- Majgaard, K., & Mingat, A. (2012). *Education in Sub-Saharan Africa: A comparative analysis*. Washington, D.C.: World Bank. DOI: 10.1596/978-0-8213-8889-1. License: Creative Commons Attribution CC BY 3.0.

- Malhotra, A., & Elnakib, S. (2021). *Evolution in the evidence base on child marriage (2000-2019)*. UFPA-UNICEF Report. Evolution in the evidence base on child marriage (2000-2019). UFPA-UNICEF Report. <https://www.Ufpa.org/default/files/resource/pdf/child-marriage-evidence-report-2021.pdf>
- Malmqvist, J., Hellberg, K., Möllås, G., Rose, R., & Shevlin, M. (2019). Conducting the pilot study: A neglected part of the research process? Methodological findings supporting the importance of piloting in qualitative research studies. *International Journal of Qualitative Methods*, 18, 1-11. <https://doi.org/10.1177/16094069198783>
- Maslow, A.H. (1943) A theory of human motivation. *Psychological Review*, 50, 370-396. <http://dx.doi.org/10.1037/h0054346>
- Maswahu, I. L. (2012). *Grade 10 dropout predisposition and resilience in one rural and one urban secondary school in the Kizito cluster of the Caprivi education region in Namibia*. University of the Western Cape, Cape Town. (Unpublished Master's Degree Thesis).
- Mertens, D. M. (2010). *Research and evaluation in education and psychology: Integrating diversity with quantitative, qualitative, and mixed methods*. (3rd ed.). Thousand Oaks: Sage.
- Mikisa, H. I. J. (2019). *Retention of girls at primary school in the Busolwe sub-county Butaleja district, eastern Uganda*. All Dissertations. 2327. https://tigerprints.clemson.edu/all_dissertations/2327.
- Ministry of Education and Sports Education. (2010). *Uganda education statistical abstract*. MoES, Kampala. <https://www.education.go.ug/wp-content/uploads/2019/08/Abstract.2010.pdf>
- Ministry of Education and Sports Education. (2012). *Dropout study in Universal Secondary Education (USE)*. MoES, Kampala. <https://www.education.go.ug/wp-content/uploads/2019/08/Dropout-Report-in-USE-schools-2012.pdf>
- MoNE ve UNICEF (2013). *Ortaöğretimde sınıf tekrarı, okul terk sebepleri ve örgün eğitim dışında kalan çocuklar politika önerileri raporu*. EDUSER Danışmanlık, Aydoğdu Ofset Matbaacılık: Ankara, Türkiye. Retrieved from <http://www.meb.gov.tr/earged/unicef/S%C4%B1n%C4%B1f%20Tekrar>

- Mpyanyu, C. M., Lubaale, M. A. Y., Ochen E.A., & Onyango, E. O. (2014). *Out of school children study in Uganda*. <http://www.gcap.globalout-of-school-children-study-report-final-report-2014.pdf>
- Muhammad, I. (2015). *Teachers' motivation and students' academic performance at O' Level in secondary schools in Mbale municipality, Uganda*. Islamic University, Mbale. (Unpublished Master's Degree Thesis).
- Nabongo, D. (2012). *Factors contributing to school dropout in Universal Primary Education (UPE) schools in Namalembi sub-county, Iganga district-Uganda*. Uganda Management Institute, Kampala. (Unpublished Master's Thesis).
- Nabugoomu, J. (2019). School dropout in rural Uganda: Stakeholder perceptions on contributing factors and solutions. *Education Journal*, 8(5), 185-195. <https://doi.org/10.11648/j.edu.2019080>
- Ngware, M.W., Boukary, H., Mutisya, M., Otieno, C.M.A., Riechi, A.R.O., Wekulo, P., & Zikani, K. (2018). *Alternative education and return pathways for out-of-school youth. A background paper for the Secondary Education in Africa (SEA). Preparing youth for the future of work*. APHRC, Nairobi. https://www.mastercardfdn.org/wp-content/uploads/2019/03/SEA-Alternative-Pathways-OOSY_-APHRC-Final.pdf
- OECD. (2020). School education during COVID -19: *Were teachers and students ready*. <https://oecdutoday.com/students-ready-thrive-interconnected-world-first-pisa-assessment-global-competence/amp/>
- Oduya, S. O. (2020). *Determinants of school dropout among secondary school girls in Kibra and Langata in Nairobi county, Kenya*. Kenyatta University, Nairobi. (Unpublished Master's Thesis).
- Odyek, J. (2022, January 31). *Presidential initiative on skilling girl child resumes*. New Vision. <https://www.newvision.co.ug/category/news/presidential-initiative-on-skilling-girl-chil-125755>
- Oganga, N. (2013). *Feeding Students? Examining views of parents, students and teachers on the world food program's school feeding initiatives in Chamwino district in Tanzania*" (2013). Master's Capstone Projects. 28. Retrieved from https://scholarworks.umass.edu/cie_capstones/28
- Özdemir, S., Erkan, S., Karip, E., Sezgin, F. ve Şirin, H. (2010). *İlköğretim okulu öğrencilerinin okulu terk etme nedenleri ve çözüm önerileri*. Ankara: TÜBİTAK Proje No: 107K453.

- Pollack, L. (2010). *"Examining the effectiveness o of dropout prevention practices and 3their implications for intervention with public school students"* (2010). Dissertations. 389. <https://aquila.usm.edu/dissertations/38>
- Polat, S., Atici, A., Karakas, D., Culha, G. G., ve Erdogan, S. (2011). Peer Training Increases the Level of Knowledge on Sexual and Reproductive Health in Adolescents. *Journal of Tropical Pediatrics*, 58(2), 96–101. <https://doi.org/10.1093/tropej/fmr041>
- Roorda, D., Frans, O., Helma, K., & Jantine, S. (2011). The influence of effective teacher-student relationships on students' school engagement and achievement: A meta-analytic approach. *Review of Educational Research*, 81(4), 493-529. <http://doi.org/10.3102/0034654311421793>
- Runhare, T., Mudzielwana, N., Ouda, J.B., & Vele, M. T. (2021). School–community interventions to curb learner dropout: The perceptions of key education stakeholders in a rural South African school neighbourhood. *International Review of Education*, 65(5), 591-610. <https://doi.org/10.1007/s11159-021-09910-0>
- Sabates , R., Akyeampong, K., Hunt, F., & Westbrook, J. (2010). *School drop out: Patterns, causes, changes and policies. Paper commissioned for the global monitoring report 2011. The hidden crisis: Armed conflicts and education.* https://www.researchgate.net/publication/336676395_school_droout_patterns_cau ses_changes_and_policies
- Safieldin, M. (2021, July 02). *Prioritize re-opening of schools to secure children’s well being.* (UNICEF, Uganda Press Release). <https://www.Unicef.org/uganda/press-releases/priotize-re-opening-schools-secure-childrens-well-being>
- Save the Children. (2020). *Save the children protection assessment on the impact of covid-19 in Uganda.* Save the Children International. <https://resourcecentre.savethechildren.net/document/save-children-protection-assessment-impact-covid-19-uganda/>
- Sayan. S., ve Yavçan. B. (2013). *Mapping of VET educational policies and practices for social inclusion and social cohesion in the Western Balkans, Turkey and Israel.* <https://www.lse.ac.uk/LSEE-Research-on-South-Eastern-Europe/Assets/Documents/Research/Research-Network/Research-Projects/Mapping-of-VET-Educational-Policies/TURKEY-FINAL-Report.pdf>

- Segumba, I. (2015). *Factors leading to problems of dropout in primary school pupils in Temeke District*. The Open University of Tanzania, Dar-el-Salaam. (Unpublished Master's Degree Thesis).
- Şahin, S., Arseven, Z., ve Kiliç, A. (2016). Causes of student absenteeism and school dropouts. *International Journal of Instruction*, 9(1), 195-210.
- Şimşek, H. (2011). Lise öğrencilerinde okulu bırakma eğilimi ve nedenleri (Güneydoğu Anadolu Bölgesi örneği) [Dropout tendency among high school students and its reasons (A case study in the Southeastern Anatolia Region)]. *Eğitim Bilimleri Araştırmaları Dergisi - Journal of Educational Sciences Research*, 1 (2), 27-47. <http://ebad-jesr.com/>
- Stoebenau, K., Edmeades, J.D., Sexton, M., & Warner, A. (2015). “Girls are like leaves on the wind”: How gender expectations impact girls' education- A closer look from West Nile, Uganda. Washington: International Center for Research on Women, 2015.
- Sutton, J., & Austin, Z. (2015). Qualitative Research: Data Collection, Analysis, and Management. The Canadian journal of hospital pharmacy. 68. 226-31. <https://doi.org/10.4212/cjhp.v68i3.1456>
- Synders, J. S. (2013). *An interpretive study of high school dropouts in the context of a former disadvantaged community*. Stellenbosch University, Stellenbosch. (Unpublished Master's Degree Thesis).
- Taddese, E., & Tadele, Y. (2019). Prevalence, causes and prevention of primary school dropout in Ggurage zone, Ethiopia. *IOSR Journal of Humanities and Social Science*, 24(5), 69-77. <https://doi.org/10.9790/0837-2405086977>
- Tamusuza, A. (2011). Leaving school early: The quest for Universal Primary Education in Uganda. *The African Statistical Journal*, 13, 1-15. <https://www.afdb.org/filesadmin/uploads/afdb/Documents/publications/Leaving%20School%20Early%20Quest.pdf>
- Taylı, A. (2016). Okulu Bırakmanın Önlenmesi Ve Önlemeye Yönelik Uygulamalar . *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8 (1) , 91-104 . Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/aibuefd/issue/1492/18041>
- Thirari, L. M. (2012). *Study of the causes of dropout in public schools in Ndoleli division, Igembe north district*. University of Nairobi, Nairobi. (Unpublished Master's Degree Thesis).

- Thiruane, R.K. (2016). *Investigating the causes of pupils' dropout in public primary schools in Imenti north sub county, Meru County, Kenya*. KCA University, Nairobi. (Unpublished Master's Degree Thesis).
- UBOS. (2018). *The Uganda National Household Survey 2016/2017*. Kampala, Uganda; UBOS.
https://www.Ubos.org/wpcontent/uploads/publications/o3_20182016_UNHS_FINAL_REPORT.pdf
- UBOS. (2021, June 29). *The Uganda National Household Survey 2019/2020*. UBOS, Kampala, Uganda. <https://www.Ubos.org/Uganda-national-survey-report-2019-2020-released/>
- Uganda Bureau of Statistics. (2020). *Statistical Abstract*. UBOS, Kampala, Uganda.
<https://www.open.africa/dataset/ad7a0c66-79e0-4d4f-a7a6327b4cca96e9/resource/a7aebf61-9110-4a75-bfc6-01ada639212c/download2020-uganda-statistical-abstract.pdf>
- UIS. (2012). *Opportunities lost: The impact of grade repetition and early school leaving*. UNESCO Institute for Statistics, Montreal Quebec, Canada.
- UIS & Global Education Monitoring (GEM) Report. (2016). *Leaving no one behind: How far on the way to primary and secondary education?* UNESCO.
<https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000245238>
- UIS. (2018, February 19). *One in five children, adolescents and youth is out of School*. UNESCO Institute of Statistics.
<https://www.Uis.unesco.org/default/files/documents/fs48-one-five-children-adolescents-youth-out-school-2018-en.pdf>
- UIS. (2019). *New methodology shows that 258 million children, adolescents and youth are out of school*. UNESCO Institute for Statistics.
<https://www.uis.unesco.org/sites/default/files/documents/new-methodology-shows-258-million-children-adolescents-and-youth-are-out-of-school.pdf>
- UIS. (n.d). *Education and literacy*. UNESCO Institute for Statistics. Retrieved from <https://uis.unesco.org/en/country/ug?theme=education-and-literacy>
- UNESCO.(28, August 2015). *Family literacy programmes, Turkey*. UNESCO Turkey.
<https://uil.unesco.org/case-study/effective-practices-database-litbase-0/family-literacy-programmes-turkey>

- UNESCO. (2020). *Global Education Monitoring Report 2020: Inclusion and education: All means all*. Paris, UNESCO.
- UNESCO. (2021, May 18). *A snapshot of educational challenges and opportunities for recovery in Africa*. UNESCO COVID-19 Education Response. AH.
- UNESCO. (2022). *Leave no child behind: global report on boys' disengagement from education*. United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization, 7, place de Fontenoy, 75352 Paris 07 SP, France
<https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000381105>
- UNFPA & UNICEF (2022). *COVID-19 and child marriages in Uganda*.
<https://www.unicef.org/uganda/reports/covid-19-and-child-marriage-uganda>
- UNICEF. (2021). *All children back in school! Dropout prevention modules for teachers and school teams*. <https://www.unicef.org/eca/media/19386/file>
- United Nations Uganda. (2012, November 12). *Base line survey of the UN Joint Program on Population*. UN. AH Consulting. <http://www.final-report-baseline-survey-for-the-un-jpp.pdf>
- Uzeirli, E ve Kilicoglu, G. (2021). Investigation of primary teacher training process in Turkey and Azerbaijan*. *Eğitim ve Bilim*, 46(207), 375–401.
<https://doi.org/10.15390/EB.2021.9246>
- Weatherholt, T., Crouch, L., Dombrowski, E., Healey, H., Jordan, R., Merseth, K., & Pressley, J. (2018). *Uganda early years enrollment and repetition*. Report prepared for UK Aid East Africa Research Hub. 5ab8c791ed915d78bc234777.
- Wodon, Q., Mulindwa, I., Ninan, E., Rakotomalala, M., & Tsimpo, C. (2016, March 01). *Levels and efficiency of spending for education (English)*. Washington, D.C. : World Bank Group.
<http://documents.worldbank.org/curated/en/848621511525907818/Uganda-Levels-and-efficiency-of-spending-for-education>
- Yeboah-Obeng, F. (2016). *Achieving Universal Primary Education: A case study of drop out in Ghana*. University of Oslo, Oslo. (Unpublished Master's Degree Thesis).
- Yıldız, M., ve Eldeleklioğlu, J. (2018). Investigation of the school dropout problem at level of primary and secondary schools in Turkey. *European Journal of Education Studies*, 0. <http://dx.doi.org/10.46827/ejes.v0i0.1787>

Yilmaz, K. (2013). Comparison of quantitative and qualitative research traditions: epistemological, theoretical, and methodological differences. *European Journal of Education*, 48(2), 311-325. <https://doi.org/10.1111/ejed.120>

EKLER

EK Numarası	Başlık	Sayfa Numarası
EK 1	Rıza Formu	91
EK 2	Görüşme Formu 1	93
EK 3	Görüşme Formu 2	94
EK 4	Veri Toplama Aracı Kullanma İzni	98

EK-1

Riza Formu

Tezinin Adı: **Uganda'daki Okulu Terkinin Nedenleri ve Çözüm Yolları: Nitel Bir Araştırma**

Araştırmacının Adı: Magret Ssebalinga Ntabadde

Danışman Adı: Dr. Gökhan Kılıçoğlu

Telefon Numarası: veya

E-posta Adresi:

A. Araştırmanın amaç ve arka plan

Sizi, **Magret Ssebalinga Ntabadde** tarafından yürütülen “**Uganda'daki Okul Terklerinin Nedenlerini ve Çözüm Yolları: Nitel Bir Araştırma**” başlıklı araştırmaya davet ediyoruz. Bu bağlamda, bu çalışmada gönüllü olarak yer almanız istenmektedir. Bu çalışma ile ilgili konularda bilgili ve deneyimli olduğunuz düşünülmektedir.

Çalışmanın iki amacı vardır, bunlar aşağıda verilmiştir:

A. Uganda'da okul terklerinin nedenlerini araştıracaktır.

B. Uganda'da okul terklerinin çözüm yollarını araştıracaktır.

B. Prosedürler

Bu çalışmaya katılmayı kabul ederek, aşağıdaki talimatları takip etmeniz gerekmektedir:

i) Bilgilendirilmiş onay formunu okuyup onaylamanız.

ii) Araştırmada sizden tahminen 35 ila 45 dakika ayırmanız istenmektedir.

iii) Tüm görüşme oturumu kaydedilecek ve yanıtlarınız çalışma bulgularında rapor edilecektir.

iv) Okulu bırakma nedenleri ve çözüm yolları ile ilgili bilgi ve deneyimlerinizi sağlayacaksınız.

v) Kişisel bilgilerinizi sağlayacaksınız (gerekirse).

C. Risk

Bu çalışmada herhangi bir beklenen risk bulunmamaktadır. Araştırma etiği ve profesyonelliği gözetilecektir. Araştırma katılımcılarına ne fiziksel ne de psikolojik zarar verilmeyecektir.

D. Gizlilik

Görüşmeler sırasında sağlanan bilgilerin gizliliği korunacak ve doğru bir şekilde kullanılacaktır. Hiçbir tez, makale veya yayında kişisel kimlik bilgileri ifşa edilmeyecektir. Kayıtlar ve özetler, katılımcıların isimleri veya diğer doğrudan kimlik bilgileriyle ayrı ayrı saklanacaktır ve bu bilgilere kodlar aracılığıyla erişilecektir. Araştırma bulguları kilitli dosyalarda muhafaza edilecektir ve yalnızca araştırmacı bu dosyalara erişebilecektir. Görüşme verileri, kelimesi kelimesine transkript edildikten sonra imha edilecektir

E. Gönüllü katılım

Bu çalışmanın amacına ulaşması için sizden beklenen, bütün soruları eksiksiz, kimsenin baskısı veya telkini altında olmadan, size en uygun gelen cevapları içtenlikle verecek şekilde cevaplamanızdır. Ancak, çalışmaya katılmama veya katıldıktan sonra herhangi bir anda çalışmayı bırakma hakkına da sahipsiniz.

F. Sorular

Eğer araştırmanın amacı ile ilgili verilen bu bilgiler dışında şimdi veya sonra daha fazla bilgiye ihtiyaç duyarsanız araştırmacıya şimdi sorabilir veya e-posta adresi ve numaralı telefondan ulaşabilirsiniz. Bu formu okuyup onaylamanız, araştırmaya katılmayı kabul ettiğiniz anlamına gelecektir.

Ad Soyadı _____ İmza _____

-Tarih _____

Araştırma Katılımcısı.

İmza _____ Tarih _____

Çok Teşekkür Ederim.

Araştırmacı.

Magret Ssebalinga Ntabadde

İmza: _____

EK-2

Görüşme Formu 1

Tüm katılımcılar için:

- 1) Adınız?
- 2) Cinsiyetiniz ?
- 3) Yaşınız?
- 4) Okul terkinin nedenleri nelerdir? Kişisel faktörler hangi rolü oynar?
- 5) Okul faktörleri hangi rolü oynayabilir?
- 6) Aile faktörleri hangi rolü oynayabilir?
- 7) Okulda okul terki önlemek için ne gibi önlemler alınabilir?
- 8) Evde okul bırakmayı önlemek için ne gibi önlemler alınabilir?
- 9) Okul bırakmayı önlemek için öğrenciler ne yapabilirler?

Okul terk eden çocuklar görüşme soruları

- 10) Okulunuz?
- 11) Okuldan ayrıldığı yıl? En son okuduğu Sınıf?

Veliler görüşme soruları

- 12) Eğitim durumunuz ?
- 13) Medeni durumunuz?
- 14) Ebeveynlerin eğitim seviyesi çocuğun eğitimini etkiler mi? Ebeveynlerin eğitim seviyesi çocuğun eğitimini nasıl etkiler? Açıklayınız.
- 15) Eğitimine katılıyorsunuz? Çocuğunuzun eğitimine nasıl katılıyorsunuz? Açıklayınız.

Öğretmenler görüşme soruları

- 16) Okulunuz?
- 17) Ünvanınız?
- 18) Çalışma deneyiminiz?
- 19) Okul terk eden çocuklarınız?

EK-3

Görüşme Formu 2

Öğretmenler görüşme soruları

Okulu terkinin nedenleri

Okul faktörler

- 20) Okul kapatmalarının okul terkine yol açtığına inanıyor musunuz? Katılıyor / Katılmıyor musunuz? Okul kapatmalarının okul terkine nasıl etkisi olabilir? Açıklayınız.
- 21) Sınıf tekrarının okul bırakmalara yol açabileceğine inanıyor musunuz? Katılıyor / Katılmıyor musunuz? Sınıf tekrarının okul terkine nasıl etkisi olabilir? Açıklayınız.
- 22) Düşük kaliteli okulların erken okul bırakmada rol oynayabileceğine inanıyor musunuz? Katılıyor / Katılmıyor musunuz? Düşük kaliteli okulların okul bırakmaya yol açma sebeplerini açıklayınız.
- 23) Uzak mesafeli okul, okul bırakmaya etkisi olabilir mi? Katılıyor / Katılmıyor musunuz? Uzak mesafeli okulların erken okul bırakmaya nasıl etkisi olabilir? Lütfen açıklayınız.
- 24) Kötü bir okul ortamı, öğrencinin okulu bırakma kararı almasına yol açabilir mi? Katılıyor / Katılmıyor musunuz? Kötü bir okul ortamının, öğrencilerin okulu terk etmelerine nasıl yol açabileceğini açıklar mısınız?
- 25) Kötü bir öğretmen davranışı, öğrencilerin okulu bırakma kararı almalarına neden olabilir mi? Katılıyor / Katılmıyor. Katılıyor / Katılmıyor musunuz? Lütfen açıklayınız.
- 26) Zorbalık, öğrencilerin okulu bırakmalarına sebep olabilir mi? Katılıyor / Katılmıyor musunuz? Lütfen açıklayınız.
- 27) Bedensel cezanın, erken okul terkine etkisi olabilir mi? Katılıyor / Katılmıyor musunuz? Sizce bedensel cezanın, öğrencilerin okulu bırakmalarına nasıl bir etkisi olabilir?
- 28) Okul müfredatı, öğrencilerin okulu bırakma kararı almalarında rol oynayabilir mi? Katılıyor / Katılmıyor musunuz? Lütfen açıklayınız.

Okulu faktörleri çözüm yolları

- 29) Okul öğle yemeği programının, öğrencilerin okulu bırakma eğilimini azaltabileceğine katılıyor musunuz? Okul öğle yemeği programlarının, öğrencilerin okulu bırakma oranını nasıl düşürebileceğini açıklayabilir misiniz?
- 30) Okul dışı etkinlikler, erken okul bırakmayı önlemeye yardımcı olabilir mi? Katılıyor / Katılmıyor musunuz. ? Erken okul bırakmayı azaltmak için, okul dışı etkinlikler ne kadar etkilidir?
- 31) Öğrenci davranışlarının izlenmesi, okul bırakmayı önlemeye yardımcı olabilir mi? Katılıyor / Katılmıyor musunuz. Lütfen açıklayınız.
- 32) Öğretmen motivasyonu, erken okul bırakmayı önlemeye yardımcı olabilir mi? Katılıyor / Katılmıyor musunuz. Erken okul bırakmayı azaltmak için, öğretmen motivasyonunun etkisi ne kadar önemlidir?
- 33) İyi bir okul ortamı, okul bırakmayı önlemeye yardımcı olabilir mi? Katılıyor / Katılmıyor musunuz. Okul bırakmayı önlemek için, iyi bir okul ortamının ne gibi etkileri olabilir?
- 34) Kapsamlı okul reformları, erken okul bırakmayı azaltmaya yardımcı olabilir mi? Katılıyor / Katılmıyor musunuz. Hangi kapsamlı okul reformları erken okul bırakmayı önleyebilir? Lütfen açıklayınız.
- 35) Yüksek kaliteli devlet okulları, okul bırakmayı önlemeye yardımcı olabilir mi? Katılıyor / Katılmıyor musunuz. Yüksek kaliteli devlet okulları, öğrencilerin okulu bırakma eğilimini nasıl etkileyebilir?

Bireysel nedenleri

Okul terk eden çocuklar görüşme soruları

- 36) Kötü akademik performans, bir öğrencinin okulu bırakma kararını etkileyebilir mi? Katılıyor /Katılmıyor musunuz? Bu konuda ne düşünüyorsunuz? Lütfen açıklayınız.
- 37) Devamsızlık, öğrencilerin okulu bırakma kararını etkileyebilir mi? Bu konuda ne düşünüyorsunuz? Devamsızlığın okul bırakma sürecinde hangi rolü oynayabileceğini açıklayabilir misiniz?
- 38) Cinsiyetin, okulu bırakma eğilimini etkilediğini düşünüyor musunuz? Katılıyor /Katılmıyor musunuz? Örneklerle açıklayınız.
- 39) Yaş büyümesi, okulu bırakma eğilimini etkileyebilir mi? Katılıyor /Katılmıyor musunuz? Sizce bu doğru mu? Açıklayınız.
- 40) Akran baskısı, öğrencilerin okulu bırakma kararlarını etkileyebilir mi? Katılıyor /Katılmıyor musunuz? Bu konuda ne düşünüyorsunuz?

- 41) Erken yaşta gebeliğin, okulu bırakma eğilimini etkileyebileceğini düşünüyor musunuz? Sizce bu doğru mu? Örneklerle açıklayınız.
- 42) Öğrencilerin duyarsızlık, okulu bırakma kararını etkileyebileceğini düşünüyor musunuz? Öğrencilerin duyarsız ve ilgisiz olması, okulu bırakma oranları üzerindeki etkisini nasıl değerlendiriyorsunuz?
- 43) Disiplinsizliğin, öğrencilerin okulu bırakma eğilimini etkileyebileceğini düşünüyor musunuz? Sizce bu doğru mu?
- 44) Sağlık sorunlarının okul bırakmada bir rol oynayabileceğini düşünüyor musunuz? Katılıyor /Katılmıyor musunuz? Sağlık sorunlarının, okul terki oranları üzerindeki etkisini nasıl değerlendiriyorsunuz?

Okulu terkinin bireysel nedenleri çözüm yolları

- 45) Rehberlik ve danışmanlık programları, öğrencilerin okulu bırakma eğilimini azaltmada etkili olabileceğini düşünüyor musunuz? Sizce bu doğru mu?
- 46) Cinsel eğitim okul bırakmayı önleyebilir mi? Katılıyor /Katılmıyor musunuz? Cinsel eğitimin, okulu erken terk etme oranları üzerinde nasıl bir etkiye sahip olabilir? Görüşlerinizi paylaşır mısınız?
- 47) Eğitimin değerinin farkındalığı okul bırakmayı azaltabilir mi? Katılıyor /Katılmıyor musunuz? Eğitimin değerine ilişkin farkındalığın, öğrencilerin okulu bırakma eğilimini azaltmada etkili olabileceğini düşünüyor musunuz? Sizce bu doğru mu?
- 48) Burslar okul bırakmayı önleyebilir mi? Katılıyor /Katılmıyor musunuz? Bursların, okulu bırakma oranları üzerinde nasıl bir etkiye sahip olabileceğini düşünüyorsunuz?

Aile faktörleri

Ebeveynler görüşme soruları

- 49) Erken yaşta evliliğin, öğrencilerin okulu bırakma eğilimini artırabileceğini düşünüyor musunuz? Sizce bu doğru mu?
- 50) Ebeveynlerin eğitim düzeyinin, çocukların okulu bırakmalarına neden olabilir mi? Bu fikre katılıyor musunuz? Neden ya da neden olmasın?
- 51) Düşük düzeyde aile eğitim katılımı, öğrencilerin okulu bırakmalarına neden olabilir mi? Bu fikre katılıyor musunuz? Neden ya da neden olmasın?
- 52) Çocuk işçiliği, okul bırakmaya sebep olabilir mi? Katılıyor musunuz/Katılmıyor musunuz? Çocuk işçiliğinin okulu bırakmaya nasıl yol açabileceğini açıklayabilir misiniz?
- 53) Boşanma, öğrencilerin okulu bırakmalarına sebep olabilir mi? Bu fikre katılıyor musunuz? Neden ya da neden olmasın?

Aile faktörler çözüm yolları

- 54) Yasalar, okuldan erken ayrılmayı önleyebilir mi? Bu fikre katılıyor musunuz?
Neden ya da neden olmasın?
- 55) Aile eğitimine katılım, okul terkini azaltabilir mi? Katılıyor /Katılmıyor musunuz?
Ailelerin eğitim programlarına katılımı, okul terkini azaltmada nasıl etkili olabilir?
Açıklayabilir misiniz?
- 56) Yetişkin eğitimi, erken okul bırakmayı nasıl önleyebilir? Açıklayabilir misiniz?
- 57) Nakit transferleri, okul terklerini azaltabilir mi? Bu fikre katılıyor musunuz? Neden
ya da neden olmasın?
- 58) Dezavantajlı aileler için gelir getirici programlar, okul bırakmayı azaltabilir mi? Bu
fikre katılıyor musunuz? Neden ya da neden olmasın?

Veri Toplama Aracı Kullanma İzni

Uganda National Committee For Science And Technology Authorization

Uganda National Committee For Science And Technology

(Established by Act of Parliament of the Republic of Uganda)

Our Ref: SS 4531

03rd January 2021

Ms. Magret Ssebalinga Ntabadde
Eskisehir Osmangazi University
Eskisehir, Turkiye

Re: Research Approval: Causes of School Dropout in Uganda and Solutions
A qualitative study

I am pleased to inform you that on **05/01/2021**, the Uganda National Council for Science and Technology (UNCST) approved the above referenced research project. The approval of the research project is for the period of **05/01/2021** to **10/10/2022**.

Your research registration number with the UNCST is **SS 4531**. Please, cite this number in all your future correspondences with UNCST in respect of the above research project.

As Principle Investigator of the research project, you are responsible for fulfilling the following requirements of approval:

1. All co-investigators must be kept informed of the status of the research.
2. Changes, amendments, and addenda to the research protocol or the consent form (where applicable) must be submitted to the designated Research Ethics Committee (REC) or Lead Agency for re-review and approval **prior** to the activation of the changes. UNCST must be notified of the approved changes within five working days.
3. For clinical trials, all serious adverse events must be reported promptly to the designated local IRC for review with copies to the National Drug Authority.
4. Unanticipated problems involving risks to research subjects/participants or other must be reported promptly to the UNCST. New information that becomes available which could change the risk/benefit ratio must be submitted promptly for UNCST review.
5. Only approved study procedures are to be implemented. The UNCST may conduct impromptu audits of all study records.
6. An annual progress report and approval letter of continuation from the REC must be submitted electronically to UNCST. Failure to do so may result in termination of the research project.

Below is a list of documents approved with this application:

	Document Title	Language	Version	Version Date
1.	Research proposal	English	3.0	N/A
2.	Informed consent form	English and Luganda	N/A	N/A

Yours sincerely,

Beth Mutumba

For: Executive Secretary

UGANDA NATIONAL COUNCIL FOR SCIENCE AND TECHNOLOGY

Copied to: Chair, Mulago National Referral Hospital, Research Ethics Committee

LOCATION/CORRESPONDENCE

Plot 6 Kimera Road, Ntinda
P.O. Box 6884
KAMPALA, UGANDA

COMMUNICATION

TEL: (256) 414 705500
FAX: (256) 414-234579
EMAIL: info@uncst.go.ug
WEBSITE: <http://www.uncst.go.ug>

Kampala Ethical Committee Authorization

Telephones: General Line: +256414532580/1

THE AIDS SUPPORT ORGANISATION
(TASO)

E-mail: grantsadmin@tasouganda.org

Mulago Hospital Complex
P.O.Box 10443, Kampala - Uganda

In any correspondence on this THE REPUBLIC OF UGANDA

Subject, please quote: MNRH-REC IN - COM005 /2021

Date: 04/01/2021

MNRH-REC ACCREDITED BY THE UNCST, REGISTRATION NUMBER UG-REC-011

Ms. Magret Ssebalinga Ntabadde
Masters Student at
Eskisehir Osmangazi University
Eskisehir, Turkiye

Dear Principal investigator,

Study Title: Causes of School Dropout in Uganda and Solutions.
MNRH-REC Reference: Out - COM005 /2021

Re: Ethical Approval for the study: Causes of School Dropout in Uganda and Solutions
A qualitative study

Thank you for Submitting the above informed consent study amendment to MNRH-REC for review and ethical approval. All the information submitted was deliberated on during the Administrative review minute: 4 under SOP#004 Eluded on the 04th January 2021.

Confirmation of Ethical Opinion

On behalf of the MNRH-REC, I am pleased to confirm a favorable Ethical opinion for the above research on the basis of submitted protocol and the additional supporting documents that are subject the conditions below.

Conditions of the Favorable Opinion

Approval is contingent on the received protocol version II and informed consent amendment submitted to MNRH-REC. It is the responsibility of the principal investigator to ensure that protocol adherence is maximumly observed. In addition, the Principal investigator or their designee will be responsible for contacting the responsible Authorities in each of the study sites.

MNRH-REC will be visiting your study site to monitor protocol adherence. You shall submit to MNRH-REC a copy of your progress and final report(s). Consequently the study is granted approval for implementation and will take immediate effect within the period of the stamped dates. If you wish to continue data collection or analysis beyond the approved date please submit an application for continuation at least two months before the expiry date. As policy, you are required to submit this study amendment for National approval with the Uganda National Council for Science and Technology (UNCST).

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Magret Ssebalinga NTABADDE

Doğum Yeri* :

Doğum Tarihi* :

Orcid Numarası :

Eğitim Durumu

Yabancı Dil Yabancı diller düzeyi de belirtilerek yazılmalıdır.

İngilizce: Okuma (Çok iyi), Yazma (Çok İyi), Konuşma (Çok İyi)

Mesleki Geçmiş

Görev

Kurum

Çalışma Tarihleri

Akademik Çalışmalar

Yayınlar

Seminer ve Çalıştaylar

Sertifikalar

İletişim

E-posta adresi: